لەغیابی قبوڵنەکردنی ئاینەکانی تردا چی ڕوودەدات؟.. گەران هەڵبژێری

گەر کەسێک بەوردی قورئان بخوێنێتەوە ، بەئاسانی ئەو ناکۆکی و نالۆژیکیەی بەدەردەکەوێت کە لە دووتوێی ئایەت و سورەتەکاندا هەن. ناکۆکیەکان یا دژبێکەکان زۆرن ، بەڵام من تەنها دوو دانە بەنموونە دەهێنمەوە کە سوود بەم نووسینەم دەگەیەنن ، یەکێکیان دەڵێت : "ولا أنا عابد ما عبدتم؛ ولا أنتم عابدون ما أعبد، لكم دينكم ولي دين" (الكافرون:6).

دژەکێیشی دەڵێت:وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الإِسْلاَمِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ {سورة آل عمران 85}.

جێی خۆیەتی کە بپرسم ئیماندارێکی ئاسایی چۆن لەم ناکۆکی و جیاوازیە سەردەربهێنێت و بەوابەکامیان بکات؟

ئەوەی مایەی سەرنجە ، ئەوەیە کە زۆرێک لە ئیمانداری مسوڵمانەکان، بەتایبەتی وتارخوێن و پێشنوێژو کەسە ناودارەکان ، ئەوانەی کە خاوەنی هەوادارێکی زۆرن،ئەمانە [آل عمران] یان لاپەسندو پێیەوی دەکەن و {الكافرون }یان وەلا ناوە.

ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ خوێندنەوەی بونیادی کۆمەڵایەتی و هەزرو بیرکردنەوەیان،کە دەکرێ بیانخەینە خانەی ئیمانداری تووندڕەوەکانەوە.

ئەمانە لەنێو جەرگە خیتابەکدا خەیان دەزیوەتەوە کە تۆزێ لە کراهیەت و دژایەتی و ڕەتکردنەوەی هەموو ئاینەکانی دەرەوەی ئیسلام .

لەکن ئەم جۆرە بانگخوازانە ئیسلامی لەدەرچوت،هەموویان گاور، بە باوەڕ،دەزەخی، بە ڕەوشت ،بەرازخۆر و چەندین خەسڵەتی دیکەی ناشیرین و نامرۆڤانەی دیکەیان دەدەنە پاڵ.

مەترسیەکە لەوەدایە هەر یەکێک لەم جۆرە ئیماندارانە سوپایەک لە گەنجی تووندڕەویان لەخەیان کۆکردوەتەوە کە لە خودی بانگخوازەکان تووندڕەوترن لە دژایەتیکردنی ئاینەکانی تردا،ئەوەش لە بەچوون و ڕەفتاری ڕۆژانەیاندا بە ئاشکرا هەستی پێدەکەین.

جێگەی خۆیەتی لەم ڕووەوە چەند نمونەیەک بخەمەڕوو.

چەند ساڵێک لەمەوبەر لە سۆشیال میدیادا ڤیدیۆیەکم بەرچاو کەوت کە

تێیدا [وجدي غنيم] بانگخوازی میسری ،زۆر زۆر بەناشیرینی و بە دەستەواژەی نەشیاو دابزیە سەر شەشگۆشەی کەچکەردوو [جیقارا]،هاوکات هەرشی کردە سەر ئەو مسوڵمانانەی کە سەرسامن پێی و [T shert]بەوێنەی ئەوەوە لەبەردەکەن.
سەرچاوەی ئەم سوکایەتیەش ئەوەیە کە جیقارا مسوڵمان نەبووە.
واتە لای وەجدی مسوڵمان بوون تاکە مەرج و شوناسە بۆ قەبوڵکردن وەک ئینسان،جا گەر ئەم مسوڵمانە هەموژیانی پەبەت لەپەخشەوات و کاری نائینسانی،هیچ کێشە نیە.بەڵام جیقارایەکی شەشگۆشەی ئینساندۆست،داکۆکیکار لەهەژارو چەوساوەکان ،دژە داگیرکەران ،هیچ نرخێکی نیەو ویژدانی نابزوێنێت.
هەر ئەم وەجدیە داعشیە لە ڤیدیۆیەکی تردا دەڵێت[گەر وەاتی کافرانمان {فتح} کرد، دەبە وەک بازاڕی کەین و فرۆشتنی ئاژەڵان لەوێدا هەمان مامەڵە بە مرۆڤکانیانەوە بکەین،کەئەمش یارمەتی ئابووری ئیسلامی دەدات.]
نمونەیەکی دیکە لە باشووری کوردستان وەردەگرم ، لەوە چەند مەلاو بانگخوازێکی ناسراوی کوردن هەن ،کە بە ئاشکرا لە مینبەری مزگەوتەکان و ڕووبەری سۆشیال میدیاکانەوە بەردەوام بەتووندی هەرش دەکەنە سەر پەیوەکارانی ئاینەکانی تر و بە هێزیان پێدەکەن ،بەتایبەتی کریستیان و ئێزیدی . تەنها پەیوەری ئەم ئیماندارانە بە چاکی و خراپی مرۆڤکان [ئاینە] ،گەر کەسەکە مسوڵمان بوون ،ئەوە شایانی هێزو خۆشەویستیە وقەبوڵکراوە ، خەگەر مسوڵمان نەبوو ئەوە کەسێکی قەزەوانەو شایانی ژیانیش نیە.
بەئاشکرا دیتمان دکتەر عەبدولواحیدی بانگخواز بە شەرمانە لەبەردەمی هەوداڕکانیدا بەگاتە پێکردنەوە دەڵێت: [هەموو هێزێکە کاری قورس بۆ ئێزیدیێک بکەو لە ئەواڕدا گەر داوی پارەی کرد پێی بڵێ[اعوذ بالله من الشيطان الرجيم]،ئیتر هادەکات و تەش پارەکە نادەیت .هەر هەمان عەبدولواحید دەڵێ ئەوانە باکوردیشبن{مەبەستی ئێزیدیەکانە}هیچ هێزیان مەگرن ،چونکە شەیتان پەرستن. یەکێکی تر لەو بانگوازە تووندڕەوانە عەبدول لەتیف سەلەفیە،کە بانە نیە سوکایەتی بە ئاینەکانی تر نەکات.
لە وتارێکیدا دەڵێت [برادەرایەتی و پەیوەندی و ژیانکردن لەگەڵ غەیرە مسوڵماندا حەرامە و جائیز نیە ،پاشان دەڵێ ،دەبە هەندە دووربیت لەو کافرانەوە تا ئەو ئاستەی نابەت ئاگرکەیانت لە دیاربەت.]
هەر لەسەر بنەمای ئەم هزرە مەترسیدارەبوو کە تەریستانی قاعیدەو بەرەی نووسرەو پاشانیش داعش گەورەترین کارەساتی جینەسایدیان بەسەر ئێزیدیەکاندا لەشەنگال هێنا کە تەنها باسکردنی موچووک

بەڵێشی مرۆڤدۆستانەدا دەهێنێت.کارساتێکە هێندە سەخت و بەسۆز و کاریگەرە ،هەرگیز ئاسەوارەکانی لە دڕوون و ویژدانماندا کاڵنابنەوە.
ئەوەی جێگای داخە نەبوونی کاریگەری و هێنگنداوەی ئەو کارساتە تراژیدیایە لە هزری زۆربەی هەرزەری کوردی مسۆماندا، بەتایبەتی تووندڕەوەکان.ئەوانە نەک هاوسۆزنەبوون بەڵکو زۆریش خۆشحاڵ بوون بە جێنەسایدکردنیان و ئەوەشیان نەدەشاردەوە بەوەی فێیسبووکیان لە پڕکردبوو..
ئەم تووندڕەوانە چونکە خۆیان هەستی نەتەوایەتی و نیشتمانی و خۆویستی خاک و مرۆڤایەتیان سفرە ،هەربۆیەش گوێ بەوە نادەن کە ئەوانە بە تاوانن ،ئینسانن ،کوردن ،نیشتمانی خۆیان خۆش دەوێت،بەڵکو لە دیدی ئەوانەوە تاوانبارن چونکە [مسۆمان]نین.
دوانمونە سەبارەت بە کەچکردنی هونەرمەندی مۆزنی کورد[باکوری]یە،کە هەر ئەمەش بوو پاڵی پێوەنام ئەم بابەتە بنووسم.
ماوەیەک لەمەوبەر ئەو هونەرمەندە مۆزنە کەچی دوایی کرد،مرۆڤدۆستان و هەواداران و هێزگرانی هونەری موزیکی کوردی ،هەموو بۆی خەمباربوون و پانتاییەکی فراوانی لە سۆشیالمیدیادا بۆتایبەتی فێیسبووک داگیرکرد ،کەچی هەندێک لە مسۆمانە ڕەفتار داعشێکان ،نەک خەم وهاوسۆزیان دەرنەبڕی بەڵکو هەرچی دەستەواژەی قێزەون لە فەرهەنگیاندا هەیە لەفێیسبووک دەرهەق بەو مرۆڤە ڕەح پێپۆلێیە بەکاریان هێنا، تەنها لەبەر ئەوەی سەربە ئایینی کریستیان بوو.
یەکێکیان نووسی بووی[چۆن و بۆچ ڕوویکەوە لەو دنیا لەبەردەم خودا دەوەستیت و چی وەڵام دەدەیتەوە کە بە مولحیدی ژیانت بەسەربردوە؟]
لەکن ئەو مەشک ژەنگگرتووانە گرنگ نیە کە باکووری پتر لە ۷۰ ساڵ خزمەتی هونەری کوردی کردوە،ئەوەش حساب نیە کە یەکێک بوو لەڕابەرکانی موزیکی کوردی ، هەروەها ئەوەش مسۆگەر نیە بەڵایانەوە کە باکووری هەرگیز جیاوازی لە نێوان ئایینکاندا نەکردوە ،بەوەی پێوەندیکانی لە بواری کەمڕایەتی و کاری هونەریدا ،لەسەر بنەمای گونجان و ئینسانی بووە و ئاین گرنگیەکی ئەوتۆی نەبووە لەکنی. گەر باکووری سەر بە هەر نەتەوەیەکی تربوایە لەئاستون پێیکەریان بە دڕووست دەکرد،کەچی لەکن هێندێک مرۆڤی کوردی هزرنەخۆش و تارەریستی ئیسلامی بە نرخ دەکرێت.
ئەو گۆنجانەی خاوەنی ئەم جۆرە گوزارشتە پێ مەترسیدارن ،بەدنیاییەوە لەخۆا وەریان نەگرتووە ،بەڵکو بەرهەمی پرسیەکی دوورووەدرێژی شەردنەوەی ئەقڵە ،کە لەلایەن زۆرێک لە بانگخوازو

سومبەکانی ئیسلامەوە ئەنجامدراوە . هەڵگرانی ئەم هەوتە بەردەوام دژایەتی کەسانی سەربە ئاینەکانی دیکە دەکەن ،هاوکات هەوڵی سەپاندنەوەی هەر جۆرە بۆچوونێک دەدەن کە وەک خیانەت بیرناکەنەوە .ئەمەش پەیمان دەشکێنێت کەلتووری پێکەوە ژیان و قبوڵکردنی یەکتری گەر تا ئێستا هەبووبێت ئەوە ئێستا بۆرەو لەناوچوون دەچێت و کەلتووری هەڤزکردن و دژایەتی و پەراوێزخستن ،تادێگات لەسەرندنەوەی ژیان ، جێگەی گرتووەتەوە ،کە ئەمەش زەنگێکی مەترسیدارە و ئاکامێکی زۆر زۆر خراپ و دڕندەی پێ جێهالەت چاوەڕێی کەمەنگەی کوردستانی دەکات ، لەئێگەری هەودانیدا کەبەدووری نازانم ، بەهیچ لایەن و دەسەاتێک کەنترۆڵ ناکرێت .
{لەگەڵ ئەوەمە دەسەاتداران خەبەرتان بەدەنەوە بزانن چ کارەساتێک بەڕێوەیە}.

شەش و ئەپەزسیۆن-1- وەرگێڕانی بۆ کوردی: کاوە عومەر

بەشی یەکەم

بۆ پشتبەستن بە چاوپێکەوتنێک لەگەڵ کەناڵی جدید نوسراوەتەوە خەلیل کەیوان: لە بەرنامەی پەشوودا باسمان لە پەیوەندی شەش و لایەنە سیاسییەکان کرد لەسەر ئاستی گشتی. لەم بەرنامەیەدا باس لە شەش و هەزە جۆراوجۆرەکانی ئەپەزسیۆن و شەواز و ڕەبازە و سیاستەکانیان دەکەین.
حەمید تەقوایی لە شەشی ئێستادا زۆر کەسی تووشی سەرسوڕمان کردووە. زۆر کەس سەریان سوڕماوە لە شەهامەت و ئازایەتی تازەلاوان و ساڵانی هەشتاکان و یەکگرتوویی ڕیزەکانی خەڵک و سەرنجڕاکێشی جیهانی شەش. بە یەکەمین شەشی ژن لە مێژوودا ناودەبرێت. ئایا حزبی کەمۆنیستی کرێکاریش هاوبەشە لەم سەرسوڕمانەدا؟ ئایا پێشبینی شەشەکی واتان کردووە؟
حەمید تەقوای: ئەمەش وەک هەموو کەسێک سەرسام بووین بە گۆڕەیی و شکەمەندی ئەم شەشە و یەکگرتوویی جێی سەرنجی هەموو مرۆڤەکانی تێدا، و هاتنی قوتابیان بە گەڕپانەکە و هتد و ئەمەش ڕاستییەکی

زەر وروژێنەر و ئومێدبەخش. بەڵام ئەوەندەی پەیوەندی بە ڕەحمی شەفیع و ناوبراوەکەیەوە هەیە، ئەمە پێشبینی ئەوەمان کرد. ئەوەی ئێستا هەموو جیهان ئەم ڕاپۆرتەی زۆبلاحە بە شەشی ژنان ناو دەبات، جەختکردنەوە لەسەر هەڵسەنگاندنی حیزبەکەمانە. بیست و یەک ساڵ لەمەوبەر زیندە یاد مەنسور حیکمەت ڕەبەری حیزبەکەمان پێشبینی ئەوەی کردبوو کە شەشی ئێران شەشکی ژنانە بێت. لەسەر بنەمای ئەمەش ڕەکخستن و هەڵمەتی شەشی ژنانمان ڕەکخست، کە پەوپاگەندە و ڕووبەڕووبونەوە و بانگەوازی خەڵکیان بە هەمان بیرکە دەکرد. وە ئەمڕۆ دەبینین ئەم شەشەی ژنان هاتۆتە مەیدان.
خاڵێکی تری گرنگ خەباتی بەردەوامی حیزبەکەمانە لە دژی حیجاب. ئەمە بەردەوام ڕەخنەمان لە حیجاب گرتووە و ڕەتمان کردووەتەوە وەک ڕەمز و بەرجەستەکردنی حکومەتی ئیسلامی و بزووتنەوەی دژە مرۆڤی ئیسلامی لە هەموو جیهاندا و هەر بەیەش لە دژی وەستاینەوە. زۆرێک لە هەزەکان تەنانەت هەزە چەپەکانیش دژایەتی حیجابیان بە کەموکوڕی دەبینی، ڕەخنەیان لەدەگرتین کە بەهای زەرمان پێ بەخشی، ئەمە کەشەی کرێکاران نییە، کەشەی ژنانی باکووری شار و هتد. ئەمڕۆ دەبینین کە شەش بەم پریشکەوە دەستی پێکرد. بە ناڕەزایەتی دەربڕین بەرامبەر حیجاب و لابردنی حیجاب و سوتاندنی حیجاب! حکومەتیەکان خۆیان بە ئاشکرا ڕایدەگەیەنن کە حیجاب یەکەم قۆناغی هەرشکردنە سەر هەموو سیستەمەکەیانە و خەڵک بە ناڕەزایەتی دەربڕین بەرامبەر حیجاب و سووتاندنی شەشەکەیان دەستپێکرد. ئەمەش دیسانەوە ئەوەمان بە دەردەخات کە حزبی ئەمە لە ڕاستیدا بە بەردەوامی دژایەتیکردنی حیجاب پێشبینی شەشەکی لەو شێوەیە دەکات.
لە لایەکی ترەوە ئەمە هەمیشە جەختمان لەسەر گشتگیربوونی شەش کردووەتەوە. یەکێک لە تەوەرەکانی پەیامی دوایین کۆنگرەمان ئەوە بوو کە "هەموومان پێکەوەین". ئەمڕۆ شاهیدی یەکێیزیی ئەو خەڵکەین کە بەم شێوازە بەرفراوان و شکەمەندانە لە هەموو شارەکانی ئێران لە ناوخۆ و دەرەوەی وڵات هاتوونەتە گۆڕەپانەکە. ئەمە هەمیشە جەختمان لەوە کردووەتەوە کە شەشی داهاتوو لە ئێراندا بزووتنەوەیەک کە زەرینەی کەمەگا واتا ٩٩٪ دەهێنێتە بەرامبەر بە ١٪ی حوکمڕانی بەلاشخەر. لەم حاڵەتەدا زۆرێک لە داواکاران ڕەخنەیان لەگرتین. ئەمڕۆ خەڵک لە شەقامەکاندا وەڵامی ئەو ڕەخنانە دەدەنەوە. دەبینین شەشی ئێستا بە حاشا هەڵنەگر بزووتنەوەیەکی جەماوەری و هەمەلایەنە و گشتگیرە.
بە بۆنەی مانگرتنەکانی ئەم شەشەن کە نەک هەر پێشبینیمان کرد بەڵکو ئامادەکاریمان بۆ کرد، لە هەموو بوارەکاندا خەباتمان کرد بۆ پاڵنانی کەمەگا بەو ئاراستەیە، ئەمەش

خشبەختانە شاهیدی ئەو واقیعە شکۆمەندەین.
خەلیل کیوان: لە بەرنامەی "حیزب و شۆڕش"ی هەفتەی ڕابردوودا باست لەوە کرد کە لە هەلومەرجی شۆڕشگێڕانەدا هەموو لایەنەکان پشتیوانی شۆڕش دەکەن. لێرەدا ئەمە بە ڕوونی دەمانوەت هێوەست و هێوەستی هێزەکانی ئۆپۆزسیۆن لەم بارودۆخەی ئێستادا بخەینە ڕوو. سەرەکی ئۆپۆزسیۆن دەکرێت دابەش بکرێت بەسەر هێزی ڕاستەودا کە بریتین لە شاهانە و کۆماریيەکان و هێزە ناسیۆنالیستەکان کە بریتین لە هێزەکانی کوردی و ئازەری و بەلوچ و ڕۆشنبیرانی موجاهدین و دواجاریش هێزی چەپ و کۆمۆنیست. با لە موجاهیدنەوە دەست پێ بکەین. هێوەستیان و نزیکبوونەوەیان لە شۆڕشی ئێستا چیيە؟
حەمید تەقوایی: پەموایە شۆڕش هەر لە سەرەتاوە موجاهیدینی بەجۆهەشت و دەکرێ بڵێین بە هێزێکی وادا تێپەڕی. هەکارەکتەری ڕوونە. شۆڕش بە ناڕەزایەتی دژی حیجاب دەستی پێکرد، موجاهیدیش تا ئێستاش ڕۆشنبیرانێکی باپاپشێ، ڕۆشنبیرانێک کە هەمیشە پشتگیری نێک هەر حیجاب بەڕۆکو جۆرێکی تری ئیسلامیشی کردووە، بە بەچوونی خۆی ئیسلامی دژە ئاخوندە. تەنانەت حکومەتی ئیسلامیش وەک کۆماری ئیسلامیش هەرگیز جگەی ناڕەزایەتی ئەو نەبووە، بەڕۆکو وەک حوکمی ئاخوندەکان یان حوکمی ولایەتی فەقێ دژایەتی دەکرد. ئەم شۆڕشە بە نا بە حیجاب و نا بە کۆماری ئیسلامی و بە بەچوونی من نا بە ئایینی دەسەڵاتدار، نا بە ئیسلامی سیاسی بە هەموو لایەنگانیيەوە دەستی پێکرد و هەر ئەمە ڕاستی ئەوەمان بە دەردەخات کە هێزێکی ئایینی کە تا ئێستاش لەگەڵ پیرەزیيەکان و بۆها ئیسلامیيەتیيەکانی جۆری خۆیدا سەرقاڵ لە شۆڕشی ئێستادا جگەی نییە.
لە لایەنێکی تریشەوە موجاهید پەیوەندی بە کۆمەڵگاوە نییە. ئەم ڕۆشنبیرانە لە مێژە شەوەی مەزهەبێکی ژیرزەمینی گرتووە، مەزهەبێکی تەواو ناکۆمەڵایەتی، تا ئەو ڕادەیەی کە تەنانەت کەس نازانێت سەرکردەکەی زیندووە یان مردووە! پەیوەندییەکانی ئەم ڕۆشنبیرانە و پەیوەندییەکانیان لەگەڵ یەکتردا لە هەمووان شاراوەترە. موجاهید مەزهەبێکی ناکۆمەڵایەتییە، خۆدینداری و حیجابەکەی وا دەکات بەتەواوی پەیوەندی بە کۆمەڵگا و ئەو شۆڕشەوە نەبێت کە بە دروشمی "ژن، ژیان، ئازادی" دژی حیجاب و هەموو پیرەزیيە ئایینیيەکان هاتووەتە مەیدان. شۆڕش هەر لە سەرەتاوە موجاهیدنی تێپەڕاند.
خەلیل کیوان: ڕات چیيە لەسەر ئەو هێزە کۆماری و ناسیۆنالیستە لایەنگراکانی فیدرالیزم کە دەتوانرێت بەجۆرێک بە کۆماریخواز هەژمار بکرێن؟
حەمید تەقوایی: بە بەڕای من تایبەتمەندییەکانی ئەم شۆڕشە، دروشمی

سەرەکی "ژن، ژیان، ئازادی" و دروشمگەلێکی دیکە کە ئێستا لە شەقامەکانی هەموو ناوچەکانی ئێران، لە بەلوچستان و کوردستان و ئازەربایجانەوە تا خوزستان و ئەوانی دیکە دەوترێنەوە شارەکان، نیشان دەدەن کە ئەو هەڵە فیدرالیستیانەی کە هەمیشە جەختیان لەسەر پارچە پارچەکردن و دابەشکردنی کۆمەڵگا بووە بەسەر نەتەوە جیاوازەکاندا و دواتر پێکهێنانی سیستەمێکی مەزایک کە لە "نەتەوە" جیاوازەکان پێکهاتووە، ئەوان بە تەواوی بابەتییەتی خۆیان لەدەستداوە.

خاڵێک لە هەموو بەشەکانی ئێران، لە تاران، شیراز، قوم تا سنە، تەورێز، ئەردەبیل و زاهیدان، بە یەکگرتوویی لە پێناو مافە یەکسان و ئینسانیەکانی خۆیاندا ئاوەستاون و دروشم دەڵێنەوە، هەموومان پێکەوەین. لە هەموو ئەراندا هەمان دروشمی هاوبەش هاوار دەکەن: دژی وەلی فەقیە، دژی خامنەیی، دژی هەموو حکومەت، دژی پیرەزیەکان و دژی یاسا ئایینییەکان، لەحیجابەوە بیگرە هەتا هەر لایەنێکی دیکە. ئایکۆن و پێیامی ئەم شۆڕشە ژنان، ژیان، ئازادییە وەک هەر لە ئەراندا بەکۆ لە هەموو جیهاندایە.

دروشمی ژن، ژیان، ئازادی، بەتەواوی پێچەوانەی کەماری ئیسلامییە لە هەر سێ لایەنەکەدا. بەیە ئەم ئاپۆینە بە هیچ شێوەیەک نەتەوایەتی و قەومی وەرناگرێت و هیچ جێگایەک بە هیچ کەسێک بە شوناس و کولتوور و باوباپیرانی نەتەوەیی و نەتەوەیی خۆی ناهێڵێتەوە. ئەم شۆڕشە نەک هەر لەگەڵ مافە تایبەتەکان و فیدرالیزمی نەتەوەیی و... ناگونجێت، بەکۆ بە کردەوە لە ڕەخنەگرتندایە لە هەموویان. بەم مانایە کەیسی فیدرالیزم و ئیتنیسیزم و ناسیونالیزمیش لەم شۆڕشەدا داخراوە.

کەماریخوازی لە ئێران هەمیشە پەیوەندییەکی نزیکی لەگەڵ دەسەڵاتی پاشایەتی هەبووە. ئەمڕۆش هەر بەو شێوەیە. زەربەی هەرە کەماریەکان جێگایەکی تایبەت بە دەسەڵاتی پاشایەتی و "شازادە" قایلن. وە لەوەش گرنگتر، میحوەری سیاسەتکەیان نیشتمان و نەتەوە و بەهاکانی وەک یەکپارچەیی خاک، وەک ئێرانیبوون، سنوور پارستی، باوباپیران، دژە عەرەبی، ڕەخنە لە ئایین وەک ئایینی عەرەبی و هتد، کە هیچ جێگایەک و بابەتێکیان نیە لە شۆڕشی ئێستادا.

لە ڕوانگەی سیاسییەوە ئەو هەزانە هەمیشە خەریکی جەرەک لە مامەڵە و سازش بوون لەگەڵ فراکسیۆنی ڕیفەرمخوازی حکومەتدا. دەزانین لە ساڵی ۱۳۹۸ دەسیەی چاکسازی داخرا و ئەم بابەتەش لابرا. کەیسی پێشکەوتنەوەی سۆز و بزووتنەوەی وێنەوشەیی ماوەیەکی زۆر داخراوە و بەم مانایەش ئاسایەک لەبەردەم کەماریخوازەکاندا نییە.

خەلیل کیقان: هەوەستی شاهانە چییە؟ ئەزا پەهلەوی لە لایەک خەی بە نوێنەری یەکگرتوویی گەل دەزانێت و لە لایەکی دیکەشەوە شاهیدی هەرشی شاهانەی تونددەوین بە سەر خەپیشاندانەکانی دژەوەی وەلات و پشتیوانەکانیان. هەستنگاندنی ئەوە بە ئەم بزوتنەوانە چییە؟
حەمید تەقوایی: لەژدا ناچارم جەخت لەسەر دوو خاڵ بکەمەوە، خاڵی یەکەم ئەوەیە کە دەمکە دەسەڵاتی پاشایەتی مایەپووچ بووە، چونکە نوێنەرکەیان کە کاندیدی دەسەڵاتی پاشایەتییە، تاجی خەی دانا و گوتی دامەزراوەی پاشایەتی دژی مرۆڤ ماف و من نامووت پاشا بم و هیچ ئیدیعایەکم نییە. ئەمەش هەموو ێیزەکانی شاخوازەکانی تەکدا چونکە ناتوانی شاخواز بیت بەبە کاندیدەک تا تاج لەسەری دابنێیت! ئەمەش بە مانای قەیران و سەرلەشێواوی و داماەن لە ێیزەکانی شاهانەدا دێت. ئەستا پاشایەتیخوازەکان لە مەزهەبی جیاوازن کە بەربوونەتە گیانی یەکتەر. لە ئەستادا ئەزا پەهلەوی دوای دەستلەکارکەشانەوە میدالیای دیکەی خستەتە سەر سنگی. مەدالیای یەکەتی نەتەوەیی! ئەمەش شتەکی بەمانایە. نەک هەر نەیتوانیوە تەنانەت لە ێیزەکانی شاهانەشدا یەکەیزی دروست بکات، بەڵکو بەها و سیستەمی ستراتیژی خەی و لایەنگرانی، جەختکردنەوە لەسەر یەکپارچەیی خاک، سنووری پەگەوهەر، ناسیۆنالیزمی فارس، باوباپیران، کوروشی گەورە و مافی مرۆڤی کورش، هتد، هەموویان هەکاری دابەشبوونن. لە کەمەگادا هەر ئەستا دەبینین کە دروشمی "پیاو، نیشتمانپەروەری" کە شاخوازەکان زەر لە خوار ئەم هەڵەوە دەیکەشن و بە نوێنەرایەتی خەیان دەزانن، ئەمەش بووەتە هەی دووبەرەکی لە نەوان زەرەک لە چالاکانی ناوخەی وەلات و دژەوەی وەلات. لەم دواییانەدا تەنانەت کەماری ئیسلامی ئێران تابلەی "پیاو نیشتمانپەروەر"ی لە شەقامەکانی تاران داناوە. بەم شێوەیە دروشمی ژن، ژیانی ئازاد ەتدەکەنەوە و لەبەری ئەوە، لە پەنجەرەوە بەها نەتەوەیی نیشتمانپەروەر و پیاوسالارەکان دەناسێنن. وە ئەمەش تەنها شێواندن و شێواندنی تەوەری ئینسانی شەڵەش نییە، "ژنان، ژیان، ئازادی"، بەڵکو هەکاری دابەشبوونە لە سەربانەکانی شەڵەشدا.
لە لایەکی تریشەوە لە دژەوەی وەلات شا ئیلاهیەکان، شاخواز تونددەوەکان، ەک لەبەر ئەوەی بینیان کەمەگا وەڵامی ئەوانی نەدایەوە و لە ئاستی شەقام و شەڵەشدا جەگیان بە نەکراوەتەوە، ئەوا هاوشێوەی شەعبان بە مەخ دەستیان کردوە بە هەرشکردنە سەر ئەو خەپیشاندانانەی کەلە دژی ەژەم وەلات جیاوازەکان ئەنجام ئەدرێن. کەشەی ئەمانە لەوەدایە کە هیچ بەرهەمەکی ەزاشا ەحت شاد و هتد لە ناوخەی وەلاتدا نابینرێت. تەنانەت پرسی ەژی کوروش و پاسارگاد کە ساەنە قەرەباغییەک دەچوونە ئەوە، ئەمساە بە تەواوی کوەر

بوو. نەک لەبەر ئەوەی کۆماری ئیسلامی لە بەردەمی وەستابوو و ڕێگری لێکرد. ساڵانە کۆماری ئیسلامی ئەم کارە دەکات، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا، لە ساڵانی ڕابردوودا، دواجار جەماوەرێک لە پاسارگارد کەبوونەوە. ئەمساڵ هیچ کاریگەرییەکی نەبوو، لە کاتێکدا چاوەڕوان دەکرا بە لەبەرچاوگرتنی کۆشوهەوای ناڕەزایەتی کەمێگا و بارودۆخی شڕشگێڕانە، لانیکەم چین و توێژە شاهانەییەکانی کەمێگا لە پاسارگارد کەببنەوە. بەڵای من ئەمە لەبەر دوو هۆکار ڕووی نەدا: یەکەم: ئەم شۆڕشە هیچ پەیوەندییەکی بە بەها نەتەوەیی نیشتمانیەکان و کوروشی گەورەوە نییە و لە ڕووی ناوەرۆکەوە تەواو پێچەوانەی ئەوانیە، ئەگەر ساڵانی پێشوتر سودیان لە ڕێژی کۆشش و کەبوونەوە لە دژی پاسارگاد دەبین بە بەرز کردنەوەی هاواری ناڕەزایەتیان لە دژی کۆماری ئیسلامی، ئەمساڵ لە دژی ئەم شۆڕشەدا، چیتر پێویستیان بەو پاساوە نییە. ڕاستەوخۆ قسە دەکەن. پێویست ناکات بچیتە پاسارگاد و بەڵێت ئەمە کۆماری ئیسلامیمان ناوێت، لەسەر شەقامەکانی تاران و سنە، زاهدان و تەورێز و لە هەموو شوێنکی ئێران دەڵێن بمرێت کۆماری ئیسلامی. هەمیشە گوتوومانە کە خاڵێک کاتێک هیچ ڕەگێکی تریان نییە بە ناڕەزایەتی دەربڕین، هەوە دەدەن بە بیانوو و فەرمی دیکە ناڕاستەوخۆ ناڕەزایەتی خۆیان لە دژی حکومەت دەربڕن و ئەستاش ئەم هەڵسەنگاندنە سەلمێنراوە. ئەمە کە فەرمەکانی ناڕەزایەتی ڕادیکاڵ بەربڵاو بووە و خاڵێک هاتوونەتە سەر شەقام، پێویست بە بیانووی ڕێژی کوروش پاسارگاد و هتد ناکات.
ئەگەر تەماشای هەموو ئەو لایەنانە بکەیت، بۆت دەردەکەوێت کە دامەزراوەی پاشایەتی و ستراتیژ و دید و سیستەمی بەهای پاشایەتی لە ئەستادا بەتەواوی وازی لە هێنراوە و شکڵ بە پێچەوانەی ئەمانەدا دەڕوات، واتە بە ئاراستەی بەها ئینسانیە جیهانداگرەکانەوەیە نەک بەها نیشتمانی نەتەوەییەکانەوە، ئەمەش خاڵێکی بەهێزو گرنگی ئەم شۆڕشەیە.
خەلیل کێوان: سیاسەتی حزب و ڕێکخراوە چەپەکان کە بەرگریکار بوون و بەرگریکارن لە شۆڕش چۆن هەڵدەسەنگێنن؟ سەرەتا ئەم ڕاڤانە بەشداری ناڕەزایەتییە گەورەکانیان نەدەکرد لە دەرەوەی وڵات کە مەیلی ڕاستەوکان بە ئاڵا و تابلۆکانیانەوە ئامادە بوون. بەڵام ئێستا وا دیارە ئەوان سیاسەتی ئامادەبوونی سەربەخۆ لە شەقام و جەمسەرگیری هەڵوێستی ناڕەزایەتی خاڵێک پێیڕەو دەکەن، بەتایبەتی بە دروشمی "مەرگ بە ستەمکار، جا پاشا بێت یان ڕابەر". ڕات چیە لەسەر ئەدای و پێگەی ئەو هەزانە؟
حەمید تەقوایی: زەربەی ئەو هێزە چەپانە دژی ئەو دوو تێزە سەرەکییەن کە حزبەکەمان جەختی لەسەر دەکاتەوە: یەکەکیان ئەوەیە

کە شکۆش گشتگیرە و زۆرینەی ئەهلی خەبەر دەهێنێتە سەر شەقام و ئاوەزی تریش ئاوەزە کە نابێت لە مەیدانی تێکۆشان لادڕی کەماری ئیسلامیدا ببینێ ئەپۆزسیۆنی ئەپۆزسیۆنکان. بۆیە ئاوان تۆزی "جەنگی بەدیلەکان"یان لە دڕی ئەم چاوانیانە خستووە. ئاوان پێیان وایە شکۆش لە کۆنەی شەرتیفکانەوە بڕوپێش دەچێت.

بەڵای من ئەم جیاوازییەکی بنەڕەتییە لە نێوان چەپی شۆشگێڕ، چەپی پراکتیکی، کۆمۆنیزمی پراکتیکی و لە چەپێک کە لە عەقڵیەتی خۆیدا نوقم بووە و سنووردارکردنی عەقڵی خۆی نیشاندەر و ڕووناکی و ڕێنمایێکەریەتی. کاتێک ئەم چەپە ڕەشنبیرە ڕووبەڕووی دیاردەی شکۆشی ئێستا بووەوە، دیاردەیەک کە دەریخست کە شکۆش گشتگیرە و مەیل و ئارەزووی بە شەڕی ئەڕتەرناتیفکان نییە، بەڵکو وەک هەکاری دابەشبوون دەیبینێت، ئاویش وەریگرت تاکتیکێک کە بەڵای من زیاتر پەراوێز و گۆشەگیرتری دەکات. سەرەتا بەشداری خەپیشاندانی هەزاران کەسی دەرەوەی وەاتی نەکرد چونکە ئاو برادەرانە هەر ئاڵایەک کە هەڵبگیرێت بە پاشایەتی دەزانن و لەبەر ئاوەی ئاڵاکان لە شەقامکانی دەرەوەی وەات هەڵکرابوون، دەستان گەیشتنە ئاو بڕوایەی کە ئەپۆزسیۆن دەستی باڵای هەیە و ئاگەر بەشداری خەپیشاندانکان بکەین هەڵی سەربەخۆمان دەشکێت. وە هەڵی سەربەخۆی خەیان هەڵەکی چەند دەیان کەس بوو لەسەر شەستکان لە تەنیشت سەرهەڵدانی خەپیشاندانی چەند دەیان هەزار کەس لە دەرەوەی وەات! هەروەها لە ساڵی ٢٠١٨دا بینیمان کە لە خەپیشاندان و چالاکییەکانی دەرەوەی وەاتدا، تاوەری سەرکییان سنووردارکردن بوو لەگەڵ ئاستاوەکان نەک ناڕەزایەتی دەربڕین بەرامبەر کەماری ئیسلامی! ئەمەش هەڵەک ئاوەیە کە ئەمجارە دەیبینین. ئاو دروشمەی کە ئاوان جەختیان لەسەر کردووەتاوە ئاوەیە "نە پاشامان دەوێت نە ئابەر، و مردنیش بە ستەمکار" هەرچەندە خودی دروشمەکە هەڵە نییە و دوو جار دیکتاتۆریەتی هەیە لەگەڵ دەستواژەی "سنووردان"، بەڵام کاتێک بیخەیتە ناو کەنتەکستی ئەم شکۆشە و ئەم بزووتنەوەیە کە ئامانجی سەرکیی مردنە ئاوە خامنەیی و کەماری ئیسلامییە. دەتوانن بزانن کە هەنانی مەرگی شا بە سەر شەقامکان بەتاوای لە پشت بزووتنەوەی جەماوەری خەڵکاوەیە بە دوو شێوە. پێش هەموو شتێک مانای ئاوەیە کە پاشایەکی لاو شاوەیە دەخاتە پشاوە وەک ئاوەی ئاو بەدیلەی کە بەیارە جەگەی کەماری ئیسلامی بگرێتاوە ئیزا پەهلەوی بێت. لەم دروشمەدا بە ڕوونی باسی ئیزا پەهلەوی کراوە نەک دامەزراوەی ئیمپراتۆری. دامەزراوەی دەسەاتی پاشایەتی هیچ بایەخێکی نییە، چونکە چل ساڵێک پێش ئێستا خەڵکی ئەرکی خۆی ڕوونکردەوە و دەسیەکەی

خستە ژێر باڵی و ڕەوانەی زیندانی مۆزوویان کرد. بەیە دروشمی مەرگ بە پاشا بە ڕوونی دژی گەندەڵی بنەماڵەی پەهلەویە. باشە لەم حاڵەتدا ڕەزا پەهلەوی چۆندین جار ڕایگەیاندووە کە نایەوێت ببێتە پاشا. ڕایگەیاند کە دامەزراوەی پاشایەتی دژایەتی مافی مرۆڤ. پاشایەتیخوازەکان خەیان لەسەر ئەم مەسەلەیە گیانیان لەدەستداوە و بوونەتە هەزار و یەک مەزهەب. لەم دەخەدا ئەم جارە چەپە بە دروشمی مەرگ بە پاشا لە ڕاستیدا بەرزکردنەوەی پادشایە. ئەمە سنووردارکردن یان ڕەخنە لە دامەزراوەی پاشایەتی نییە، بەڵکو ملکەچبوونە بۆی. تە سیری ڕیزەکانی شۆڕشی خەڵک دەکەیت، هەر ئەو بابەتی کەو کپیەی ڕۆژانە کوروش و پاسارگارد کە باسم کرد، لەبەرچاو بگرن و بزانن کە بەڕاستی دامەزراوەی پاشایەتی لە شۆڕشی ئێستادا چەند جێگایەکی هەیە؟ هیچ، لەگەڵ سەرهەڵدانی ئەم شۆڕشەدا، ئەو ڕوون بووەوە کە دیاردە و بەها شاهانەییەکانی پاشا تەنانەت پەراوێزترن لەوەی پێشتر بیریان لەدەکرایەوە یان ڕیکلامیان بۆ دەکرا. ئەمە لە بەشێک لە زانکۆکاندا دروشمی "نەپاشامان دەوێت نە ئابڕ" دەدرێن، بەڵام ئەمە خاڵی هێزی شۆڕشی خەڵک نییە. هێزی شۆڕشی خەڵک لەوەدایە کە بە دروشمی "ژن ژیان، ئازادی" کە تەوەرێکی زۆر ئینسانی و سەردەمیانە و جیهانی هەیە و دەیەوێت بە هاوپشتی و یەکگرتوویی بوونەکەماری ئیسلامی بووخێنێت، بمرێت خامنەیی تەوەری یەکەیزی و جوڵەی خەڵک، و نەک بە بمرێی چەند کەسێکی تر لەم لاو ئەولایەوە!

لەدەرەوەی وڵات، دەبینن ئەم چەپە هۆشنبیر و ناسیاسییە دروشمی مەرگ بە پاشا و ئابڕ لە بەردەم شا خودا، لەبەردەم شەعبانی بێمشک کە هەرش دەکەنە سەر ڕیزەکانی خەپیشاندان لە دەرەوەی وڵات، "شۆڕشی بەدیلەکان" دەڵێنەوە " کە هەمیشە دەیخەنە ڕوو گۆاو بە شۆڕشی شەقام لە نەوان خەپیشاندەران." وەڵامی شا خوداکانیش ململانێی سیاسی و فیزیکی نییە لەگەڵیان، بەڵکو کەکردنەویان لە شەقامکانەوە وەک جەماعەتێک کە خەپیشاندانکان تێکدەدەن، بە پەنابردن بە هێسای کاریگەر و هێکخراو و یاساکانی وڵاتانی ڕۆژاوا. ئەگینا شۆڕشی شەقامی نەوان چەپ و ڕاست تەنیا کەماری ئیسلامی دەبەست. یەکێک لە دەرەنجامەکانی فراوانبوونی ئەو ململانێیانە ئەوە دەبێت کە چیتر ئێرانییەکان هەگبیان پەنادرێت خەپیشاندان بکەن.

خاڵێکی تر ئەوەیە کە هەرچەند ئەم برادەرانە بانگەشەی شۆڕشی ئێتەرناتیفی ڕاستەو دەکەن، بەڵام دەبینن لە لایەک بە دروشمی دژ بە شا و سەرکردە لە دیوی موجاهیدن و لە لایەکی تریشەوە، ئەوان لەگەڵ پاشایەتیخوازەکانی وەک شەهرام هەمایون دژی کەسایەتییەکانی

وەک حامید ئیسماعیلیون. تەکەت بوون! ئەوان ئابردوەکەی "ئاشکرا" دەکەن، گردبوونەوەکەی بەرلین دەخەنە ژێر پرسیارەوە، دەڵێن کە لەگەڵ حکومەتی کۆنەدا توانیویەتی ئەو کارە بکات، دەڵێن نازانرێت پارەکەی لە کوێوە وەردەگرێت و هەموو ئەم جارە گومانانە. لە لایەکی دیکەوە هەر حکومەتێک هەوەستی هەبێت بەرامبەر بە کەماری ئیسلامی، دژی حکومەتی کۆنەدا و زەرەک لە حکومەتکانی تر کە ئەمڕۆ ئەم کارە دەکەن، ئەوان "لەقاوی دەدەن" کە ئەوان ئیمپریالیستن و هتد.
بەم شێوەیە دەبینین شتێکی ئەتەرناتیڤکان نییە، جەرەکە لە پەکەوە وەستانەوە لەگەڵ ئەم هەزە ئاستەوەدا بەرامبەر ئەو هەزە ئاستەوە! وە دەرئەنجامە کردەییەکەی تەنها فەدانی ئاوکردنە بە ئاشی کەماری ئیسلامیدا و تەواو. بەڵای من ئەمە چەکێکی گەشگیری و پڕاوەزخستنی چەپەکانە. ئامژگاری مەن ئەوێە هاوڕێکانم دەستبەرداری ئەو سیاسەتە بن و وەک جەماوەری خەڵکی هەژکانیان چە بکەنەوە لەسەر شەشی دژ بە کەماری ئیسلامی.
خەلیل کێوان: پێوەندی حیزبی کەمۆنیستی کرێکاریی ئێران و شەش چییە؟ سیاسەت و پێشبینییەکانی ئەو حیزبە لە زەر حاڵەتدا پشتڕاست کراوەتەوە، وەک لە هەندێکیان لەم وتووێژدا ئاماژەیان پێکراوە، لە چەند هەفتەی ڕابردوودا. میتەد و سیاسەتی حیزب لە ماماڵەکردن لەگەڵ شەشدا چییە؟ هەڵسەنگاندنی ئەوە بە ئەدای ئێستای حیزب لە پێوەندی لەگەڵ شەشی ئێستا چییە؟
حەمید تەقوایی: وەک ئاماژەت پێدا، ئەمە ئەم شەشە بە جەختکردنەوە لەسەر ئەو سیاسەت و پێوەر و میتەدەلەژیایە دەبینین کە حیزب لە مەژە لە ماماڵەکردن لەگەڵ شەش و ڕاپەڕینە جەماوەرییەکاندا پێیەوی لەدەکات. شەشی ئێستا بە شێوەیەکی حاشا هەڵنەگر جەختی لەدوو بنەمای بنەڕەتی کردەوە: یەکەم: شەش بزووتنەوەیەکی گەردوونییە، دووەم: بزووتنەوەیەکی نەرمنییە. میتەدی ئەمە بە شەش و ڕاپەڕینی جەماوەری هەمیشە پشتی بەو دوو بنەمایە بەستووە.
ئەمە بەردەوام ڕوونمان کردەتەوە کە بەچی شەش بە تایبەت لە سەردەمی ئەمەدا بزووتنەوەیەکی گشتگیرە؛ ئەمە ئاماژەمان بە ئەزموونە مێژوویەکان کردووە، ئابووریی سیاسی سەدەی ٩٩مان لە بەرامبەر یەک لەسەدکاندا ڕوون کردووەتەوە و هتد. ئەمە پێویست بە ڕوونکردنەوەی تیەری ناکات. بە ڕوونی دەبینین کە بزووتنەوەیەکی هەمەلایەنەی شکەماندە بە بەشداریی هەموو چین و توێژکانی خەڵک، لە خوێندکار و کرێکارەوە تا کاسبکاران، پارەزەر، پزیشک، ڕۆژنامەنووس و هتد، سەری هەڵداوە.
پرەنسیپی دووەم ئەوێە کە شەش بزووتنەوەیەکی نەرمنییە. بزووتنەوەیەک دژ بە حکومەت و تەواوی سیستمی هەنووکەیی و

چەوساندنەوەی. تەوەر و دروشمەکانی شۆشی ئێستا بەتەواوی ئاماژەن بە نەخۆشکی گەورە و هەمەلایەنەی خۆک بە حکومەت و یاسا و شتی پیرۆز و هتد.
سەرکەوتن و سەرهەڵدانی چەپ و دەستکاتی چەپ و کاریگەریی یەکلاکەرەوەی هێزەکانی چەپ لەم شۆشەدا پێویستە بە پشتبەستن بەم دوو بنەمایە.
دەبێت بتوانین هێزموونی چەپ و هێزموونی سیاسیستی لە شۆشدا جێگیر بکەین، بەو مەرجەی کە ئیزەکانی خۆک لە دەوری قووترین ئاخنە لە دەخی ئێستا یەکبخەین. ئەمە هەمیشە گوتوومانە کە کەمێنیستەکان جیاوازن لە هێزەکانی تر، بە نموونە لە ئۆپۆزیسیۆنی ڕاست، نەک تەنها لە بەرنامە ئیجابیەکانیاندا، بەڵکو لە ئاخنگرتنیان لە دەخی هەبوو. ئەگەر ئامای چەپ ئاخنیەکی ئیشێی بێت لە بارودۆخی هەنووکەیی، لە تەواوی دامەزراوەی ئایین، ناڕازایەتی دژبەین بەرامبەر بە هەموو پیرۆزییە نەتەوەیی و نیشتمانپەروەر و ئایینییە غێرە مرۆیەکان، ئاخنە لە حکومەتی سەروو خۆکی، و تەکدانی هەر جۆرە حکومەتکی سەروو خۆکی ، ئاخنەی قووە لە هەڵاواردن و جیاکاری چینایەتی و ئابووری و نایەکسانی .
به پێی پێناسه که شۆش بزوتنه وه یه ک به رده وام چه پ بانگ ده کات بۆ مه یدان، چونکه له گه ڵ پێشکه وتنه که یدا قووتر ده بێته وه ، دژێتە خوارەوە بۆ ئیشێی وده یه وێت بناغه ی هەر جۆره هه ڵاواردن و سته م و هه ژاری و نا یه کسانیەک و چەوسانەوەیەک له ناو ببات و ئەم ئامایە هەمیشە لە دەستی کەمێنیستەکاندا بووە.
هێزەکانی تری ئۆپۆزسیۆن، لەوانە هێزی میانەو، هێزی ڕاست، موجاهید، پاشایەتیخواز، کەماریەکان و …هتد، کە لەم بەرنامەیەدا باسمان کرد، هەموویان دیانوێت بشکێ لەم سیستەمە بپارێزن، دیانوێت بەکەمترین گۆڕانکاری شۆشکەدا تێپەڕنن ، تەنها چەپ لەوێە، کە دیوێت شۆش قووتر و قووتر بێوات. ئەمە هێزی ئەمێە. لە یەک ڕستەدا ئاخنگای پێشخستنی شۆش و سەرکەوتنی شۆش بە چەپی حزبی وڵکخراو بە ئامای ئاخنەی قووی "نا" بە بارودۆخی هەبوو بە ئاوەی ببنە هەکار و هێزی کارای یەکخستنی ئیزەکانی خۆک لە شۆی دژی کەماری ئیسلامیدا. ئەمە تاکە مەرجە بە سەرهەڵدانی چەپ وەک هێزێکی ئاکخڕاو و پێشڕەنگی شۆش و تەنها مەرجی پێشکەوتنی شۆش و ئەمەش بە بەردەوامی ئەم هەڵە پێیاو دەکەین.
12 ئابان 1401، 3ی تشرینی دووەمی 2022
سوپاس بە ئەمیر تاوکولی بە نوسینەوە دەقی سەرەتایی ئەم چاوپێکەوتنە.

لە ئازارەوە بۆ ستاتیکا.. نوسەر: عومەر سەرگەتی

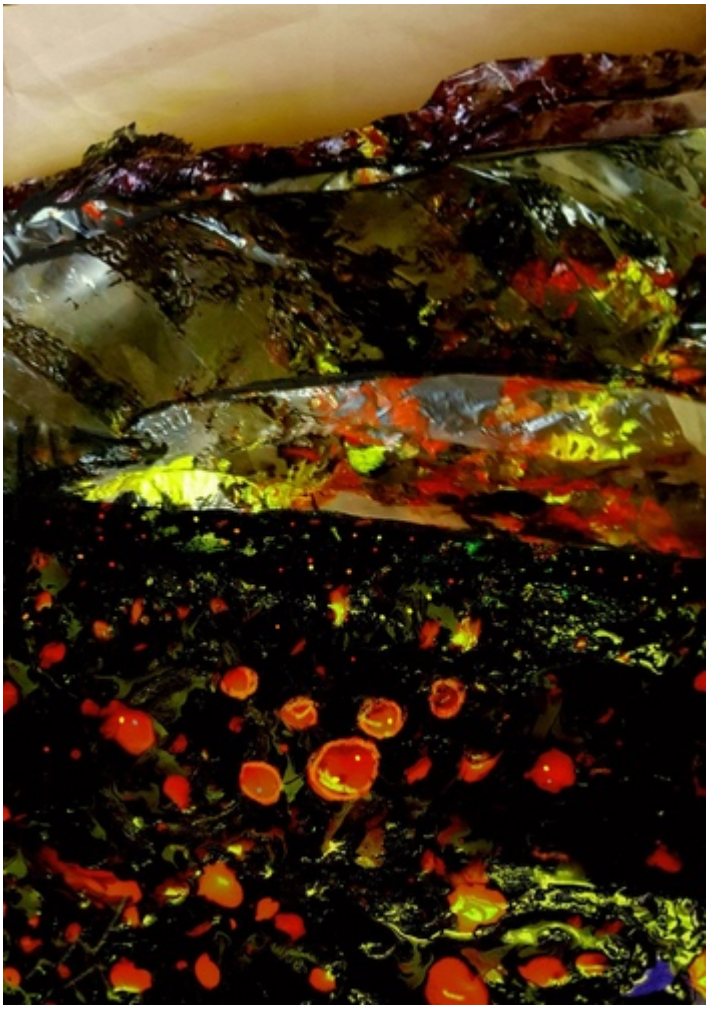
زەر سوپاسی هاوڕێی ئازیزم عومەر سەید دەکەم کە یەکێک لە تابلۆ جوان و ڕەنگینەکانی خۆی پێشکەش کردم، هەرچەندە من شارەزاییەکی زۆرم نیە لە میتۆدەکانی خوێندنەوەی ڕەنگەکان و نیگارەکاندا، بەڵام بەو پێیەی کە، کەمتازەر ئاگاداری نوسینە ئەدەبیەکانی کاک عومەر هەم، چ وەک شیعر و چ وەک ڕەمان، چەند سەرنجەکم لا دروست بوو وەک جیاوازی نێوان ئەو دنیایەی بەڕەنگ دەیخولقێنێت لەگەڵ ئەو دنیایەی لەڕەنگی ئەدەب و وشەکانەوە بەرجەستەی دەکات. بۆیە پێم باش بو ئەو دیاریە بەنرخەی پێشکەشی کردووم بکەمە بەهانەیەک بۆ نوسینی ئەم کورتە سەرنجانە.

هەرکەسێک بابەتە ئەدەبیەکانی ئەم نوسەرە بخوێنێتەوە دەزانێت چ زمانەکی دەتەنگ و تراژیدی هەیە بۆ گەیاندنەوەی چیرۆکی ئەو مەڕووەی کە لەیەوە هاتوە، بۆتایبەت چیرۆکی ئەنفال و سەربوردی ئەو مرۆڤانەی لە مەڕوودا ونبوون و وەک تارمایی لەگەیدا دەژین، کە نوسەر خۆی یەکێکە لە قوربانی و بەجێماوانی ئەو کارەساتە قورس و لەبیرنەکراوە، بۆیە پاڕاوانەکانی بەگشتی چارەنوسێکی غەمگین و نادیاریان هەیە و هەڕگری زمانێکی تراژیدی و کارەساتبارن و بە حەسرەتەوە دەژین، هەرچەندە هەمیشە لەکۆتایی کارەکانیدا لەدایک بونی نوێ و ئومێد و ئاگەری تازە هەیە، بەڵام هەشتا ئەو جیهانەی بەڕەنگ دروستی دەکات جیاوازترە لەو دنیا غەمناکەی بە وشکان بەرجەستەی دەکات، زمانی ڕەنگەکان جیاوازە لە زمانی وشکان و پیتەکان، ئەو نیگارە ڕەنگینانەی من بینومن شروشت لەناویاندا ڕەگەزێکی ئاسۆ و سەرکی و تازەیە، زەر جار وای بۆ دەچم ئاگەر گەرانی شاعیر لەبری شیعر نیگاری بکەشایە، سروشتی بەهەمان ئەو ستاتیکا ڕوون و بەگەردە ڕەنگ دەکرد کە ئەم هونەرمەندە دەینەخشێنێت، لە هەندێک نیگاردا، هەست دەکەیت بونەوەرێک لەناو شیعرەکانی گەراندا هەڵهاتوەو فڕەکێی لە عومەر وەرگرتوە و تابلۆکانی کەشاوە، بەڵام جیاوازیەکە لەوەدایە لای عومەر ڕەنگ سەرچاوەی هەموو شتەکانە، گەردوون هەموی ڕەنگینە، ڕەنگ هەموو شوێنێکی داپۆشیوە، ژیان سەرلەبەری ستاتیکایەکی ڕووت و ئەبەدی و

نەمرۆ، ئەم هونەرمەندە لە زەربەی کارەکانیدا سروشتمان لە فەرمە هەرە سەرەتایی و سادەو بەگەردەکەیدا پیشاندەدات، لە فەرمەکدا هێشتا هیچ دەستکی بەرنەکەوتوە، سروشت لەناو ئەو نیگارانەدا سروشتی بەر لە دنیای مەدەرنە، سروشتکە هێشتا لەلایەن مرۆڤی مەدەرن و تەکنەلۆژیا تازەکان و عەقڵی ئامێریەوە دەستی بەسەردا نەگیراوە، سروشتە لە ماتریاڵە بەگەردەکەیدا... دەکرێ بڵێین دنیای ڕەنگەکان ئەو پەناگە ڕەنگین و بێ ترسەیە، ئەم هونەرمەندە پاش هەڵهاتنی لە تراژیدیای زمان تێیدا وچانێک دەدات، گەر تەماشای ڕەمانەکانی بکەیت دەزانیت کە لەناو ئازارو بریندەو هاتوە، پیت بە پیت و وشە بە وشە خەنی لە دەچێت و زمانی لە کانگای ئازارەکانەوە لەدایک بوە، زمانێکە ڕزگاری نابێت لە جەبری ئەو تراژیدیا مێژوویی ئوبژەکتی ئەجگار فراوانی داگیر کردوە لە یادەوەریدا، لەڕەدا زمان زادەی ئازارە، بەڵام کاتێک لە تابلۆکانی ئادەمێنیت زمانی ڕەنگەکان زمانێکی ستاتیکی بێ خەوشە، زمانێکە لەدەرەوەی تراژیدیا و کارەساتکانەوە دەژی، بۆیە دەکرێ بڵێین ستاتیکاو ئازار ئەو دوو بنچینە سەرەکیەن کە دنیای ڕەنگەکان و وشەکانی لەسەر بونیاد نراوە، ستاتیکاو ئازار خولقێنەری هونەر و ئەدەبن لای ئەم هونەرمەندە، هەر بۆیە ئەزموونی هونەری لای ئەم هونەرمەندە لە ڕەگایەک دەچێت بە هەڵهاتن لەو ئازارو بریندەی زمانی ئەدەبی تەدا لەدایک دەبێت، هونەر لەڕەدا دروست کردنەوەی سروشتە پێش لەدایک بوونی ئازار، گەڕانەوەیە بۆ سروشتێکی پەتی و جیهانێک کە پێش دروست بوونی تاوان هەبوە یاوەک خەونێک کە دێشە ببێت، هارمۆنیای ڕەنگەکان و گونجانی شتەکان بۆیەکەوە ستاتیکای بۆ فەزای تابلۆکان بەخشیوە، هارمۆنیەتی ڕەنگەکان و شتەکان وەک سەرلەنوێ دروستکردنەوەو بونیادنانەوەی سروشت و مرۆڤ لە فەرمێکی جیاوازو ستاتیکیدا، ئەو مرۆڤەی لە ڕەمانەکانیدا گیردەو پارچە پارچە و تێکشاو و قوربانیە، لە تابلۆکانیدا بۆ کەمێک ڕەنگ و ڕوخساری ستاتیکی و شوناسێکی یەکانگیرەوە هەستاوتەوە و پێ بوە لە وزەی ژیان، هەر بۆیە هەست دەکەیت ئەوەی ڕەنگەکان بۆتە نیشت یەکەوە دادەنێت و درزو بڕشایی نێوان ڕەنگەکان پەدەکاتەوە جوانیە، هەر بۆیە یەکانگیری پارچەکان لە ڕەگای ڕەنگەکانەوە جیهانێکی تەواو بەگەرد و ستاتیکی خولقاندوە، ئەمەش داپۆشین و شاردنەوەی یاخود ڕەوینەوەی ئەو ترس و ئازارەیە کە نوسەر هەیەتی لە نوسیندا، جوانی لەناو تابلۆکانی ئەم هونەرمەندەدا، لەدرزی نێوان پارچەکانەوە دەست پەدەکات، وەک چۆن زمان لە نوسینە ئەدەبیەکانیدا ئازارەکە بە گەڕانەوەی چیرۆکی پارچە پارچە بوونی مرۆڤ و هەڵا هەڵا بوونی مرۆڤ لە مێژوو و یادەوەری ئەم نوسەرەدا، جوانیش لە تابلۆکانیدا هەزی

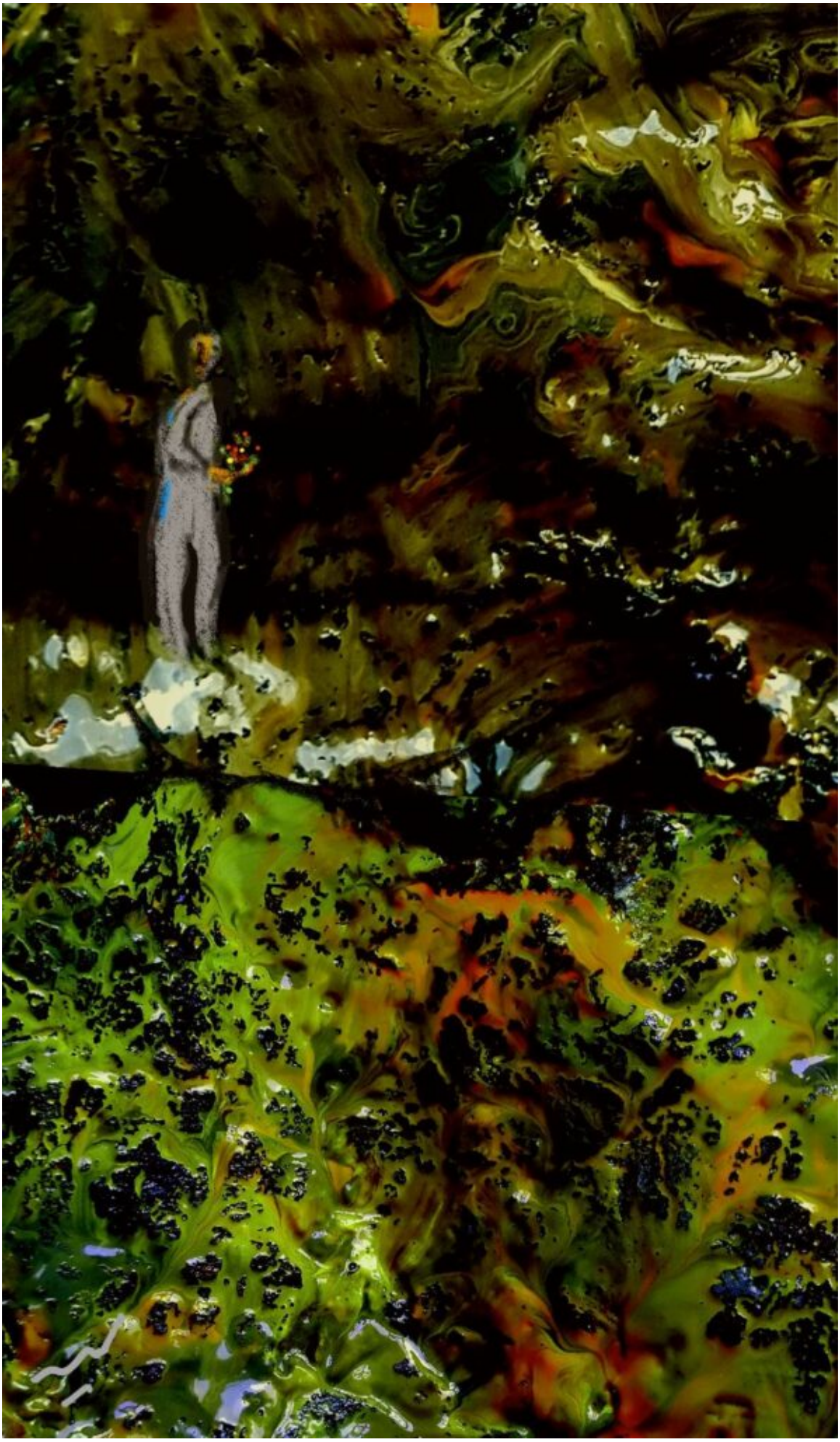
گردانەوەی پارچەکانی مرۆڤ و سروشتە ، وردبوونەوە لە تابلۆکان ئەو هەستە لای بینەر دروست دەکات کە جیهانێکی تازە هەیە پاش وێرانبوونی جیهانێکی پێشینە، بە مانایەکی تر بینەر هەست دەکات ئەو جیهانە تازەو بەگەردە پاش وێرانیەک دروست بووتەوە، فۆرمێکی دیکەی گەردوونە لە دوای وێرانبوونیەوە، زاڵبوونی کەی ڕەنگەکان بەسەر ڕەنگی ڕەشدا، سەینەوەی ئاسەواری ئەو یادەوەریە وێران و پەئازارییە کە تێکستە ئەدەبیەکانی نوسەری لەسەر دروست بوە، بەدەر لەوەش شەوقدانەوەی ڕەنگەکانی تر لە ناو پانتای بەرتەسکی ڕەنگی ڕەشدا، بردنی جوانیە بۆ ئەو وێرانە و تراژیدیا مۆژووی و وجودیەی هونەرمەند تێیدا ژیاوە، بەگشتی ڕەنگی ڕەش لەناو تابلۆکاندا بە ڕەنگەکانی تر گەمارە دراوە یا تیشکی ڕەنگەکانیتری بەرکەوتوە، و شوناسی تاریکی لەدەست داوە و بارگاویبوە بە ڕەنگەکانی دیکە، هەمووشتێک لەبەردەم هەرشی ستاتیکی ڕەنگدا شوناسی خۆی دەڕاندوە، لەهیچ پانتایەکدا ڕەنگی ڕەش ڕەنگێکی سەربەخۆ و زاڵ نیە، هەمیشە کەمەڕەنگی دیکە، دەستیان بەسەردا گرتوە و پەلکەشیان کردوەتە ناو جەبری ستاتیکای خۆیانەوە.
فۆرمی مرۆڤیش لەو ڕوخسارە شەواو حەپەساو و بریندارەی بە زمانی ئەدەب بەرجەستەی دەکات ڕزگاری بوە؛ فۆرمێکی تازەو شوناسێکی تازەی ستاتیکی وەرگرتوەو لەگەڵ تەماشانی بە سروشتێکی بەگەرد، بوە بە بەشێکی ستاتیکی ناو سروشت و ئایدیاڵێکی نەمری ناو گەردوون.
لە کۆتاییدا دووبارە دەسخۆشی لەکاک عومەر دەکەم و هیوای بەردەوامی و کاری جوانتری بۆ دەخوازم.

نوسەر: عومەر سەرگەتی

بەلشەفییەکان بە میتەدی لینین گەیشتن بەدەستهێنات.. ناسر ئەسغەری

وەرگێڕانی بۆ کوردی:کاوە عومەر

ناساندنی کتێبێک ومیتەدێک

گەیشتن بە جیهانێکی ئازاد و یەکسان، تەنانەت لە سەختترین قۆناغی خۆیدا، خواستێکی بەردەوامی مرۆڤایەتی بووە. بۆیە بەرنامەی "جیهانێکی باشتر": "گۆڕینی جیهان و دروستکردنی جیهانێکی باشتر، هیوا و خواستێکی بەردەوامی مرۆڤکان بووە بە درێژایی مێژووی کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی". هەوڵی مرۆڤ بۆ گەیشتن بە جیهانێکی لەو شێوەیە هەندێک جار چەند هەنگاوێکی لە خۆن و ئایدیاڵێکی لەو شێوەیە نزیک کردووەتەوە. بابەتی ڕووسیا لە ساڵی ١٩١٧ یەکێکە لەو چەند ساتە دەگمەنانەیە کە بابەتێکی سەرنجڕاکێشە بۆ لێکۆڵینەوە.

مەبەستم لێم نووسینە ئاماژەکردنە بە میتەدی لینین لە ژێر ڕۆشنایی کتێبێکی ئەلێکساندەر ڕابینۆڤیچ بە ناوی "بەلشەفیەکان سەرهەڵدەدەن بە دەسەڵات". ئەم کتێبە ئاماژەپێکراوە هەوڵدەدات وێنەیێکی ڕاستەقینەی هەوڵی بەلشەفیکەکان بۆ ڕووخاندنی حکومەتی کاتی کێرێنسکی لە نێوان کۆتک لە شۆڕشی ئۆکتۆبەر و بەشێتانکردنی لینین و بەلشەفیەکان و هەندێکجاریش تێنەگەیشتن لەلایەن لایەنگرانی لینین و شۆڕشی ئۆکتۆبەرەوە بەدەستبهێنێت.
ڕابینۆڤیچ دوای وەرگرتنی بڕوانامەی دکتۆرا لە ساڵی ١٩٦٥ لە زانکۆی ئیندیانا، دەستی بە زنجیرەیێک لێکۆڵینەوە کرد سەبارەت بە شۆڕشی ڕووسیا. بە گوتەی خۆی، لە ساڵانی شەستەکانەوە نزیکەی جارێک بۆ لێکۆڵینەوەکانی دەچێتە ڕووسیا. دەرئەنجامی هەوڵەکانی، ژمارەیێکی زۆر کتێب و وتار دەربارەی شۆڕشی ڕووسیا، شۆڕشی ناوخۆ، NEP، ڕووسیای ستالین و هتد. "بەلشەفیەکان دەگۆن بە دەسەڵات" کە لە ساڵی ١٩٧٦دا چاپکراوە، باشترین و ناسراوترین کتێبی لێکۆڵینەوەکانییەتی. من ناوی ئەلێکساندەر ڕابینۆڤیچم بیستبوو،

بەڵام بیرم نایەت هیچی ئەوم خوێندبێتەوە. چین میلقیل، لە بەشی کتێبنامەی "ئۆکتۆبەر: چیرۆکی شۆڕشی ڕووسیا"، زۆر بە کورتی سەبارەت بە کتێبی "بەلشەفیەکان دەگەن بە دەسەڵات" دەنووسێت: "ناوازە، تێژبین، لەگەڵ وردەکاری، وروژێنەر، چاوپۆشی نەکردن". بەم پێناسەیە بە چین میلقیل کە کتێبەکەی بە بۆنەی ١٠٠ ساڵەی شۆڕشی ئۆکتۆبەرەوە چاپ کراوە و کتێبێکی زۆر بەنرخە، تامەزرۆی خوێندنەوەی کتێبەکەی ڕابینۆڤیچ لەم کتێبەدا دوو ئەفسانە لە بارەی شۆڕشی ئۆکتۆبەر و بەتایبەتی ڕووداوەکانی نێوان مانگەکانی تەممووز و ئۆکتۆبەر لەناو دەبات. یەکێک لەو دوو ئەفسانەیە، بە بڕوای ئەو، گەلانەوەی مێژوونووسانی (نمایەی کراو)ی یەکێتی سۆڤیەت، لەم ڕوانگەیەوە، "شۆڕشی ئۆکتۆبەر دەرئەنجامی داواکارییەکانی جەماوەری شۆڕشگێڕی پیترۆگراد بوو، کە بەدەوری خەیان کێبوونەتەوە". حزبی بەلشەڤیکی دیسپلینکراو و یەکگرتوو، بە ڕابەرایەتی لینین". وە ئەوی تریش گەلانەوەی مێژوونووسانی زانکۆ و میدیاکانی ڕۆژئاوایە کە دەڵێن "شۆڕشی ڕووسیا لە ئەنجامی لاوازی یان ئامادەنەبوونی چەپی ڕادیکاڵ بوو لەلایەن حکومەتی کاتی کێرێنسکییەوە و لە باشترین حاڵەتدا پلانکی پیلانگێڕانە و کودەتایەکی دەوڵەت بوو لەلایەن حزبی بچووکی بەلشەفی، کە هیچ پشتیوانییەکی جەماوەری نەبوو و بە کۆنترۆڵی تۆند و گاریسۆنی لینین و بە گشتی بە پارێی حکومەتی ئەڵمانیا، حکومەتی کاتی دیموکراسی و جەماوەری کێرێنسکی ڕووخاند". ڕابینۆڤیچ ئەوی دەیەوێت بە وردی و بە شێوەیەکی زۆر جوان و سەرسامکەر دەیکات و گەلانەوەی سەیەم بە خوێنەر دەخاتە ڕوو.

"بەلشەفیەکان دەگەن بەدەسەڵات" ١٥-١٦ لاپەڕە پشکی بە کورتی و پوختی ڕووداوەکانی پێش مانگی تەممووز، بەچوونکانی لینین سەبارەت بە "حزبی لینینی" پێش شۆڕش، پراکتیزەکردنی باڵی ڕاستی پارتی بەلشەفیەکان بە سەرکایەتی کامێنۆف لە مانگەکانی سەرەتاوە لە شۆڕش لە غیابی لینین، پێکهاتەی یەکەم حکومەتی هاوپەیمانی کاتی، هەروەها هەندێک پرسی گرنگی دیکەی ڕووسیا. باقی کتێبەکە تەرخانکراوە بە ڕووداوەکانی دوای "ڕووداوەکانی تەممووز"، کە بە ڕاپەڕینی سەرنکەوتووی کرێکاران و سەربازانی پیترۆگراد دەستی پێکردووە. ئەو ڕاپەڕینەی کە لە سەرەوە باسمان کرد لە ڕۆژانی سەرەتای مانگی تەممووزی ساڵی ١٩١٧ بە سەرپێچی لە پێشنیارەکانی سەرکردایەتی پارتی بەلشەڤیک دەستی پێکرد و سەرکوت کرا. ڕابینۆڤیتچ شوێنکەوتەی کوتلە جەراوجێرەکانی حزبی بەلشەفیەکان دەکات و هەوڵی لینین نیشان دەدات بە ئاشتکردنەوەی کوتلە جیاوازەکانی حزبەکە کە هەندێکجار ناکۆکن. هەروەها ئەو ئەفسانەیە

لەناو دەبات کە ئاپۆینی تەموز پرۆژەیەک بووە بۆ مانگی ئۆکتۆبەر لەلایەن حزبی بۆلشۆفیک و لینینەوە. ئاپۆینی مانگی تەموز ئاپۆینەکی ناڕەسەن و خوێناوی و سەرکووتوو نەبوو بۆ سەرکردایەتی دوو دامەزراوەی حزبی لە پترۆگراد، "کۆمیتەی سەربازی" و "کۆمیتەی پترۆگراد"، کە لەژێر فشاری جەماوەری ناڕازی و جەستەی ئەو دامەزراوانەدا سەریان هەڵدا. سەربازانی گاریسۆنی گەورەکەی پترۆگراد لە پلانی حکومەت بۆ ناردنیان بۆ هەڵسی پشێوەی شەڕی ئاگادارکرانەوە و نیانویست ببنە ئامرازی تەپ بۆ بردەوامی شەڕەکە. کاسەی ئارامی جەماوەری هەژار و برسی شاری پترۆگراد لە درێژەی شەڕ و برسێتی و نەبوونی پێداویستییە سەرەتاییەکانی ژیانەوە پڕ بووە و ئاوەڕ و هیچ شتێکی بەرجەستەیان لە شۆڕشی مانگی شوبات کە بەو هیوای بارودۆخێکی باشتر دەستیان بە شۆڕشیان دەستپێکردبوو بەدەست نەهێنابوو.
سەرباز و کرێکاران تاکە حیزبی بەرژوازی وەک کادێت و ئۆکتۆبریستەکان و حکومەتی ئیئتلافی کاتی بە سەرکایەتی کادێتەکان و هێزەها باندە بکوژەکانی "سەد ڕەشەکە" (The Black Hundreds) نەبوون کە سەبریان تەواو بووبوو. هێزەها لە حزبە "سۆسیالیستییە میانڕەوەکان"ی مەنشەفیک و شۆڕشگێڕی سۆسیالیستی (SR) تووڕە بوون. حکومەتی کاتی لە ئاستیدا دەسەڵاتی خۆی بە دیفاکتۆ لە شورای ناوەندی وەرگرتووە، کە ئابڕایەتییەکەی لە دەستی ئەو دوو حزبە "میانڕەو"ە بوو کە باسکراون. ئەو لایەنانە خوازیاری بردەوامی شەڕ بوون و جەماوەری شۆڕشگێڕی نائارام و برسی کە خوازیاری کۆتایی هاتنی شەڕ بوون، بانگهێشتی "سەبر و خۆگرتن"یان دەکرد. حیزبی بۆلشۆفیک لە کۆتایی پێچوانەی ئەم حیزبانەدا بوو. حیزبێک کە خوازیاری کۆتایی هاتنی دەستبەجێی شەڕ و باشترکردنی بارێ گوزەرانی جەماوەری هەژار بوو. لایەنێک کە ویستی حوکمی لەسەدارەدان هەبوو شەنتەوە. زۆر گرنگە ئاماژە بەم بابەتە بکەین، چونکە لەسەدارەدانی ئەو سەربازانەی کە ئامادە نەبوون بچنە بەرەکەوە یان لە شەڕ ڕایانکردبوو، چەکێک بوو لە دەستی بەردەوامیدانی شەڕەکەدا. بۆلشۆفیەکان بە وتەی ئابینۆڤیچ، وەک کوشتنی بە ئینقاست شێوەی لەسەدارەدانیان دەکرد.
حیزبی بۆلشۆفیک لە حیزبێکی دیسپلینکراو و داخراوی پێش شۆڕشەوە گۆڕا بۆ پارتێکی کراوە کە سەدان چالاکی سیاسیی مەیلی جیاوازیان هەبوو؛ کۆبوونەوەکانی، ناوەندی گەرمی مشتومڕکانی نێوان ئەم چالاکوانانە بوون، کە هەوەستەکانیان لەمڕ پشتیوانی لە حکوومەتی کاتی، شەڕ، شۆڕش لە ڕۆژئاوا و هتد، لە هەوەستی مەنشەفیەکان جیا نەدەکرایەوە. سەدان سۆسیال دیموکرات کە لە نێوان ساڵانی ۱۹۰۵ بۆ

١٩١٧ وازیان لە چالاکیی حیزبی هەنابوو، جارەکی دیکە سەرنجیان بۆ چالاکیی سیاسی حیزبی ئاکشا و بوونە چالاکی زەر چالاک و پۆ لە گەرموگوڕ و تێکۆشەری حیزبی بۆلشۆڤیک. تەوانینی تڕتسکی و گرووپەکەی نزیک بوو لە بڕچوونەکانی لینین و هێڵی زەرینە و باڵی چەپی حزبی بۆلشۆفی و بە فەرمی پێوەندییان بە حزبی بۆلشۆفیکەوە کرد. گرووپی مارتۆڤ (مەنشۆڤیکی ئینتەرناسیونال) و ئەنارشیستەکان و باڵی چەپی سۆسیالیستە شۆشگێڕەکان لە زەر بابەتی سیاسیدا لایەنگری بۆلشۆفیەکان بوون. و بە تایبەتی ئەمەی دووەمیان، هاوکارەکی زەر نزیکی لینین و حزبی بۆلشۆفی بوون لە ڕووخاندنی حکومەتەکەی کەرێنسکی.
مەنشۆڤیکەکان و ئەس ئاڕەکان بە چنگ و ددان لەگێڕ لینین و حزبی بۆلشۆفیەکان شۆڕیان کرد و هەموو هەوڵەکانیان بۆ بەدەستهێنانی پشتیوانی بوو بۆ حکومەتی کاتی و پلانەکانی بۆ دروژدان بۆ شۆڕەکە. لەکەینەوەکانی ئابینۆڤیچ دەیسەلمێنن کە تا مانگی تەممووز زەرینەی هێزەکانی کرێکاران و سەرباز و دەریاوانانی پترۆگراد کە لە شارەکەدا جێگیر بوون، حکومەتی کاتییان وەک نوێنەری چینە خاوەنداراکان و دوژمنەکانیان دەبینی. لەم نوێندەدا "سۆسیالیستە میانڕەوەکان" لە پشتیوانیکردنی حکووەتی کاتی کەرێنسکی نوێستاون تەنانەت کاتێک سەرکردەکانی لە داشتنەکی پلانەکەی کەرنیلۆڤ بۆ سەرکوتکردنی شۆڕش دەستی هەبووە! ئاشکرابوونی هاوکاریی کەرێنسکی و کادێتەکان لەگێڕ کەرنیلۆڤ و هاوکاریی سەرکردایەتی مەنشڤیکەکان و ئەسرەکان لەگێڕ حکومەتی کاتی کە کەرێنسکی سەرۆک و کادێتەکان باڵی سەرکردە و ناسراوترینیان بوون نوێنەری بەرژوازی گەورە و لیبڕاڵی ڕووسیا لەو حکومەتەدا، ئەم حزبانەی کردە نێو کرێکاران و سەربازە لاوازەکان ، فراکسیۆن و کوتڵەی زەر بەهێزی نزیک لە ئامانجەکانی بۆلشۆفیەکانیان دروست کرد و بەهێز کرد.

ئابینۆڤیچ لە کۆتایی کتێبەکەدا نیشان دەدات و دەیزەرێت کە بۆلشۆفیەکان و ئەو جەماوەرەی کە پشتگیریان دەکرد، حکومەتێکی شورایییان دەویست. لینین و باڵی چەپی پارتی بۆلشۆفی، کاتێک دروشمی "هەموو دەسەاتێک بە شوراکان!" و کاتێک کە دروشمی سەرەویان لە کێنگرەی داهاتوودا بە هێی پشتیوانیی مەنشۆڤیکەکان و ئەس ئاڕەکانەوە بە پشتیوانی لە حکومەتی کاتی کەرێنسکی و دانانی کادێتەکان لە شوراکاندا بە ماوەیەکی کاتی پڕاوێزخست، هەموو دەسەاتەکیان دەویست بە شوراکان؛ بەڵام نەک ئەو شورایانەی، کە ئامرازێکە بەدەست دژە شۆشەکانەوە بە دروژدان بە شۆڕ و دروژدان بە ژیانی حکومەتی کاتی، کە دروژپەدەری هەژاری و نەهامەتی بوو

لەو وڵاتەدا. شۆڕشی ڕووسیا دەستی کردووە بە کۆتایی هێنان بە شۆڤ و کۆتایی هێنان بە هەژاری و کورتکردنەوەی دەستی دژە شۆڕش و بەڵشەفیکان هیچ دەسەڵات و دامەزراوەیەک بە فەرمی ناناسن، بە هەر ناو و نازناوێکەوە، کە دەیانەوێت هەمان دۆخ بەردەوام بێت! ڕابینۆڤیچ نیشان دەدات کە ئۆفسانەی "لینین لە ناوەندی دەسەڵاتدایە لە حزبی بەڵشەفیدا و قسەکەی وەک مشتەکی ئاسنین بە چەواشە!" چەندە بەماناید. دەڵێ ئەو (ڕابینۆڤیچ) وەک هەموو مێژوونووسان، لە هەردوو ئەردوگاکەدا، پەی وایە بە بە لینین شۆڕشی ئۆکتۆبەر لە ڕووسیا ڕووی نەدەدا؛ وە دەڵێت: بە جێختکردنەوە لەسەر ڕۆڵی لینین لە شۆڕشی ئۆکتۆبەردا، دەیەوێت جێخت لەوە بکاتەوە کە ڕۆڵی تاک چەندە گرنگە لە ڕێنماییکردنی مێژوودا! بەڵام لینین دەبوو لە هەموو قۆناغێکاندا بە هەموو هێزی خۆیەوە کەسانی دیکە قۆناعێت پێبکات کە باس و پرسێکی وروژاندووە. تێزەکانی مانگی نیسان لە کۆنگرەی مانگی نیسانی حیزبدا تەنیا دوو دەنگی بەدەستهێنا (لینین و ئەلەکساندرا کەلەنتای). لە قۆناغی دوای پیلانگێڕی بە دەستگیرکردنی، کاتێک ناچار بوو خۆی بشارێتەوە، کۆمیتەی ناوەندیی حیزب و دەستەی سەرنووسەری پراڤدا و بەئوکراوەکانی دیکەی حیزب ئامادە نەبوون زەرەک لە نووسینەکانی بخەنە ناوەوە. هەندێک جار ناونیشانی نووسینەکانی دگێدرا و هەندێک بەشیان لە لادەبرا. لە مانگی ئێلولدا لینین- ئۆوکاتە بە نهێنی- نامەیەک بە کۆمیتەی ناوەندیی حیزب دەنێرێت و داوای هەنگاوی چەکداری دەکات بە ڕووخاندنی حکومەتی کاتی. ئەندامانی ئامادەبووی کۆبوونەوەی کۆمیتەی ناوەندی بە کەی دەنگ ئەم پێشنیازە ڕەتدەکەنەوە. کۆمیتەی ناوەندی حزبی بەڵشەفی، ئەمجارەیان بە ئامادەبوونی خودی لینین و بە هێزی قایلکردنی، شەوی ١٠ی ئۆکتۆبەر دەستبەسەرداگرتنی دەسەڵات لەلایەن بەڵشەفیەکانەوە پەسەند کرد و کردیان بە بەپەلەترین بابەتی حیزب. کامەنەڤ و زینۆڤیڤ لە بەئوکراوە ناحزبییەکان تێکدەران و دژی ئەم بڕیارنامە فەرمییە حزبییەیان نووسی. لینین دەیویست لە حیزب دەریان بکات، بەڵام پێشنیازەکەی دەنگی پەویستی لە سەرکردایەتی حیزب بەدەست نەهێنا. هەرچەندە سەرکردایەتی حیزب پێش کۆنگرەی دووهەمی شوراکان بە ڕاپێنەکی چەکداری حیزب ڕازامەندییان دەربڕی لەسەر ڕووخاندنی حکومەتی کاتی، بەڵام هەڵسوڕاوانی کاریگەر لە ئەرگانەکانی حیزب دەنیا نەبوون لە سەرکەوتنی ئەم کارە و هەروەها ئەزموونی تاڵی "ڕووداوەکانی تەممووز". ، ئەم بابەتیان تا شەوی کۆنگرەی ئەو شورایە، لە ٢٥ی تشرینی یەکەمدا ڕاکەشا. لینین دەڵێت، هەر ساتێک کە حیزب بڕیەی دەدات، کات دەدات بە حکومەتی کاتی بە پیلانگێڕی

دژی شۆڕش. شۆڕش هەرگیز بە سەر کۆشکی زستانەوە، کۆرنسکی بەسەرکوتکردنی شۆڕش، چوو بە بەرە بانهەشتکردنی سەرباز و ئەفسەری دەسەڵاتدار بە پترۆگراد.
هەرچەندە لە کۆی ٦٧٠ نوێنەری ئامادەبوو زیاتر لە ٣٠٠ کەسیان لە حزبی بەلشەفیەکان بوون، بەڵام مەنشەفیکەکان و ئیس ئارەکان حزبە سۆسیالیستیەکان. یەکەم شت لە کارنامەی سەرکی حزبە "سۆسیالیستیە میانڕەوەکان" لە کۆنگرەی شورادا هەرشکردنە سەر بەلشەفیەکان و داوای دەرکردنیان و دەستگیرکردنی سەرکردەکانی بەلشەفیەکانە. ئابینەقیچ دەڵێت هەر لەو ساتەوەختەی کە دەسەڵاتی حکومەت کەوتە دەست شوراکانەوە، هەرش بە سەر بەلشەفیکەکان و حکومەتی شوراکان، لە ڕزگاربووانی سوپای تزار و کادێت و مەنشەفیک و ئیس.ئیرەکان(SR) و حکومەتە بیانیەکان و هتد. دەستی پێکرد. بەم هەرشانە حیزبی بەلشەڤیک بوو بە پارتێکی کراوە کە دیموکراسیترین ئۆرگانەکانی بە بەیاردان و بەشداری ئەندامان و کادرەکان بوو، کە هەموو هەوڵەکانی بۆ جێبەجێکردنی داواکارییەکانی جەماوەری ڕووسیا، بۆ کۆتاییهێنان بە شەڕی شێتەکان، بەسەقامگیرکردنی ئازادیە سیاسییەکان، بۆ ئادەستکردنی زەوی بە جووتیارانی هەژار، بۆ پێدانی کۆنترۆڵی کارگەکان بە ڕێکخراوەکانی کرێکاران و هتد پاڵیان پێدەنرێت بۆ حزبێکی جیاواز. ئابینەقیچ لێرە وەستاوە و دەڵێت: "بەڵام ئەمە لاپەڕەیەکی دیکەیە لە مێژووی ڕووسیا". پەم وایە گرنگە لێرە بوەستین. بە بۆچوونی لارس لی، "تەوژمەران و مێژوونووسان، دەست و دوژمنانی لینین، تا ئێستا هەوڵیان داوە بەدوای ئەو هەڵە ئەخلاقی و سیاسی و ئایدیۆلۆژیانەدا بگەڕێن کە کارساتەکەیان لێکەوتەوە". ئابینەقیچ بە حەق دەڵێ پێویستە مێژووی لە بەدەسەڵات گێشتنی بەلشەفیەکان بکۆڵێتەوە و ئاویش لەوە وەستا و لاپەڕەیەکی تری مێژووی کردەوە!

کتێبی "بەلشەفیەکان دەگەن بەدەسەڵات" گەنجینەیەکی بەهاوتایە بۆ هەرکەسێک کە ئارەزووی چارنووسی شۆڕشی ئۆکتۆبەر دەکات – چ دژی یان بەدەی بێت. ڕوونە کە کتێبەکانی مێژووی شۆڕشی ڕووسیا لە نووسینی تڕۆتسکی، جۆن ڕید، لارس لی، لویس براینت، چین میلڤیل، ئێچ کار، سوخانۆف، ویلیام چەمبەرلین، دەیڤید مەندێ، ڤیکتۆر سێرج، ئیس سمیس و چەندین زانای دیکە سەرچاوەیەکی زەر دەوڵەمەندن لە کتێبی لێکۆڵینەوە لە شۆڕشی ئۆکتۆبەر. بەڵام بە بۆچوونی من لێکۆڵینەوەکانی ئابینەقیچ، بۆتایبەتی دوو کتێبی "پشکێی بە شۆڕش" و "بەلشەفیەکان دەگەن بەدەسەڵات"، شۆوازێکی دیکەی شۆڕشی ئۆکتۆبەر کە بە گشتی کەمتر ناسراوە، نیشان دەدەن. ئابینەقیچ لە کۆتایی

کتێبەکەدا دەگاتە ئەو ئەنجامەی کە حزبی بەلشەڤیک زۆرترین دیموکراسی لە ناو ڕێکخراوەکەدا هەبووە و حزبی بەلشەڤیک پابەند بووە بە هەموو ئەو لێدوانانەی کە لە لایەن ئۆرگانەکانی حیزب و داواکارییەکانی جەماوەری شۆڕشگێڕەوە پێسەند کرابوون. هیچ کارێک بە پیلانگێڕی ئەنجام نادات. حیزبی بەلشەفیک حیزبێکی سەدان و هەزاران چالاکی سیاسی بوو کە زۆربەیان لە نێوان مانگی شوبات و تشرینی یەکەمی ساڵی ١٩١٧ بە پەرەپێدانی شتێک کە پێیوەندی بە ژیانی دەستبەجێیانەوە هەبوو پێیوەندییان پێوە کردبوو! دەڵێ نزیکەی 95%ی ئەو چالاکانە هیچ زانیارییەکیان لەسەر مارکسیزم نەبووە!

ئەو شۆڕشەی تر
باس لە "میتۆدی تر" دەکرا. پێویستە کرێکاران سەرتا ئەو حکومەتە ستەمکارە بوخەنن کە ژیانی لێ تاڵ کردوون. حیزبی کۆمۆنیست کە نوێنەرایەتی داخوازییەکانی کرێکاران دەکات، لە کاتێکدا سەرقاڵی تێکۆشانە بۆ ڕووخاندنی ژێمی ستەمکار، ناتوانێ بە بیرکردنەوەی ئەو کە دوای ڕووخانی ژێیم چی ڕوودەدات خەی سەرقاڵ بکات.
حیزبی کۆمۆنیست ئەو چالاکوانە سیاسیانە لەخۆ دەگرێت کە داخوازییەکانی بزووتنەوە سیاسییە ئازادیخوازەکانیان داشتووە. ئەم ئەو میتۆدیە کە لینین و پارتی بەلشەڤیک بەو شۆڕشە ناوبانگەی ڕێیانی کرد، ڕەتی دەکاتەوە. ئەوەی دوای ئەم هەوڵەی کرێکاران، واتە ڕووخاندنی حکومەتێکی وەک حکوومەتی کاتیی کێرنسکی یان ژێمێکی وەک ژێیمی کەماری ئیسلامی، بۆشکی دیکەی خەباتی چینایەتی کرێکاران دەگرێتەوە. ئەم ئەم بە "نەرێنی" ناودەبین. حیزبی کۆمۆنیست ڕابەرایەکەری شۆڕش دەبێت لە پێش هەموو شتێکەوە دەستاتی سیاسی بگرێتە دەست. حیزبێکی لەو شێوەیە نابێت خەی سەرقاڵی سواربوونی بەرژوازی بکات. لینین بەیستنی ناوی مەنشەڤیک و ئەس ئاکان، دێتەنگ دەبوو. حیزبەکان بە ناوی سۆسیالیست و سۆسیال دیموکراتەکانەوە بە ملیۆنان کرێکار و کێبەر و سەرباز لە دوای خۆیانەوەن، بەتام بە دوای ئامانجی کادێت و ئۆکتۆبریستەکاندا دەگەڕێن. شۆڕش ڕووداە، تزار ڕوخێنرا، بەتام مەنشەفیکەکان و ئەس ئاکان. تەنانەت لەو شوێنانەی کە پارتەکانی "بەرژوازی ڕووسی" خۆیان دەیانگوت ئەم ناتوانین حوکم بکەین، مەنشەفیەکان و ئیس ئاکان. بە دوودڵیەوە ئەندامێتی وەزارەتەکیان قبوڵ کرد. هەرچەندە ئەوان زۆرینەی شوراکانیان بەدەستەوە بوو و حزبی بەلشەفیەکان کەمینەیەکی کەم بوون ، بەتام لە دروشمی بەلشەفیەکان "هەموو دەسەڵات بە شوراکان" دەترسان!

مەبەستم لە ئاماژەدان بۆ پرسانەی سەرۆک ئۆباما کە بە ماوەیەکی دوور و درێژ بە تایبەتی دوای مردنی لینین و پێشهاتەکانی دواتر لە ڕووسیا و بڕیارەکانی حزبی کۆمۆنیستی یەکێتی سۆڤیەت و کۆمینتێرن، هاوکاری لەگەڵ بەرژوازی و سەرکوتکردن داواکاری کرێکاران وەک ئامانجێکی کۆمۆنیستی و مارکسی ناسێندرا! کاتێک کۆمۆنیستێک ڕەخنەی لە ناسیۆنالیزم دەگرت، وەک ئاماژە وابوو لە مارکسیزم لابدات. ڕەخنە لە ئایین کوفر بوو. هاوڕێی کۆمۆنیستەکانی دواتر لە ڕەخنەگرتن لە ئایین، ناسیۆنالیزم، فیدراڵیزم و ئۆتۆنۆمی، دیموکراسی، پەرلەمانتاریزم و ڕووبەڕووی خراپترین کاردانەوەی هەمان چەپەکان بووەوە. خومەینی و سەدام و قەزافی هاوپەیمانیان بوون. چەپێک کە پێی وابوو لینین، بەڵام نوێنەری میتۆدێکی تەواو مانشۆفیکی بوو.

میتۆدی لینین، میتۆدی مانسوور حیکمەت
خوێنەر دەتوانێت چەند بابەتێکی گرنگ لە کتێبی "بەلشەفیزمکان بەدەستەبات دەگەن" پەیڕەو بکات. هەموو ئەم پرسە گرنگانە پێکهاتە سەرەکییەکانی میتۆدی لینین: ١) حزبی بەلشەفی کراوەترین و ئازادترین حیزبە کە مێژوو بینیویەتی. حیزبێک کە هەموو پرسێکی جەماوەری شایستەی پرسی خۆی بێت، چالاکوانانی بواری جیاجیاکان لەسەر هەر بابەتێک کەبوونەتەوە و تاوتوێ و ئاوگۆڕی بیروڕایان کردووە بە ئاوەڵی بگەنە خاڵێکی هاوبەش. حیزبێک کە ژمارەیەکی زۆر لە سەرکردە و هەڵسوڕاوە کاریگەرەکانی لە نێو کرێکاران و سەربازاندا، بە تایبەت لە ماوەی نێوان تەموز و ئۆکتۆبەردا، نازانن مارکسیزم دەخورێت یان لەبەر دەکرێت! لینین بە حەق دەروازەی حیزبی بەڕووی ئەو کادرانەی بزووتنەوە پێشکەوتنخوازانە و ناڕەزایەتییەکاندا کردەوە. هەمان لینین کە لە سەردەمێکدا سەرکردایەتی جەرگەی تەواو جیاوازی حیزبی دەکرد و لەگەڵ زرینەی سەرکردەکانی پارتی سۆسیالدیموکراتی ڕووسیا خەباتی بە کرد.
٢) حیزبی بەلشەفی ڕووبەڕووی جەماوەر دەبەتەوە و هیچی نییە لە جەماوەری شاراوەگەی ڕووسیا بیشارێتەوە. بەڵام حیزب لە کۆبوونەوە بڕیارکانیدا مامەڵەی لەگەڵ ئەو پرسانە دەکات کە پەیوستە لە بازنەی داخراوی ئابڕایەتی حزبدا گفتوگۆیان لەسەر بکرێت بە ئاوەڵی شاراوە بڕۆ پێشەوە بچێت. ئابینەقیچ دەڵێ، بڕیاری کۆبوونەوەی ١٠ی ئۆکتۆبەری کۆمیتەی ناوەندیی حیزب، سەبارەت بە ئاپەڕینەکی چەکداری لەدژی حکومەتەکەی کەرێنسکی، بابەتێک بوو کە پەیوستە سەرکردایەتی حیزبی یەکەم خۆی درک بە گرنگییەکەی بکات. حیزب ئابڕایەتی خەباتی کرێکاری لە کۆمەڵگادا دەکات و دەگاتە ئەو ئاستەی کە دەبێت پلان بۆ شۆڕشی کۆتایی دابڕێژێت. دەبێت بڕیار لەسەر

دەستپاتی سیاسی بدات. حیزب چاوەڕێی بەیاری شورا و لیژنە کارگێڕکان و سەندیکاکان ناکات بۆ بەیاردان لەسەر ڕووخاندنی حکومەتێک کە هێڵی بۆت و هیچ پشتیوانییەکی لە کەمەگادا نییە. حیزب هەبەری شۆڕش، سەرکردەی بزووتنەوە پێشکەوتنخواز و ئازادیخوازەکان لەخۆدەگرێت و لە بەیاردان لەسەر شۆڕشدا دەبێت بەیاری کۆتایی بدات. ئەم جۆرە حیزبانە هەندێک جار ئاشکراکردن لەسەر کەسانی وەک خومەینی و شا دەکەن، بەهەی ئەو وەهمەی کە جەماوەر لەسەریان هەیەتی. لە شوێنێکدا دەربارەی حیزبی تودە و موجاهدین و فیدایی خەڵق ئاشکرا دەکات کە هەریەکەیان لە دوای خۆی بەشێک لە کەمەگایان هەیە و ئامانجەکانیان زۆر جیاواز نییە لەگەڵ ئامانجەکانی بەنی سەدر و لاجوردی. لە شوێنێکدا دەبێت کاری تیڕۆری لە نێوان هێکخراو و حزبە چەپەکاندا بکات. بەڵام کاتێک ڕژێمەکانی وەک کەماری ئیسلامی، حکوومەتی پەهلەوی، یان حکوومەتی کاتیی کەرێنسکی ڕقیان لە دەبەتەو و دەبە بە هەر شێوەیەک کە بتوانرێت بووخێندرێن، ئەوە بیرکەیەکی باش نییە کە دەرفەتێک بدرێت بە زیباکەلام، خاتەمی، شیرین عیبادی و کەرنیلەف. لە کەبوونەوەکانی سەرکردایەتیدا بەیار دەدات ئەم حکومەتە کە پێیک لە جەنگی جیهانییە، کە دژە ژن و تیرۆریستە، ئۆگەر بە سێ کەسیش بکرێت، فەڕە بدرێتە خوارەوە، ئەبێت فەڕە بدرێتەخوارەوە!

٣) پارتی بەلشەفیک ئەو حیزبەیە کە لە ناوەندی هەرشی سەر تزار و حکومەتی کاتی دوای ئەو. حیزبێک کە کەمەگا لە دەوری سێ دروشمی سەرەکی جەماوەری شۆڕشگێڕ کەدەکاتەوە: "ئاشتی و کۆتایی هاتنی شەڕ، داواکاری بژێوی جەماوەر لە شارەکان و زەوی بە وەرزێرە هەژارەکان". حیزبێک کە ئەم سێ داواکاریەی بەستووتەوە بە ڕووخاندنی حکومەتی کاتی کە دەیەوێت درێژە بە شەڕ بدات و چاوپۆشی لە داواکاریی جەماوەر دەکات. لە ماوەی نێوان ئەم دوو هەڵبژاردنەدا، کاتێکی زۆر نییە بە بەفیڕدان. حیزبێک کە نوێنەرایەتی "نا"ی خەڵکی دەکات بە حکومەتێک، کە لەگەڵ ژنەڕەکەرنیلەف هاوپەیمانی کردووە بە سەرکوتکردنی شۆڕش.

٤) حیزبی بەلشەفی لە نێو کرێکاران و چالاکانی کرێکاریدا بنکەیەکی فراوانی هەیە. حیزبێک کە کرێکاران و سەربازان یەکدەخات، یەکێک لە هەوڵە سەرکیەکانی تێکشکانی. حیزبێک کە ڕێکخستنی کرێکاری زۆر بە گرنگ و یەکێک لە ئەرکە سەرکیەکانی تێکشکانی. حیزبێک چاوپۆشی لە داواکاری جەماوەری ناکات. حیزبێک پرسی بە مووچەی کرێکاران بە پرسی خۆی دەزانێت. حیزبێک پرسی باڵاپۆشی کچانی گەنج بە کۆشێک بە هەموو کەمەگا دەزانێت. حیزبێک سەرقاڵی ڕێکخستنی کرێکاران لە ڕێکخستن

جەماوەریەکانیدا. حیزبەکە کە لە ماوەیەکی زۆر کورتدا زۆرینەی کاریگەرانەی سەرکردە کرێکارییەکان کە ئێندام و تێکۆشەری مەنشەفیکەکان بوون، بە خۆی ڕاکێشا. ئەو حیزبە کە لە ماوەیەکی زۆر کورتدا بەتوانایەکی، لە لایەن ئەم چالاکوانە کرێکاری و کرێکارانەوە کە لە "پاسەوانی سوور"دا ڕێکخراون، پلانی کۆرنیلۆف لەناو دەبات. ڕابینۆڤیچ نیشان دەدات کە هەبوونی میتۆد پێویستی بە پلان و کاری پراکتیکی بە وەستان هەیە. حیزبێک دەتوانێ بە شێوەی تیۆری قسە بکات، بەڵام لە پراکتیکدا کادرێکی چالاکی نییە، لە نێو کرێکاراندا دەنگیش نییە. دەستەاتی حیزب داخوازی جەماوەر. دەستەاتی حیزب نوێنەرایەتیکردنی "نا"ی جەماوەری ناڕازی و لە هەمان کاتدا هەڵسوڕاوانی بزووتنەوە شۆڕشگێڕکانە.

٥) حیزبی بەلشەفی ڕووبەڕوو دوژمنی بینی و جەماوەری لە دژی ئەم دوژمنە ڕێکخست. کۆرنیسکی و کۆرنیلۆف دوژمن بوون. بە سەرکەوتن لە شۆڕشەکەدا، دەبێت سەرتا کۆرنیسکی و کۆرنیلۆف بڕوخێنرێن. مەحاڵە کەماری ئیسلامی پشتگوێ بخەین و هەشداری بدەین لەوەی پوتین و ترەمپ و نەتانیاهۆ دوژمنن! دوژمنی یەکەم و سەرەکیی کرێکاران و ژنان و هەموو کەمەڵگە، کەماری ئیسلامییە بە کوتلە و باندە جەراوجەرەکانییەوە. ترامپ و پوتین و ناتانیاهۆ و هەموو سیستمی سی ئای ئەی و مۆساد لە هەموو ژیانی خەیاندا هێندەی ساڵێک لە کەماری ئیسلامی ژیانی خەڵکی ئەو کەمەڵگایەیان تێک نەداوە! ئەوانەی نانی شۆیان لەسەر سفرەی منداڵی کرێکاران دزیوە، باندە جەراوجەرەکانی کەماری ئیسلامین. ئەو کەسەی بە شکستپێهێنانی دوژمن ناونیشانێکی هەڵە دەدات، هێندەی ترامپ و پوتین و سەرانی کەماری ئیسلامی دەستی کرێکارانە. لینین ڕێک هەمان بڕچوونی هەبوو سەبارەت بە کۆرنیسکی و حکومەتە کاتیەکەی. بەشێک لە سەرکردایەتی حزبی بەلشەفیک لەم بابەتە تێنەگەیشتن.

میتۆدی لینین بە ماوەیەکی زۆر درێژ لە پەراوێزدا بوو لە ژێر داروپەردووی درێ و شێواندن. ئەو میتۆدەی کە مەنسوور حیکمەت لە باسکردنی " حزب ودەستەاتی سیاسی"، "سەلبی و ئیسپاتی"، "دووانەت لە قەناغێ شۆڕشگێڕیەکان"، و باسکردنی بزووتنەوەکان پێیەوە لکەرد و حزبی کەمۆنیستی کرێکاریش لەسەر ئەو میتۆدە دامەزرابوو، هەر یەکە وەک چۆن میتۆدی لینین و هەمان میتۆد ئەوەیە کە کتێبی "بەلشەفیکان دەگۆڕێ دەستەات" بە باشی ڕوونی کردۆتەوە. بە ئەو چالاکە کرێکارییە و ئەو چالاکە سیاسییەی کە سەرقاڵی ڕزگارکردنی کەمەڵگایە، پێویستە مەنسوور حیکمەت بناسرێت. خوێندنەوەی کتێبەکەی

ابینەقیچ، ئەو کەسە کنجکاوەی کە ئارەزووی ڕزگاربوون لە تاوی کۆمەڵگەی سەرمایەداریی هەیە، بە میتۆدی کاریگەرانەی لینین دەناسێنێت.

٢٧ی ئایاری ٢٠١٨

خوداحافیز/ جیهێن عەتووف/ .. و: نەژاد عزیز سورمێ

هاتین
ئەوەتا دەگەیینەوە
خواحافیز
سەوزەفرۆشی برام !
بەهار دێت
تا لێم بپرسی
گوڵاسان بدە کیژۆڵان
ئەی بارانی وەستگەی پاسان !
چاوەڕێم مەبن ، نایەم
هەوری مەرگ دابەزی
چەند ڕۆژکە
بەسەر شەپقەکەمەوە یە
تێش ، شەمەندەفەری ڕۆژهەڵات !
دەستم بێ سێاو لێ کردنت
بەرز نابنەوە ..
دەزانم گوڵەکانی چیا
جوانترین گوڵن
با وەستگەی ئابرزنجان
بێندار کەن
تێش درەختی جوان و ڕووتی خێخ !
کە شەرابی بەفر
چێەکانتی داپۆشیوە
با شەوانە ئەستێرە بێنە لات

دەداری لە باوەشتا بکەن ..
تۆ ئەی درەختی ڕۆژگاری ئایندە !
بە تەنێ مەزن ببە
من نامێنم
بە گوێەکانت هەبڕم .

(*) لە (مختارات من الشعر الترکی) کە لە لایەن فازڵ جتکلر ەوە کراوە بە عەرەبی و ساڵی 1995وەزارەتی ڕۆشنبیری سووریا بڵاوی کردووەتەوە ، کراوە بە کوردی .

مـــــاددەی هۆشبەر دە عـــــراق شۆپڕدار بکات.. فازیل شوکر

لە سادەترین پێناسەدا دەکرێ بڵێین:"ماددەی هۆشبەر، ئەو کۆمەڵە مـاددەیە کە کێشـەندامی دەمـار ژەهـراوی دەکـەن و بە شـێوەیەک لە شـوێکان وا لە مرۆڤ دەکـەن خـەواڵو و بـەهـۆش و سـەر بە و ببیتە هۆی ئـاوودە بوونی کەسی بەکاربەر.

ئـاوودەبوونیش خواستێکی زۆرملێیە بە بـەردەوامبوون لە بـەکارهـێنانی دەرمانەکە یان بـەدەستهـێنانی بە هـەر شـێوەیەک بێت، لـەگـەڵ مـێلی زیادکردنی ژمـێی دەرمانەکە؛ کە دەبـێتە هـۆی وابـەستـەیی دەروونی و جـەستـەیی و کاریگـەریی زیانبـەخش لـەسـەر تاک و کـۆمـەڵگا. نیشانـەکانی وابـەستـەبوونیش بـەو ماددەیە، کـۆمـەڵێک دیاردەی ڕەفتار و مـەعریفی و فیزیـەلـۆژیـیە کە دوای دووبـارە بـەکارهـێنانی مادەکان پـەرەدەسـێنن و بـەزەری خواستێکی بـەهـێزی لـەخـۆدەگرێت بە بـەردەوامبوون لـەسـەر ئـەو کارە سـەرکـەوتنـەی دەرئـەنجامە زیانبـەخشـەکان.

ئـەو ئافاتە کە ئـیمـڕۆ بـووتە دیاردەیەکی جیهانی، مـێژوویەکی دەرینی هـەیە، لـە کـۆمـەڵگا سـەرەتاییـەکاندا، لـە چـەندان ڕەوشـەسم و تەقووسی ئایینی بـە جـەشدان و وروژاندنی مـەشک و دەروون بکارهاتووە. بـەڵام تـاوەکو سـەدەی نـوزدەم ئـەو ئافـاتە نـەبـووە، مـەترسـیـیەکی هـێندە کووشندە، کاتێک چینییـەکان کـەوتنـەخـە بـە کـەنتـەڵکردنی بازرگانی کردنی ماددە هـۆشبـەرەکان. بـەڵام هـەر ئینگلیزەکان کـۆخا و سـەرپاڵەی

ئەو بازرگانییە گەرمبوون و گواستنەوەی تریاکیان لە هیندستانەوە بۆ چین قەرغ کردبوو. ئەمش بووە هۆی هەڵگیرسانی شەڕی تریاک (١٨٣٩-١٨٤٢) لە نێوان چینییەکان و ئینگلیزەکاندا. ئەمش دەرگای بۆ بازرگانە فەڕەنسی و ئەمریکییەکان واڵاکرد و لە ئەنجامدا جەنگی دووەمی تریاک (١٨٥٦-١٨٦٠)ی لە نێوان شەڕکەرەکان لێکەوتەوە. لە ساڵی (١٨٥٨)هاوردەکردنی تریاک بۆ چین بە یاسایی کرا بە پەیماننامەکانی تیەنجین کە ڕێژیمکی گومرگی بۆ هاوردەکردنی تریاک دیاری کرد. بەوەش بازرگانییەکی نایاسایی تریاک، کە لایەن قاچاخچییەکانەوە لە باشووری چین ئەنجامدرا، هانی چەتەگەری و چەتەی دەریایی دەدا و لە کۆتاییدا بازرگانییەکە هەموو جیهانی گرتەوە.

یەکەمین کۆنفرانسی تریاک، لە لاهای لە ساڵی (١٩١٢) بەڕێوەچوو. بەڵام ڕاسپاردەکانی لە ماوەی جەنگی جیهانی یەکەمدا هەڵپەسێردرا، بۆیە لە ڕێککەوتننامەی ساڵی (١٩٢٥)، سنووری بەرهەمهێنان و دروستکردن و بازرگانی کردن بە ماددە هۆشبەرەکان دەستنیشان کرا. تا بەپێی پرۆتۆکۆلێکی ماددە هۆشبەرەکان لە کانوونی دووەمی (١٩٤٦) ئەرکەکانی کۆمەڵەی نەتەوەکان و ئۆفیسی نودەوەتی پاکوخاوێنی، گواستراوەتەوە بۆ نەتەوە یەکگرتووەکان و بە ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی . لە ساڵی (١٩٦١)دا یەک ڕێککەوتننامەی تایبەت بە ماددە هۆشبەرەکان لە نیویۆرک داڕێژرا لەو ڕێژەوە ئەو ڕێککەتنامانە ساڵ دوای ساڵ هەمواردەکرێنەوە و ڕێکدەخرێنەوە. ئیمڕۆ سەدان ڕێکخراوی حکوومی و مەدەنی لەسەر ئاستی نودەوەتی و ناوچەیی دامەزراون و شەو و ڕۆژ بەیەکەوە گرێ دەدەن بۆ بەرەنگاربوونەوەی ئەو ئافاتە کووشندەیە.
لەڕاستیدا کۆمەڵگای عێراقی، تاوەکو ساڵی (٢٠٠٣) بەو ئافاتە نامۆ بوو، مەگەر لە فلیمەکانی سینەمای میسرییدا، جاروبار گوێبیستیی ئەو زاراوەیە دەبوون. بەیە عێراق، بە خاوێنترین وڵاتی ڕۆژهەڵاتی ناوەند مەزەندە دەکرا، کە خاڵی بووە لە ماددە هۆشبەرەکان.
خەم هەمیشە حەز بەو شوێنە شۆعبییانەی وەکو بازاڕ و چایخانە و هۆاجخانەی شۆعبی دەکەم و پەمخۆشە سەردانیان بکەم، کە لە زانکەی بەغدا دەمخوێند (١٩٧٠ ــ ١٩٧٥)، ئەوەم لە لای مامەزایەکی باوکم باس کرد، ئەو هەموو کون و قوژبنێکی بەغدا شارەزا بوو، چونکە ساڵانێک بوو شۆفێری نەجدە بوو لەوی، یەکسەر گوتی:"ئەوە باش نییە! چونکە هێندە شوێن هەیە، تە نازانی ناو و ناوبانگی پیسە و ڕێت بکەوێتە ئەو شوێنانە ڕەنگە تووشی دەردەسەریش بیت." ئەوجا ناوی چایخانەیەکی میللەی هێناو و گوتی:"ئەوە، بنکە و مەڵبەندی

حەشیشەخۆرانە لە بۆغدا." ئەو یەکەمجارم بوو، گوێم لە (چایخانەی حەشیشەخۆران بە). ئەو بۆی ڕوونکردمەوە کە ئەم شوێنانە شەو و ڕۆژ لەژێر چاودێری ورد و چر دان و ئەوەی پەیوەبە، یەکسەر مەحکومە بە سێدارە. جا ئەو (١٠) ساڵەی کە وەک مامۆستا لە لیبیاش بووم (١٩٩٤ ــ ٢٠٠٥)، ئەزموونێکی زۆر لە ئاڕووداببووکانی ئەو وڵاتە فێربووم. بۆداخەوە، قاتیلی سەرەکی لەناوچوونی گەنجەکانی ئەو وڵاتە ماددەی هەشبەر بوو بە پلەی یەکەم و ڕووداوی هاتووچۆ بە پلەی دووەم. کە خەڵکەکە بەردەوام گلەیی ئەو پەتایەیان لە موعەمەر قەزافی دەکرد، دەیگوت:"چیبکەم، ئەوە ئافاتێکی جیهانییە!" جا ماددەی هەشبەر ئامرازێکی خۆشکردنی ئاگری ئاپۆیینی (١٧)ی فیبریوەری(٢٠١١) بوو، کە خەڵکەکەی بەزارکردبوو و دەیانزانی ژێم بە سەرگەردانکردنی ڕۆشنبیران ، چاوپێشی لێدەکات ، کە ئەم ڕەفتارەش دواتر سەری قەزافی خوارد.
لە ساڵی (٢٠٠٩) لە فڕۆکەخانەی ئیستەمبوڵ، دوو خوێندکاری ئامادەییم ناسی کە دانیشتووی بە غدا و نەجەف بوون، لە میانەی گفتوگۆ و قسەوباس دەربارەی خوێندن و پڕوگرام، ئەو دوو خوێندکارە، هێندە زانیاریی مەترسیداریان دەربارەی بەهووبوونەوەی ماددەی هەشبەر باس کرد، کە من مووچەکم بە لەشی دادەهات. ئەوان گوتیان:"ژمارەیەکی بەرچاو لە خوێندکارە کچەکانیش لە ئامادەیی و پەیمانگا و زانکۆکانی بەغدا و نەجەف و کەربەلا ئاڕووداببوون."
هەر ئەو ساڵە، کاتێک خەرێکی دامەزراندنی هەیکەلی کارەکی هونەری بووم، لە کەیە، سەیرم کرد، قەپڵکەی زەری حەبی بەکارهاتوو لەو ناوە کەوتووە، کە زوو بەرپرسانی شارم لە ئاگادارکردەوە. ئەوە بوو هاندەرم بە نووسینی بابەتێکی ئەکادیمی ورد و تەروتەسەڵ بە ناوونیشانی (لافاوێکی بە ئامان بەرەو ئێرە بەڕێوەیە، ئاگادار بن!) و لە (٣) ژمارەی گۆڤاری (ژیار)ی شکۆدار بە زنجیرە بڵاوکرایەوە. ئەمەش یەکەمین توێژینەوەی زانستیی بوو لە هەرێمدا بکرێت و بخرێتە بەردەم هەموو بەرپرسانی هەرێم و لایەنە پەیوەندیدارەکان ــــ بۆداخەوە، نەمدیت، هیچ بەرپرسێکی دەسەزی ئەم وڵاتە بابەتێک بە فلسەکی سوور بکەڕێ، لەکاتێکدا ئەو کات دەکرا هەنگاوی جددی هەڵگرن و ڕێ لە پەرسەندی ئەو ئافاتە کووشندەیە بگەرن، چونکە ئاسپاردەکانمان جوان دەست نیشان کردبوو. (لەرە کەوانەیەک دەکەمەوە، بەڕێوەبەرایەتیی کتێبخانەیەکی گشتیم لە شاری دوبلن ئاگادار کردەوە، کە لەسەر ڕەفتەی کتێبخانەکە چەند مەرووڵەیەکی وردم بینیوە، سوپاسنامە و خەڵاتیان بە ناردم!)
لەگەڵ ڕوخاندن و بە ئەرزی دادانی پەیکەرەکەی سەددام حوسێن لە گەڕەپانی ئەندەلووس، بازرگانیی کردن بە ماددە هەشبەرکان هات جە

پیخەی لە وەتدا بکایە و وردە وردە گەش بکات و پڕەپسەندە. بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا، لە ساڵانی (٢٠٠٣ تا ٢٠٠٥)، ئەفیسی تایبەت بە چاودێریکردنی ماددەهۆشبەرکان لە گەکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان، عێراقی وەکو پردی گوستنەوەی ماددەی هۆشبەر ناساند لە نێوان ئەفغانسان و ئێران، لە لایەک و وەتانی کەنداو و ئوردن و سووریا و تورکیا لە لایەکی دیکە.
دەتوانین ساڵی (٢٠٠٥) بە دەستپێکی کردنەوەی بازاڕی ماددەی هۆشبەر دابنێی لە عێراق. بە یەکەمین جاریش لە بەسرای دووەمین گەورەترین شاری عێراق دەستی پێکرد و هاوکات شاری نەجەف و کەربەلاشی گرتەوە. هێندەی پێنەچوو گەیشتو شاری میسان و زیقار.

کوردی دەڵێ:"فەرمان، مەعلانە، دەزانە کێندرێ، نیسکان دێنێ." جا بازرگانانی ماددەی هۆشبەریش نەک هەر مەعلانن، بەڵکوو ئەزموونی کەڵەکەبووی چەندان ساڵە و چەندان وەتانیان هەیە و بە کردە، تەوژمێنەوەی ورد لە سەر هەموو لایەنەکانی کەمپەکانا دەستنیشانکراوەکانی خەیان دەکەن، بە ئەزموون و تەجروبەی سەرکەوتوو هەنگاو هەڵدەگرن. ـــ ئەمانە لە فەرهەنگی نەتەوە یەکگرتوەکاندا بە وردی ئاماژەیان پێدراوە، باس دەکات کە چەن بازرگان و قاچاخچیەکان هەژ بە هەژ تەکتەک و فەنوفنووونی نوە دەهێننە ئاراوە.

دوای شاڵاوی هاوپەیمانان و هەڵخانی ڕژێمی بەعس و هەوەشاندنەوەی هەرچی دامودەزگای سەربازی و ئاسایش و هەواڵگەری و زانیاریی ئەو وەتە هەبوو نەک هەر تەفنیش کران بەڵکو تەفروتونا کران، وەات بوو، وەاتی بە حاکم و بە ساحەب، ئەمە یەکەم هاندەری درواسێ چاوبرسیەکان و داخ لەدڵەکانی عیراق بوو، کاتێک بینیان، دەرگا و دەروازەی سنووری هەزاران کیلەمەرتان بە خراوەتە سەرپشت. هەڵتەکاندنی بناغەی ئابووری و دارایی و بازاڕیش، دوای ئەو هەموو ساڵانی گەمارەکان، بووە هەکاری دووەم، کاتێک بە ئیشی و بە کاری و دەستبەتاڵی، بااڵی بەسەر زەربەی هەرە زەری خەزانە هەژار و مامناوەندیەکاندا کەشا و شۆپرزەی کردن ـــ لە بەرامبەریشدا، گەندەچیەکان هەژ بە هەژ کەشک و تاڵار و سامانیان بەرەر کەشکەڵانی ئاسمان دەچوو. ئێستا، کەڵەکەی سێیەم، بە هاسانی هاتە بەردەست، کاتێک داعش هەڵشی کرد و دێیان دامەزراوەی میلیشیا و چەتە و بەخاوەن دامەزران و قورسترین و باشترین چەک و چێیان کەوتە بەردەست. بەگومان دامانی پەروەردە و دامودەزگاکانی تەندروستی و تەشەنکردنی گەندەڵی بە شێوەیەک کە لە مەژوودا

هاوشێوەی نەبووە، ئەمەش وەاتەکەی بە کوێ و کچۆ هێندی دێ نائومید کرد. جا باشترین نەچیر و قوربانی و مووشتەری ماددەی هۆشبەریش کەس نائومێد و بێ هیوا و رووخاوەکانی کەمەنگان. لێ پرتاو هاتنی ئێو لێشاوێ تەکنەلۆژیا پێشکەتووەی سەردەمیش لێ مۆبایل و ئینتەرنێت و دەنگ و هەیکانی پێوەندیکردن و گواستنەوە، شێوازی بازرگانیکردنەکەی هێندێ خۆش و هاسان و بەردەست کرد، کە گیراوەکانی نێو زیندانەکانیش، لێ ژەرزەمینی خۆیاندا دەتوانن کاری خۆیان بکەن! نابێ خەمساردی و لاوازی و بەسەروبەری دەزگای دادوەریشمان لێبیر بچێ.

ئیمڕۆ(٢٠٢٢) عێراق، لێ زاخێ وێ تاوێکو فاو، بێ ترسناکترین و دژواترین و ناسکترین قۆناغی مێژووی تێدەپەڕێت، هەکارێ سەرکێیەکشی ماددێ هۆشبەرکانێ. بڕگومان لێ لای حکوومەت و دامودەزگاکانیش، دەخێکێ لێ پەردەپۆش کردن و شاردنەوێ دەرچووە، بەداخەوێ، هیچ ئامارێکی فەرمیی متمانەپێکراومان، چ لەسەر ئاستی عێراق و هەرێم، چ لەسەر ئاستی شار و ناوچەکان، لەبەر دەست دانییە. لەلایەک دەزگا فەرمییەکان ناڕاستگۆن، لەلایەکی دیکێ ئەوان هەر زمارەی ئێو کەسانێ دەزانن کێ دەستگیراوان یان ماددەکانیان لەگیراوێ. هەرگیز ئاماژێ بێ ڕێژەی بەاوبوونەوەی ئافاتەکێ ناکەن. ناچار دەبێ زانیاریی لێ هیندێ ڕێکخراوی ناحکووومی، لێرێ و لەوێ هەڵکەینن ــ وەک ڕێکخراوی عێراقی خاڵی لێ ماددەی هۆشبەر.

بێ گومڕەی ئامارێ نا فەرمییەکانی ساڵی پار، (٤٠٪) ی گەنجانی بەغدای پایتەخت و شارەکانی باشوور ئاماژەیان بەکاربەری ماددەی هۆشبەرن. هەرچی ئاماری ئەمساڵێ (٢٠٢٢)، ڕێژەکێ بەرزدەکاتەوێ بێ (٥٠٪)ی کەی گەنجانی ئێو دوو ناوچەیە. هیچ زانیاریی ئاماری وردی هەرەمان لەبەر دەست دانییە!

باشێ بۆچی، ئێو ئافاتێ کووشندەیێ وا بەخێرای و بێ بەربەاوی تەشەنەی کردووە؟

هەکارەکان زۆرن، هەمووشیان یەک سەنگ و یەک قورسیایان لێ پەرسەندنی ئێو بازرگانییەدا هەیە:

یەک: واپەدەچی، تاوەکو ئێم ساتەوەختێ بەرپرس و دەسەاتدارانی ئێم وەاتە ــ بێ هەرەمیشە، بێ ئەنقەست بێ یان بێ ئەنقەست، مەترسیی ئێو ئافاتیان بەجددی وەرنەگرتووە و بێ (شتەکی) ئاسایی دادەنێن. تاوەکو ئێستا لێ هەموو شارەکاندا کادیر و ئەندام و چەکداری

کارامە و شارەزا لەو بوارەدا، کەرتی تایبەتییان لە بەرەوبەرایەتیی پەلیسخانەکاندا بە نەکراوەتەوە. هەر بە نموونە، بە هەموو شاری میسان (٣٠) کادیری و بە شاری بەسرای سە ملیۆنی کەسی، ژمارەیەکی نەختەکەت بەرزتریان ، بە دامەزراندوون، لە کاتێکدا، بە گوێرەی ئاپارتەکانی پاشماوەی بەعس، لە سەردەمی حوکمەانی سەددام دا، لە بەغدا و باشوور، بە هەر (٨) کەس، یەک پیاوی ئاسایش دانرابوو بە چاودێری کردن، ئەوا جگە لە ئەندام و کادیر و لاینگرانی حزبی بەعس! بەڵام لە هەموو پارێزگای بەسرە تەنها یەک کەس هەیە کە لەدەرەوەی عێراق مشقی پێکراوە لەسەر کۆنتڕۆڵکردنی ماددە هۆشبەرەکان و شەوازەکانی مامەڵەکردن لەگەڵیدا، لە میسان و ذی قاریشدا هەمان شتە. ئەمانە بەڵگەن کە حکوومەت گاڵتەی بەو بارودۆخە دە.

دوو: بەهێزکردن و پە زانیاریی کردن و پە چەککردنی ئەوانەی لە مەیدانەکەدا زەرانبازی لەگەڵ چەتەکانی ئەو بازرگانییەدەکەن، هەر وەکی خەیانن، لە کاتێکدا ئەندامانی بەرەکەی دیکە، بە چەندایەتی و چەنایەتی باڕ بە باڕ دەستەات و ژمارەی بریکارەکانیان لە پەرەسەندان.

سێ: بەگوێرەی یاسای ماددە هۆشبەرەکان و ماددە دەروونییەکان یاسای ژمارە (٥٠)، بە ساڵی (٢٠١٧)، نزیکەی (٢٠٠) ماددە ئاماژەی پێکراوە، کە دەچنە پێکهاتەی ئەو دەرمانە بەهۆشکەرانە، لە کاتێکدا زەر زەر کەم کادیری شارەزایی تایبەتمەند لە بواری کۆنتڕۆڵکردنی ئەو ماددە هۆشبەراندا هەیە. ئەسەان، ناوەکانیشیان نازانن. چەن دەکرە تە پشکنین بە شتێک بکەی، نەزانی چییە و چەنە! ژمارە کەمی سەگی بەنکەر، بەو پێیەی لە میسان تەنها (3) سەگی بەنکەر هەیە، یەکێکیان نەخۆشە، لە بەسرەش تەنها یەک سەگی بەنکەر هەیە، و ئەم سەگە بەنکەرانە باشترین توانای بەنکردنیان هەیە بە دەرهێنانی ماددە هۆشبەرەکان لە بازگەکان و دەرگای چوونە ژوورەوەی شارەکان.

چوار: سنووری دوورودرێژی بە چاودێر و دەروازە، بە تایبەتی لە نێوان ئێران و عێراق دا، پێویستە نێوانی هەر قولووغ و بازگەیەک کەمتر بە لە (٥٠٠) م، بەڵان ئەوەی هەیە لە (١٠)کم کەمتر نییە. دەتوانین بڵێن سنووری هەر چوار دەوری عێراق بە بە چاودێر و پاسەوان، کراوەن. ئیمە کەترەی زاجل و دڵن بە شێوەیەکی ئاسایی لە باشووری عێراق بە گواستنەوەی ماددەی هۆشبەر بەکاردە.

پێنج: باشترین ڕێگای کۆنترۆڵ کردنی ئاو ئافات، ئاوێ سەرچاوەکەی وشک بکرێت. بە گوێرەی ڕاپۆرتەکان (٨٠٪)ی ئاو ماددانە لە ئێران و (٢٠٪)ی لە وباقی وڵاتەکانی دیکەوە هاوردە دەکرێن. جێی داخەوە، گەرچی لە هەموو کەبووەن و دانیشتنەکدا، لە نەوان نوێنەرانی ئاو وڵاتانداا بە تایبەتی ئێران، ئاو باس و خواس قسەی لەسەر دەکرێ، بەڵام کەس ئامادە نییە زانیاریی پێویست بگەنێوە و دەستی کەمەک و یارمەتی بە یەکتری درێژ بکەنەوە. ئەمە تاادەیەک لە نەوان پارێزگاکانیش هەر وایە. ئاوگۆڕیی زانیاری ئەمنی و بەدواداچوون بە داواکراوان و ئاوگۆڕیی ئەزموونەکان؛ کە توانای بەدواداچوونی لە سنووری جوگرافیای ئەم وڵات و پارێزگایانەدا بایەخی زۆری هەیە.

شەش: زۆرێک لە کارمەندانی دژە مادە هۆشبەرەکان و پۆلیس بە دەست هۆشەی خۆکی دەناگەنن کە زانیارییان سنووردار دەکات و وایان لە دەکات لە ئەرک و کارەکانیان سارد ببنەوە. لە ئەنجامی کوشتنی بازرگانێکی مادەی هۆشبەر لەکاتی ڕاوەدوونانی لە یەکێک لە ناوچە سنووریەکان. تەنانەت ئەفسەرێ پۆشنگەکانی پۆلیس لە پارێزگاکانیشدا درێغییان نەدەکرد لە پاراستنی ئەندامەکانیان و وەستان لە تەنیشت خۆکانەوە. نەریت و کەلتووری ئەشیرەتگەری باڵادەستە بەسەر خۆکی ئاو ناوچانە. تەنانەت گرتنی کەسێکی ئاوودەبوو یان قاچاخچیی لکە سەر بە ئەشیرەتێک، بووە هۆی خوێنشتن و تەسەندنەوە لە لایەن ئەشیرەتی بەرامبەری.

حەوت: مانەوەی کەسە دەستگیرکاروەکان بە ماوەیەکی زۆر لە بەندیخانەکان بەبە حکوومدان و هۆش کردن و دەستوشاندان لە قازی و دادوەرەکان، لە ڕاستیدا ترسیان خستۆتە دڵی کارمەندان و جۆرە دەستپاتە و هەڕەشەیان بە بازرگان و قاچاخچییەکان داوە کە پتر خۆیان بە باڵادەست بزانن. تاوەکو ئێستا لە باشووردا نزیکەی (٧٤) قازی و دادوەر بە دەستی ئاوانە کوژراون، ڕووی داوە بە نوژینیوە و لە ناوەندی بازاڕی تیرۆرکراوە.

هەشت: هەندە سەرچاوە، ئاماژە بە ڕۆڵی تەکدەرانەی هەندە درواس دەکەن، کە لە لایەک دەیانەوە ئابووریی خۆیان بژێننەو و ئابووریی ئێراق داتەپێنن، لە لایەکی دیکەشەوە، دەیانەوەی گەنج ئەم وڵاتە سەرگەردان و زەبوون و شۆپەدار بکەن، لە پێناو مەرامی سیاسی خۆیان.

نۆ: غیابی دامودەزگا پەروەردەیی و میدیاکاری و ئایینییەکان، لە

هۆشیار کردنەوەی جەماوەر، بۆتایبەتی گەنجەکان. زۆر بەدگۆن بەرنامە و کۆ و سیمینار و وتاردانی زانستییانە لە لایان کەسانی پسپۆر و شارەزا پشکنش دەکرین. ناوە ناوە دیداری تەلەڤزیۆنی سازدەکرێت، کە میوان پشکنشکارەکان شەرمنەکانە و بە ترسەوە لە بن لێویان زانیاری دەدرکێنن و هیچ شتێکی ئەوتۆ پشکنش ناکەن کە ئومێد بەخشی بێ، ئەوانیش هەر وەک خۆکە دەیانەن (دەبێ...، پێویستە...، بەرانامە دابڕژرێت...).

ئایندەی عیراق بەدەست ئەو ئافاتە کووشندیە، بەرەو کوێ دەچێ؟

ئێستا دەزگاکانی پۆلیس و ئاسایش، لە ناوەند و باشووری عیراق بە دەنگی بەرز دەیانەن:"دە، بارودۆخەکە لە دەسەڵات و هێزی ئێمە دەردەچێ." ئەمەش زەنگێکی مەترسیدارە. جا ئەگەر عێراق بەراورد بکەین لەگەڵ چەند وڵاتێک کە کووشتەی ئەو ئافاتەن، ئەوا دەگەینە ئەو ئاکامە، کە دوو رێگامان لە پێشە:

یەگەی یەکەم: بەرەنگاربوونەوەی یەکلاکەرەوە:
بە هەگریگرتن و بەربەست دان لە پتر بڵاوبوونەوەی ئەو پەتایە دەبە دەسەڵاتداران بە جددی بۆنە سەرخۆت و هەر هەموو وەزاڵەتەکان، بە نەخشە و پلانی تەکمە و ورد و واقیعبینانە هووبەووی ئەو مافیایانە ببنەوە. لە پێش هەموشیان وەزاڵەتی بەرگری و وەزاڵەتی ناوخۆ و وەزاڵەتی دەرەوە و وەزاڵەتی داد، ئەوجا هەر وەزاڵەتێی بە گوێرەی هەیی سەرشانی خێی.

یەگەی دووەم: بەهەلاکردنی مافیاکانی ماددە هۆشبەرەکان:
ئەگەر سەیری وڵاتێکی وەکو لوبنان بکەین، دەبینین، کە لەژێر قەبەمەی میلیشیا چەکدارەکان، دەشتەکانی بیقاع، بوون بە باغچە و مەزرای چاندنی هەموو جۆرە هووکێکی بەرهەمهێنەری ماددەی هۆشبەر. بە هەژی هەناک لەبەرچاوی هەموان ئەو کاسبییەی خێیان دەکەن. ئەگەر سەیری وڵاتێکی وەکو مەغریب بکەین، کە بە چاندنی ئەو جۆرە هووکە بەناوبانگە، دەسەڵاتە باڵایەکانی حکوومەت. لە تەقەیی سەرەوەی هەیەمەکە تا بنکەکەی، بازرگانی بەو ماددانە دەکەن و خێیان ملەستووەرتر دەکەن و منیەتی کەسیش نازانن.

ئیمە لە بەغدا گەیەکی بۆتاوێن، کە جاران خۆشترین گەیەکی ئەرمەنی و مەسیحییەکان بوو، دوای هەودونان و دەربەدەرکردنی ئەوان، مافیاکانی ماددە هۆشبەر و سێکس و قومار دەستیان بەسەر داگرتووە، و هیچ هێزێکی عێراقی حەددی نییە پێبنێت ئەو گەیەکە. مافیاکان،

تەنانەت گەستانی خەشیان لەو هەیە.

لە باشووریش ناوچەی ئەهوارەکانی هاوسنووری ئێران، بە تەواوەتی لەژێر دەسەلاتی چەکدارانی مافیاکان دان و هیچ هێزێک ناتوانی لێیان نزیک بێتەوە و هیزی ملیشیایش لە ناوچەکە هەیە پشتیوان و کۆمەکیان دەکەن.
جا ئەگەر ئەو ناوچانە هەروا بە بێلایی بمێنەوە، ئەوا زۆر بە زوو مافیایەکان تێیاندا بەهێزتر دەبن، تا دەبن بە کیانی سەربەخۆی بەهێزی خاوەن چەکی قورس و پێشکەوتوو.

ئەمە پێشبینیە بە هەرەمیش، هەر کاتێک، ئەو مافیایانە هەستیان کرد هێز و ژمارە و دەسەلاتیان گەیشتووەتەوە ئەوە ئادیە کە بتوانن، ئیدارەی ناوچەی خۆیان بدەن، ئەوا دوور نییە، دەست بەسەر ناوچەکەی عاسە دا بگرن و بیکەن بە تۆربەڵەی خۆیان، وەک ئەوانەی ئەفغانسان و کۆلۆمبیا. جا مەترسیە گەورەکە ئەوکاتە دەتەقێتەوە، کە چەند ناوچەیەک، دەکەونە ژێر دەسەلاتی چەند دەستە و تاقمێکی مافیای جیاواز، ئەوا بەردوام دەبە چاوەڕوانی شەڕ و پێکدادان و تەقە کردنە و خوێن ڕشتن بن ـــ وەک لە چەندان وڵاتاندا هەیە.

چونکی دەسکەوتیی ماددی ئەو بازرگانییە، خەیاڵییە، ئەوانەی ئەو ئیشەدەکەن، هەرگیز ئامادەنین دەستبەرداری بین و هەمیشە خوێنی مەزنتریان هەیە. بەڵام خوێنە گەاو و قەزەوەن!

بەداخەوە لە ٤/١١/٢٠٢٢. بەڵێنەبەرایەتیی بەڕێنگاربوونەوەی ماددەی هەشبەر لە بەغدا، ئاشکرای کرد، کە بە یەکەمینجار لە عێراق دەستیان بەسەر دامودەزگای دروستیکردنی حەبی بیهۆشکەردا گرتووە. کەواتە عێراق دەبێتە بەرهەمهێنەری ئەو ماددەیە و پێویستە بە هاوردەکردنی ناکات. بە زانیارییتان، سوریا ساڵانە پتر لە دوو ملیار دۆلاری لە دروستکردنی حەبی بیهۆشکەر دەست دەکەوێ، ئەمە دەوڵەت بە ئاشکرا بەڵێنەوەی دەبات، لوبنانیش بە مەرتەبەی دووەم دێ لە بەرهەمهێنانی ئەو تەرزە حەبە.

پووختەی بابەتەکە:

ئیمە گەنجانی ناوەند و باشوور، بە خەزانەکانیانەوە، دەناڵێنن بە ماددەی کریستاڵ و ماددەکانی دیکە و گەنجانی باکووریش پتر ئاوودەی حەبی کەپتاگۆن بوون. ئامارەکان دەڵێن:

(٦٠٪) ی بەندکراوەکان، کێسەکانیان پێوەستە بە ماددەهشبەرەکان.

(٩٧٪)ی بەکاربەرانی ماددەهۆشبەرەکان گەنجن.
(٦٥٪)ی ئەو کەسانەی لە خەزانەی هەژار و دەست کورتەکانن.
(٨٧٪)ی خوێندەواریان بنبڕکراون.
(٤٥٪)ی ئەو کەسانەی بە ماڵ و حاڵ و خانوونەن.
(٣٣٪) یان هیچ ئیش و کارێکیان نییە.
(٦٧٪) ئیشی سەرپێی و ئازاد دەکەن.
(٦٠٪) یان تەمەنیان لە نێوان (١٥ ـــ ٣٥) ساڵە.
(؟٪) لە کچەکان تەمەنیان لە نێوان (١٠ ـــ ١٥) ساڵە.

پێشبینی دەکرێ لە ماوەی (٥) ساڵی ئایندە، گەر بارودۆخەکە وەک ئێستا نەگۆڕێ بێ ، (٧٠٪) ی گەنجانی ناوەند و باشوور ببنە بەکاربەری ماددەی هۆشبەرەکان. بو گوترەی ئامارەکان هەموو مانگێک بای (٣) ملیۆن دۆلار ماددەی هۆشبەر دەستی بەسەر دادەگیرێ. لە هەشت مانگی دوایدا بە یەکجار (١٤) ملیۆن دنکە حەب گیراوە لەگەڵ (٣٠٠) کیلۆگرام ماددەی بەهێشکەر و (١١) هەزار بازرگانیش گیروان. بەندیخانەکان پێبوون بە زیندانی کراو، کە لە نێویاندا ژن و کوڕ و کچ و گەنج و نەوجەوان هەیە.

کاتی ئەو هاتووە، بەرپرس و دەسەڵاتدارانی عێراق و هەرێمی کوردستانن، جددیتر، مەسەلەی ماددە هۆشبەرەکان، دیاسبکەن و کاری جددی بکەن بۆ واستاندنی ئەو بڵاوبوونە خراپییەی کە ئێگەر زوو بۆ زوو ڕانەگیری، هەمووان زەرەمەندی گەورە دەبن.

ڕاپۆرتێکی خێرا لە ئێران و پرسی "تۆندوتیژی"!.. نووسینی: عەبدولڕەحمان گەورکی

چاوخشانێک بەسەر پرسی تۆندوتیژی لە ئێرانی ئێستادا!
نووسینی عەبدولڕەحمان گەورکی، نووسەر و شرۆڤەکاری سیاسی

لە کاتێکدا ڕاپۆرتێکی خێرا لە ئێران دژ بە دەسەڵاتی دیکتاتۆری بەرۆپشوو ملی ناوە و ئاسەی ڕووخاندنی دەسەڵاتی نزیک کردۆتەوە،

جار و بار، لەرە و لەوە باس لەوە دەکرێت کە گوایا گەیشتنی گەل بە مافەکانیان لە ئێران بە "ئاشتیانە" و بە هەمنی دەکرێت و مەیسەر دەبێت! خەزگە وا بووایە، بەڵام!
هەکار و سەرچاوەی تووندوتیژی!
گەر لە کەسانی ناشارەزا و بە ئاگا بگەڕێین کە پێیان وایە "تووندوتیژی" لەلایەن خەڵکەوە ئەنجامدراوە لە ئاپۆیەن و ناڕازایەتییەکانی ئێم دوایێدا و بەدواداچوون بکەین بە دەزینەوەی سەرچاوەی ئەمجارە وتانە، دەگەینە خاڵێک کە دەبینین چەناوچەن هەزەکانی دەسەڵاتی دیکتاتەریی ئایینی لە ماوەی چوار دەیەی ڕابردووەدا، بە چەکەوە لە بەسە دا پاکەوتووە و جگە لە ڕشتنی خوێنی دەیان هەزار کەس لە خەڵکی ئێران، بە شۆیەکی دەندانە گوللەی "تووندوتیژی" بە خەڵکەوە دەنێت.. هەرگیز خەڵک و لایەنە خەباتکار و جەماوەرییەکان "دەستپێشخەری" شڕ و تووندوتیژی و نائارامی نەبوون. ئەوان داوای مافەکانیان کردووە، بەتایبەتی مافی "ئازادی" و "سەروەری نەتەوەیی و گەل". هەر بۆ ئەوەش بوو کە دەسەڵاتی دیکتاتەریی "ویلایەتی حەمەزاشا"یان ڕووخاند و ئێستایش بەنیازن دەسەڵاتی دیکتاتەریی "ویلایەتی فەقێ" بەوخەنن.
لایەنگرانی دەسەڵاتی دیکتاتەریی ئێران دەیانەوێت ڕاپەڕینی ئێستای خەڵک بە پچڕاو لە ڕابردووی خێی دەربخەن و وا نیشان بدەن کە ڕووداوی شەهیدکردنی (ژینا ئەمینی) هەکاری سەرەکی ئێم دەخەیە! ئەوان "بە مەبەست" نایانەوێ کەس بزانێت کە ڕاپەڕینی ئێستاکە، درێژەپێدەر و بەردەوامبوونی ڕاپەڕینەکانی پێشووە و دەرئەنجامی ٤٣ ساڵ کارنامەی ڕەشی دەسەڵاتی ئاخوندییە لە بواری جیاجیاکانی سیاسی، کۆمەڵایەتی، ئابووری، ئەمنی، و بژێوی ژیاندا. نەک ڕاپەڕینەکی جیا لە ڕابردوو. ئەوان دەیانەوێت ڕاپەڕینە چارەنووسسازەکەی ئێستا لە ناوەڕۆک بخەن و "جگە و پگەی ڕاستەقینەی" ڕاپەڕین کاڵ بکەنەوە!
کارنامەی دەسەڵاتی دیکتاتەریی ئێران!
بە ئەوانەی لە ماوەی چوار دەیەی ڕابردووەدا بەدواداچوونیان بە دەخی ئێران کردووە و پەڕەشی خەڵکی ئێرانن، ڕوونە کە دەسەڵاتی دیکتاتەرییەتی مەزهەبیی، هەر لە سەرەتای هاتنە سەر کارییەوە تاکو ئێستا، "بوون و مانەوە"ی خێی لەسەر سەرکوتکردنی ئازادییەکان و پشێلکردنی مافەکانی خەڵک و زیندان و ئێشکەنجە و لەسێدارەدان و کوشتن و تیرەرکردن و هەنارد‌کردنی بناژەخوازی ئیسلامی بە دەرەوەی وڵات هەڵچنیوە. لە بەرانبەر دەسەڵاتێکی وادا، هەر "ڕووداوێک" و هەر دەپە خوێنێکی گەل، پرسەی گەلانکاریی خەراتر کردووە و ئاسانکاریی کردووە بە خەڵک لە پێناو گەیشتن بە خواستەکانی و،

ئاسەی ڕووخانی دیکتاتۆریەت لە ئێرانی نزیک کردۆتەوە کە بەگومان "گەلانکاری"ی گەورەی بە دوادا هاتووە. ئەمش هەکارێکە بە ئەوەی خەڵک لە یادی هەر شەهیدێک بگرێت و پەگەی شەرەفمەندانەی شەهیدان و کەسوکارەکانیان بەرز بنرخێنن.
لە وڵاتی ئێراندا کە سامناکترین و ترسناکترین دیکتاتۆریەت لە مێژوودا دەسەڵاتدارە، بە ئەزموون سەلماوە کە ڕووبەڕووبوونەوەی هەمنانە و ئاشتیانە بەرانبەر بە هێزەکانی حکومەت تاویلکەیە و بەس!. هەر لەبەر ئەمشە کە هەموو داواکارییەک دەسنایەتی خۆی لە دروشمی "ڕوخاندنی دیکتاتۆریەت"ەوە وەردەگرێت.
ڕاپەڕین تا ڕوخاندنی دەسەڵات!
ئێستا کە خەڵکی ئێران، بە هاودەنگی و هاودڵی بە ڕووخاندنی دیکتاتۆریەت ڕاپەڕیوە و قوربانیی بە داوە، هەر داخوازییەک لەم دەسەڵاتەی بەرەو کۆتایی دەچێت، شەرعیەتدانە بە مانەوەی ئەم دیکتاتۆرەتە. زەر لە مێژە خواست و داواکاریی خەڵکی ئێران "ڕوخاندنی دیکتاتۆریەتی ویلایەتی فەقیهە" و ئێستا بە هەمان دروشمەوە لە گەڕەپانەکەدان و بناغەی دیکتاتۆریەتیان لەق کردووە. خەڵکی ئێران بە هیچ شتێک کەمتر لە ڕووخاندنی ئەم دەسەڵاتە ڕازی نابن!
نابێ گومان لەوەدا هەبێت ئەوانەی بانگەوازی خەڵک بە خۆبەتکی ئاشتیانە و مەدەنی دەکەن و خەڵکی ئێران و بەتایبەتی لاوانی ئێران لە تونددوتیژی ئاگادار دەکەنەوە، ئەوانەن کە بەرژەوەندییان لە مانەوەی ئەم دەسەڵاتە دیکتاتۆرەدا هەیە!
ڕاستییەکی مێژوویی!
جیا لە بەگەنامەکان و زەرەک نموونە، ئێستا ئەم ڕاستییە لە مێژووی ئێراندا تۆمار کراوە کە دیکتاتۆریەتی ئایینی ئێران نەک تەنیا بە شەوازی "ئاشتیخوازانە" یان "چالاکیی مەدەنی" یان "دانوستاندن" هەڵس و کەوتی خۆی ناگۆڕێت، بەکوو بەو شەوازە هەرگیز ناووخێت و مەحاڵە. هەربۆیە ئێستا هەموو ئێرانییەکان و لایەنە سیاسییەکان گەیشتوونەتە ئەو ڕاستییە یان لەی نزیکبوونەتەوە کە دەبێت دیکتاتۆریەت "بووخێنرێت" و "مافی بەرگریکردن" لە بەرامبەر ئەم دەسەڵاتە دیکتاتۆرییە شتیکی "ڕەوا" و "بەردەست" و "پێویست"ە!
ڕاستییەکە چییە؟
خەڵکی ئێران بە هەموو جۆرە ئایینی و نەتەوەیی و ئاڕاستە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکانیەوە، دەسەڵاتی دیکتاتۆری شایان ڕووخاند تا لە ژێر ڕەشنایی دەسەڵاتکی نەتەوەیی و جەماوەریدا، بە مافە مرۆییەکانی خۆی بگات. بەڵام لە لایەن هێزێکەوە ساختەکێوە (واتە خومەینی) و

ژەمۆکەیەوە، زەر بە خەرایی، مافیکانیان پڕشنگ کرا و "زەرەملی" و "تووندوتیژی" و "سەرکوت" جگەی "بەهاری ماوکورت"ی دەموکراسی و ئازادی و دیکتاتۆریەتی گرتەوە و دەندەتر لە دیکتاتۆریەتی پڕشوو، ئەمجارەیان لەژێر ناوی "ئایین" بەسەر خەڵکی ئێراندا سەپێنرا!

خومەینی بە سەرکوت و تووندوتیژی دەستی بە حوکمەانی خۆی کرد و هەموو تاوان و دڕندایەتییەکانی خۆی لە ژێر ناوی "ئیسلام" ئەنجامدا. بە بە هێ نییە کە دیکتاتۆریەتی ویلایەتی فەقیهی، گەورەترین داهێنەر و سەپێنەری "تووندوتیژی" بووە لە مێژووی ئێراندا، کە تاوانکانی لە کەی تاوانکانی دەسەڵاتە سەرکوتکەرەکان لە ئێران زیاتر بووە و "ئێران"ی کردووە بە "زیندان" و "ئێشکەنجەگا" بە ئێرانییەکان. هەر بۆیە بە یەکەمین "ریکەردەری ئیعدام" و سەرکیترین "بانکەوانی تیرۆر لە جیهان" ناوزەد کراوە کە ئەگەر موجاهیدین و موقاومەتی ئێران نەبوایەن، چارەنووسی گەلانی جیهانیشی بە بارمتە گرتبوو بە بڕەهەمهێنانی بۆمبای ئەتۆم!

کەواتە بە کەتاییهێنان بە سەرچاوەی "تووندوتیژی" لە ئێران، هەروەک چۆن بەتایبەز مەسعوود رەجەوی وتوێژی، "ئاگری ئاپۆیین"، بە هەر نرخێک بووبێت و لە هەر شوێنێکی ئێران بێت، لە هەر دژوارفەتێک و لە هەر کات و ساتێکدا بێت، دەبێ داگیرسێنرێت و بپارێزرێت. تا ستراتیژیی "ڕوخاندنی دیکتاتۆریەت" بێتە ئەنجام و خەڵکی ئێران بگات بەو مافانەی لە پەناویدا راپۆیوە.. هەر بۆیە ئامادەبوون لە گەڕپانەکانی "راپۆین تا ڕووخاندنی دەسەڵات" ئێرکەکی بەپێلە و پێویستە و هەگرانی ئازادی و دژگاری ئێران، پێویستە "هەموو هەناسەیەک لە پەناو ئاپۆین" بکەنە دروشمی ڕۆژانەی خۆیان.

مافی ڕەوای بەرگریکردن!

ڕەوایەتی بەرگریکردن، بنەمایەکی شەرعییە و لە هەموو سیستەمە یاساییەکانی جیهاندا قبوڵکراوە. هەر بۆیە لە جاڕنامەی جیهانی مافی مرۆڤیشدا جەخت لەسەر ئەم پرەنسیپە کراوەتەوە. دیکتاتۆری ئایینی حوکمەانی ئێران لە سەردەمی حوکمەانیدا هەرگیز لەگەڵ کەمەگای مرۆڤایەتی هاوچەرخدا هاوئاهەنگ نەبووە و هەمیشە هەکاری شەڕ و ئاژاوە و تووندوتیژی و تیرۆر و ئیعدام و پشێلکردنی مافەکانی مرۆڤ و تاانکاری لە ئێران و هەناردەکردنیان بە دەرەوەی سنووریکانی ئێران بووە. کارنامەی ڕەشی ئەم حکومەتە بەگەیە لەسەر ئەوەی کە دەسەڵاتی دیکتاتۆریی ئێران، نەک هەر نوێنەرایەتی خەڵکی ئێران ناکات، بەڵکو ئەستا کەدەنگیەکی جیهانی بە ڕووخاندنی ئەم ڕژەمە لە ئامادایە. پشتیوانیکردنی جیهان لە ئاپۆینی خەڵکی ئێران لە پەناو ڕووخاندنی دیکتاتۆری ئایینی لەم چوارچێوەیدایە.

بەگی ستراتیژی!
بە ئاوەدانەوە لە رابردووەدا دەبینین کە "موقاومەتی ئیران" یەکەمین داهێنەر و دامەزرێنەر و بانگخوازی ستراتیژی ووخاندنی دیکتاتۆری ئایینی بووە. موقاومەتی ئێران لە ژێر ناشنایی ئەم ستراتیژەدا، جگە لە راگەیاندنی پلاتفۆرمکی هەمەلایەنە بە (ئیرانی ئازاد)ی دوارۆژ، بە چارەسەرکردنی پرسەکانی وەک "نەتەوەکان" و "ژنان" و "جیاکردنەوەی ئایین لە دەوڵەت" و... ئێستاکە خاوەن هەزاران (شانەی شەش)ە لە سەراسەری ئێران بە پشتبەستنی ئاپۆینە جەماوەرییەکان بە ووخاندنی دیکتاتۆر.
خاتوو مریەم رەجەوی لە یەکێک لە دواییین پەیامەکانیدا دەڵێت: ئێران لە سەروبەندی گۆڕانکارییەکی گەورەدایە. کاتی ئەوە هاتووە کە سیاسەتێکی نوێ بەرامبەر بە دەسەڵاتی مەلاکان پەیڕەو بکرێت. پێویستە جیهان دان بە مافی خەڵکی ئێراندا بنێت بۆ بڕیارگریکردن لە خۆیان لە بەرامبەر سەرکوتی دەندانەی دەسەڵات.
کۆتایی

ئێران دەبێتە گۆڕەپانی هەرشەکی مەزنی دژە ئیسلامی خۆیەک.. وەرگێڕانی بۆ کوردی: کاوە عومەر

چاوپێکەوتنی ئادیی هەمبەستەگی لەگەڵ مەنسور حکمەت
وەرگێڕانی بۆ کوردی: کاوە عومەر
٦ی نۆڤەمبەری ٢٠٢٢
سەبارەت بە ئیسلامی سیاسی و پێویستی توندکردنەوەی خەبات لە دژی هێزەت و بزووتنەوە ئیسلامییەکان
ئادیی هەمبەستەگی: پێش هەموو شتێک پێمان باشە کە پێویستی پەسندکردنی بیارێک لەلایەن کۆمیتەی ناوەندی حزبی کرێکاریی و سەبارەت بە چەبووەنەوەی بەرەنگاربوونەوەی هێزەت و بزووتنەوە ئیسلامییەکان[*] لە کوێوە سەرچاوە دەگرێت؟ چونکە هەمووان حیزبی کۆمۆنیستی وەک هێزەتێکی دژە ئایینی دەناسن و شەڕی دژ بە هێزەتی ئیسلامی یەکێک لە تایبەتمەندییەکانی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی

ئەران بووە لەم چەند ساڵەدا. ئایا ئەمە بەس نییە؟

مەنسوور حیکمەت: لەڕەدا باس لە پرسەکی جیاواز دەکەین. دژایەتی کۆمۆنیستەکان بە ئایین و لەقاودانی ئایین و هەوادانیان بە دروستکردنی کۆمەڵگایەکی نائایینی، بە بەوای ئەوە پرسەکی شوناسی کۆنە بە کۆمۆنیستەکان. دەرئەنجامی دیاردەیەکی تر کە لەماوەی ٢٠-٢٥ ساڵی ڕابردوودا شاهیدی بووین، سەرهەڵدان و گەشەسەندنی بەرچاوی بزووتنەوە سیاسییەکانە کە لەژێر ئاڵای ئیسلامدا خەبات دەکەستووە. زنجیرەیەک بزووتنەوەی ئەوپەڕی ڕاستەو و دژە مرۆڤایەتی و تۆندوتیژی و دژی ئینسان لە باکووری ئەفریقا و ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و ئەمەش لە هەموو ئەو وڵاتانەی کە بەناو ئایینی فەرمییان ئیسلامە، یان کۆمینەی گەورەی موسڵمانیان هەیە، بەدەردەچێت . پێش هەموو شتێک کارکردی ئەوان دژی ئازادی ژنانە، مافە مەدەنییەکانی ژنان، ئازادی ڕادەربڕینی مرۆڤەکانە لە بوارە کولتووری و کەسییەکان، جێبەجێکردنی یاسا و نەریتی بەربەری دژ بە مرۆڤەکان، تەنانەت کوشتن، سەربڕین، کۆمەکوژکردنی مرۆڤەکان لە منداڵی بچووکەوە تا پیرە لە جەزائیر شەو و ڕۆژ نییە هەندێک کەس نەکوژن. لە ئەران پەموانییە هیچ کام لە گوێگرەکانت پێویستیان بەوە بێت کە چییان بەسەر خەڵکی ئەم وڵاتەدا هەناوە. تاڵیبان لە ئەفغانستان دەبینین. تۆندوتیژی بەشێکە لە پێناسەی ئەمانە و بەبایەخکردنی کەرامەتی مرۆڤ، دوژمنایەتییان لەگەڵ بەختەوەری مرۆڤ، دژایەتییان لەگەڵ هەر کۆمەڵگایەکی ئاسوودە و هەر کارلێکی ئازادانەی مرۆڤەکان شتێکە کە تەواو دیارە.

ئەمە بزووتنەوەیەکی وەک فاشیزمە بە نموونە. ناسیۆنالیزم و ڕەگەزپەرستی مەیلی کۆنترن. بەڵام کاتێک فاشیزم لەسەر بنەمای ئەمانە سەرهەڵدەدات، پێویستە هەندێک کەس بەیاننامە بڵاوبکەنەوە و بڵێن ئەم بزووتنەوە نوێیە فاشیستییەی کە سەرهەڵدەدات بەم شێوەیە کۆتایی دێت و دەبێتە هەی ئەم تاوانانە و پێویستە ڕابگیرێت. ئێستا ئەمەش بە هەمان شێوە ڕووبەڕووی ئیسلام دەبینەوە. هەڵوێستە دژە ئایینییەکانمان هەر لە شۆنی خۆیاندا پارێزراوە. زۆر کەس لە دونیادا ئاتەئیستن و کاریگەری ئەفیونی ئایین و ڕۆی ستەمکارانەی دین دەزانن. بە ڕام لە بەردەم ئەم بزووتنەوەیە کە بە ئاشکرا ڕاستەوە و
هەڕەشەکانی ناوەڕاست و ئەراندا سەقامی چالاکیە و ئێستا کەم تا زۆر هەندێکی نوێدەوەتیی بە دەست هێناوە ، پێویستە خەڵکی

ئه م جیهانه هه ستن و بەرنگاری ببنەوە . ئەمش بەدبەختییەکە کە کوتلە سەر بەشکی زۆری دانیشتوانی جیهان و خەڵکی زۆر بەهایەوە خەریکە بەدبەخت دەبن. بەم مانایە ئەمە بەیارنامەیەکمان پەسەند کرد. جگە لەو سیاسەتە ئاشکرا و زانیاریانەی کە بەرامبەر ئایین بەگشتی هەمانە، ئەستا بەرامبەر ئیسلام وەک بزووتنەوەیەکی سیاسی، بزووتنەوەیەکی سەدەی بیستەم و بزووتنەوەیەکی کۆنەپەرستانەی ئەمەی کە دژە کۆمۆنیست، دژە سۆسیالیزم، دژە ئازادی، دژە ژن و دژە مۆدێرنیزم.و تۆنانت دژە بەختەوەری و لەئادەبەدەر دەگەزپەرستە، پەویستمان بە هەوڵستێکی سیاسی و پراکتیکی تایبەتە. ئەم بەیارنامەیە پەویستی بە بەیارنامەی خۆی هەیە. ئەم بزووتنەوە سیاسییە کۆنەپەرستانەیە پەویستی بە هەڵسوکەوتی سیاسی هەیە.
هادیەی هەمبستەگی: لە ئەدەبیاتی حیزبدا گومان لە بناو ئیسلامی سیاسی دەبەت. مەبەست لە ئیسلامی سیاسی چییە؟ ئایا هەمان بناژەخوازییە؟ ئەگەر نا جیاوازی چییە؟

مەنسور حیکمەت: مەرج نییە ئیسلامی سیاسی بناژەخوازی بەت. بەگومان هەنگە نووسەرانی جیاواز ئەم دەستەواژەیە بە مانای تایەدیەک جیاواز بەکاربهێنن. بەڵام ئەمە ئاماژە بەو شتانە دەکەین کە وتم، واتە ئەم بزووتنەوە سیاسیانەی کە هەوڵی دروستکردنی جۆرێک لە کۆمەڵگەی ئیسلامی دەدەن لە ژێر ئاڵای ئیسلامدا. لە شەڕشی ١٣٥٧ی ئێرانەوە، دژە شەڕشی ئیسلامی کە شەڕشی سەرکوت کرد و کۆماری ئیسلامیی دامەزراند، یەکێک لە یەکەم دەرکەوتکانی ئەم بزووتنەوەی ئیسلامی سیاسییە لە سەردەمی نوێی خۆیدا بوو. لە سەرەتای سەدەی بیستەمدا، کاتێک خەڵکی کۆلۆنیەکان ئاگاداری دەخی کەم هەژموون و نالەباری خۆیان بوون و چرپەی دژە کۆلۆنیالیزم وروژەندرا، پان ئیسلامیزم و بیری ئیسلامیش وەک بنەمای حکومەت و جۆرێک لەبنەمای حکومەت لە هەژهەماتی پەشودا، جگە لە بزووتنەوە مۆدێرنیستەکان و پەرلەمانتاریزم و لیبرالیزم لەو سەردەمدا لەم قسانە بەهەزتر بوون. ناسیۆنالیزم بەهەزتر بوو و وەتانی هەژهەماتی ناوەڕاست لەرگەی کۆمەڵگا ئیسلامییەکان نەهێشتن. ئەو بزووتنەوەی ئیسلامییە دیاردەیەکی سەربەخۆ بوو و سەر بە سەردەمێکی تر بوو. سەردەمی کۆتنە ژێر پرسیاری فیودالیزم و دەسەڵاتی کۆلۆنیالیزم لەو کۆمەڵگایاندا. بەڵام ئیسلامی سیاسی سەردەمی ئەمە وەک دیاردەیەکی نوێی سەردەمی شەڕی ساردی دروست بوو. هەزێکی هاستەو، دژە چەپ، دژە کۆمۆنیست و تا ڕادەیەک دژە هەژئاوایی. ئەمە هەوتکە کە لە کەبەکی هەژئاوادا دەرکەوتووە بە ئەو سامان و دەسەڵاتی کە لە

ژەڵاتی ناوەڕاست و باکوری ئەفریقادایە. ئەو حکومەتەکەی دەوڵەت. ئایدۆلۆژیایەکی تر بە حوکمڕانی و پشکی بەشەک لە بەرژوازی ئەو وڵاتانە. وەک ئەم دیاردەیەکی نوێیە بەو مانایەی کە لە سێ دەیەی کۆتایی سەدەی بیستەمدا حیزبە سیاسییە ڕاستڕەوە نوێیەکان سەریان هەڵداوە و ئامانجیان جەرەکە لە کەمەگەی ئیسلامی. بە شێوەیەکی نەریتی ئیسلام هەمیشە ئەو پەیوەندییەی لەگەڵ دەوڵەتدا نەبووە، چ لە سوننە یان شیعەدا. قەڵەمڕەوی حکومەت بەزاری بە قەڵەمڕەوێک ناسراوە کە لایەن ئایینەوە پاڵپشتی دەکرێت، کە لە هەمان کاتدا خزمەتگوزاری پێشکەش بە ئایین دەکات. خەلیفە و ئیمام لە لایەک و سوڵتان و شا لە لایەکی ترەوە بوون و ئەم سوڵتان و شایانە هەزامەندی خۆیان لە دەسەڵاتە ئایینیەکان وەرگرت، ژینگەیان بۆ کۆکردنەوەی خومس و زەکات و جێبەجێکردنی فیقهی ئیسلامی فەراهەم کرد و خۆیان شمشێری ئیسلام بوون. بەڵام هەنگە فەرمانڕەوا خۆی موسەمانێکی دەسەز نەبێت و بەزاری لە پلەبەندی ئایینیدا پلەیەکی نەبووبێت. حکومەت، سوپا، هێزی زەرەملە دەستی ئەو سوڵتانانە بوون کە لەگەڵ پلەبەندی ئایینیدا گۆیشتبووە سازان. ئەو ئیسلامیە سیاسییەی کە ئەمە باسی دەکەین، جەرەکی جیاواز لە ئایدۆلۆژیا پێشنیار دەکات و حکومەت دەتوانێت بە هەمان مانا ئیسلام بێت کە بە نموونە لە ئێراندا جێبەجێ کرا. حکومەتێکی ئیسلامی لە سعودیە نییە، ئیسلام حاکمە، بەڵام حکومەت لە دەستی عەشیرەتێکی دیاریکراودایە کە شمشێری خۆی خستەتە خزمەتی ئیسلام و پشتیوانی دەخەن. ئەم ئیسلامە سیاسییە، بەم مانایە، جیاوازە لە ئیسلام بە مانا ئاساییەکەی، کە لە هەموو لایەنەکانی ژیانی خەڵکدا هەوونە و وابکە و وامەکە دەکات. چونکە بە هەوونی دەیەوێت کایەی حوکمڕانی لەسەر بنەمای ئایدۆلۆژیای ئیسلامی هەڵبژاردن و ئەم دیاردەیە بەم مانایە نوێیە. نامۆیت بەم لە مێژووی سەدەی بیستەمدا بێتواوی تازییە، بەڵام ئەمە شاهیدی سەردەمە نوێیەکەی بووین و هەوونە کە ئەم دیاردەیە لە کۆتایی سەدەی بیستەمدا هەمان هێزی نییە وەک ئەوەی هەیبوو لە سەرەتای سەدەی بیستەمدا. بە تۆندی دژە کەمانیستە، دژە کرێکارییە. بزووتنەوەیەک لە چوارچێوەی کێبڕکێی بەرژوازی لە ناوچەکە و لەسەر ئاستی جیهانی. ئامایەکە هەڵکراوە بە بەدەستهێنانی دەسەڵاتی ئەو چین و توێژانەی کەمەگا کە پشت بەو میراتە ئایینییە چەپڵە دەبەستن،. وەک وتم ئیمە لایەنی بەرانبەر ئەمانەین، چی جای ئەوەی کە لەگەڵ ئیسلام بەشێوەی گشتی و ئایین بەشتوەی گشتدا لایەنی بەرنبەرین. ئەمە وەک کەمەڵێک مرۆڤی ئازادبیرکەرەوە و لایەنگرانی بیرکردنەوە و هەڵبژاردنی ئازادانەی خەڵک، لەگەڵ ئەم بزوتنەواندا وەک هێزی ڕاستڕەو و تۆندوتیژ و دژە مرۆڤ لە بەرانبەر ئەو هێزتانداین و

ئیسلامی سیاسیش بۆ مانایەکی کۆمەڵایەتی ئامانجی بزووتنەوەکان بۆ ئامانجی بەدەستهێنانی دەسەڵات.

ڕادیۆی هەمبەستگی: بەهەر حاڵ، ئایا ئەم پلانە تایبەتە بە چەکردنەوەی چالاکییەکانی دژە ئیسلامیش یان تایبەتە بەم ووتانە؟

مەنسور حیکمەت: ناتوانیت بڵامبەر ئەو بزووتنەوە سیاسییە ئیسلامیانە بوەستیتەوە کە باسی دەکەین و بڵاوبوونەوەکانیان بدەیت. بەڵام دیارە ئەمە وەک حزبێکی کۆمۆنیستی وەک بیرکەرەوەیەک و سیستەمێکی بیرکردنەوە و شێوازێکی ژیان دژی ئیسلامین. ئەوەی دونیایە، کاتێک بڵاوبزاقگەلێک دەکەوێت کە هەڕەشە لە مرۆڤ ئازادەکان دەکەن بە مەرگ، تەسلیمە نەسرین بە نمونە، پەویستە جارێکی تر پەی قورئان ڕابکێشیت ناو مەیدانەکە و بڵێیت ئەم کۆنەپەرستییە بە کانیاوێک خواردنەوە خڕاک وەردەگرێت، کە خەڵک ڕەمزی ئەم هەموو دواکەوتوویییە. قورئان دەکرێت وەک کتێبە مێژوویییەکانی تر کتێبێکی مێژوویی بێت، خەڵک دەتوانێ سەیری بکات و زۆر هەستیار نەبێت بڵامبەری، بەڵام کاتێک بزووتنەوەیەک دەیکاتە ئایەتی خوا تێکی سیاسی ئەمڕۆ، ئەوکات خەڵک ناچار دەبێت ئەو ئایەتە لە وەربگرێت ، پەداچوونەوەی بە بکە، سەیری بکە و فڵانی بدە ئەگینا گریمان کتێبێکی وەک شاهنامەی فەردەسی بوو کە لەو گۆشەیەدا هەڵیانگرتبوو و ڕەنگە زۆر ئاماژەیان پێ نەکردبێت. ئەگەر بچیت و لە هەر کتێبێکی کۆندا بگەڕێیت، بە دونیاییەوە ئیلهامێکی زۆرت دەستدەکەوێت. بەڵام کاتێک لەڕەدا کابرا پەی وایە لە کۆتایی سەدەی بیستەمدا بەم قورئانەوە بێتە شەڕی حیزبە سۆسیالیستەکان و سەندیکاکانی کرێکاران و ڕەکخراوەکانی ژناندا ، ئەوا بەڵای من ژنان و کرێکاران و سۆسیالیستەکان ئەو کاتە ئەرکیانە کەئەم ئایەتە لە دەستی لایەنی بڵانبەر وەربگرن و ئایەوی بڵرن.
ڕادیۆی هەمبەستگی: بنەچەی ئەم ئیسلامە سیاسییە چییە کە باست کرد؟ ئایا دامەزراندنی کۆماری ئیسلامی بووە بنەچەی ئیسلامی سیاسی یان پێش کۆماری ئیسلامیش هەبوو؟

مەنسور حیکمەت: بە بۆای من وەستانەوە لە دژی ڕەژاوا دیاردەیەکی کۆنە لە ڕەژهەڵاتی ناوەڕاست و لەو وڵاتانەی کە ئەمە پێیان دەڵێین ئیسلامی. چونکە ڕەژاوا لە چوارچێوەیەکی کلۆنیالیزمدا هاتە ناو ئەم وڵاتانەوە. هاتنی ڕەژاوا تۆندوتیژی و ئیستغلالێکی زۆری لەگەڵدا بوو. وا نەبوو شارستانیەتی ڕەژاوا یان بە نموونە پەرلەمان یان هونەر و ئەدەب و ڕەشنبیری ڕەژاوایی لە پێوەندی و

لەشاوی ڕووتکەی ئازاددا بگاتە ڕۆژهەڵات. بەکو بە چەک و تووندوتیژی و ڕفاندن و زیندانیکردن و کوشتن هات و لە ئەنجامدا ڕووبەڕووبوونەوە لە دژی هەیە و ناسیۆنالیزمی ناوخۆیی و شۆڤێنیالیزم دەست ئیمکاناتێک دەبێن کە لە و شوێنەدا لەبەردەستدایە. بەم مانایە ئەم ئیسلامە جۆرێک ئاڵای بەرگری بوو لە دژی ڕۆژئاوا، هەروەک چۆن ناسیۆنالیزمی ئەو وڵاتانەش لە قۆناغێکداجۆرێک بوو لە ئاڵای بەرگری لە دژی ڕۆژئاوا. بەڵام ئەم بزووتنەوەی ئیسلامی هاوچەرخە لە سەردەمێکی تردا سەرچاوەی گرتووە و سەر بە سەردەمێکی ترە. سەر بەو قۆناغەیە کە جیهان بەڕاستی یەکگرتووە، ڕووتی ئابووری جیهان وابەستەی یەکترە. ئەم ئاڵایە جۆرێکە لە خواستی چینی دەسەڵاتداری ئەو وڵاتانە. بە نموونە لە خودی ئێراندا زۆر کەس کە پێیانوابوو وڵاتی ئێران سەرکەی لە نێو سەرانیدا هەبێت، لە ڕۆگەی ڕژێمی شاوە نۆگەیشتن بە جۆگەیەک، بەڵام لۆگۆی ڕژێمی ئیسلامیدا گەیشتنەوە. دەخۆشن بەوەی کە بەشێکن لە چینی دەسەڵاتداری ئەم وڵاتە. ئەوە کەماری ئیسلامی بوو کارێکی کرد کە بە نموونە سەرۆک کەماری ئەمریکا ئەوەندە هەستیار بێت بەرامبەر بە ئێران و "فەرمودەکانی" ڕەبەری ئایینی ئێران. ئەوە کەماری ئیسلامی بوو کە وایکرد وڵات ئەوەندە لە ناوچەکەدا دەستی هەبێت و لەم چوارچێوەیەدا فراوانخوازی و گەورەیی ئێرانی بەاوبکاتەوە. زیانەکانی بە بەرژوازی ئێران بڕێکی خەی. بەڵام دەموڕاست بەم ئەم ئیسلامە بەتە ئاڵایەک بە جۆرێک لە پشک خوازی و کێبڕکێ بە دەسەڵات لە ناوچەکەدا، لەنێوان چینە دەسەڵاتدارەکان و بەرژوازی و ئیمپریالیزم لەسەر ئاستی نەودەوڵەتی. زۆر کەس وەک ئامرازێکی سیاسی سەیری ئەم بزووتنەوەی ئیسلامیە دەکەن. گریمان لە شەڕی عەرەب و ئیسرائیلدا ئاڵای ئیسلام یەکێکە لە بەناو چەکەکانی ئەردوگای جیهانی عەرەب دژ بە ئیسرائیل. وە پەم وایە ئامرازێکی کارامەیە و هەرکاتێک پێویستیان پێی بوو بەکاری دەهێنن. ئەم ئیسلامە بە لەدان لە چەپیش سودەکانی خەی هەیە، بە نموونە ڕژێمی شا لە ئێرانی خۆیدا هەرگیز نەیتوانی ئەو کەمەکوژییە ئەنجام بدات کە ئێوان کەماری ئیسلامی بەرامبەر کرێکاران و کەمۆنیستەکان کردیان. هەرگیز نادەکرا بەبێ ئەم ئامرازە بچیتە شەڕی ڕزگاریخوازی ژنان. تەنها ئەم ئامرازە دەتوانێت ژن بە زنجیرەوە بهێڵێتەوە. بزووتنەوەی ئیسلامی بەکارهێنانی خەی وەک ئامرازێکی سیاسی دەزیوەتەوە، بەکارهێنانی لە دژی چەپ، دژی مەدەنیەت. دژی کولتووری بیرکردنەوەی ئازاد. دژی بەختەوەری مرۆڤ. تەواو کۆنەپارستانەیە، لەسەدا سەد کۆنەپارستانەیە. بوونی خەی ڕاست لە خاڵی پێچەوانەی ئازادیخوازی و سۆسیالیزمدا دەزیوەتەوە. بەم مانایە، پەموایە پێویستە وەک

ئایدۆلۆژیا و دامەزراوەیەکی سیاسی سەدەی بیستەمی کۆنەپەرستانەی مامۆستایی لۆگۆدا بکرێت کە دەتوانین ناوی لە کۆمۆگادا هەر وەک فاشیزم پێناسە بکرێت.

گۆگرەک: پرسیارەکم بۆ مەنسور حیکمەت هەبوو. ئۆگەر لە ئایندەدا حکومەتێکی کرێکاری دامەزرا و لە ئاستیدا ئەم خواستی هەموو مرۆڤێک بۆ یەکسانی و هیوادارم بەم زووانە ئەم خواستە بەدی بێ، چالاکی گروپەکانی وەک حیزبوڵڵا لە لوبنان یان فیدایەکانی ئیسلامی لە ئێران یان گروپە ئیسلامیەکان لە جەزائیر، کە ئێوە باستان کرد، بۆ بەچوونی ئەوە قەدەغە دەبێت، وە ئۆگەر چالاکی ئەم ناوەتە ئیسلامیانە بوەستێنرێت، ئێوا ئەم کردارە ناکۆکی نییە لۆگەڵ ئازادیە سیاسییە بۆ مرۆجەکاندا؟
مەنسوور حیکمەت: دەتوانم بەچوونی شەخسی خەم بڵێم. ئێو سیستەمە سیاسییەی ئەمە پێشنیاری دەکەین سیستمێکی شورایی، کە یاسا و ڕێساکانی لایەن نوێنەرانی خەڵکەوە لەسەر ئاستێکی بەرفراوان لە وڵاتدا دادنرێت و هەرکەسێک بۆ پشتبەستن بە ڕۆگەزنامە یان نیشتەجێبوونی لێو وڵاتە، ئێستا لۆگەڵ هەر پاشخانێکی میللی و نەتەوەییدا دەڕوات ئێو دەبێتە ئەندامی شورای ناوخۆیی خۆی و بۆو شوێنە بڕیاری لە پلەبەندی سیاسی وڵاتدا دەکات و بۆ شوێنکی سروشتی یاسا تایبەتەکانی ئەم شتانە دەبێ لێو حکومەتە، لێو کەسانە بخرێنەڕوو کە لێو سەردەمدا دەژین. بەڵام وەک یەکێک لێو کەسانە بەچوونی خەم دەڵێم.

بەڵای من خودی خەڵکخستنی فیدایی ئیسلامیەکان تاوان نییە. بەڵای من ویستی ژیان لە جیهانێکی ئیسلامیدا تاوان نییە. پێویستە پێناسەی تاوان بکەین و دواتر قەدەغەی بکەین. ئۆگەر کەسێک بڵێت و بڵێت من کۆمۆگایەکی ئیسلامیم دەوێت کە تێیدا خەڵک بەدبەخت بن و ژنانیش زنجیر بن، و ئێویش ئەمانە بۆ خەڵک بڵێت و خەڵکی بەچاوی ئەبڵەقەوە سێیری دەکەن، تا ئەم ساتەوەختە تاوانێکی نەکردووە. بەڵام ئۆگەر لەسەر بنەمای کوشتنی کەسێک، ترساندنی کەسێک، زیندانیکردنی کەسێک، زۆرتکردنی مافەکانی مندا، دەستدرێژیکردنە سەر ژیان و بوون و ئازادی کەسێک بڵێت، ئێوە ئێو کاتێیە کە لەسەر بنەمای ئێو تاوانانە ئەبێت بۆ دوایدا بچیت. هەر لەبەر ئەم هۆکارە بۆ بۆای من بوونی حزبۆ ئیسلامیەکان تێنانێت لە سیستەمی ئەمەشدا تاوان نابێت. تاوان نابێت بزووتنەوەیەک دروست بکەین کە بۆ هەموو جیهان موسڵمان ببن، چونکە دەربڕینی شێتانەترین و گەمژانەترین بیروڕایش مافی مرۆڤە، دەتوانن بەچوونی خۆیان دەربڕن. ئامانجی ئەمە دروستکردنی

کۆمەڵگایەک کە کەس نەتوانێت مەبەستی سیاسی خۆی لە پشت شتیکی واوە بشارێتەوە ، کۆمەڵگایەک کە بە خۆشی ڕوون بێت کە فەرمانگە و پارێزگاکانی هەر جۆرێکی لە کوێیە و چی دەکەن . لەکۆمەڵگەیەکی ئازاددا کە هەموو کەسێک مافی ئەوەی هەیە قسە بکات، و هەرکەسێک مافی ئەوەی هەیە شانۆگەرییەک بنووسێت یان شیعرێک بنووسێت، یان لە شەقام هاوار بکات یان لە قوتابخانەدا بڵێت و هەر ناڕازایەتییەکی بەرامبەر بە پڕۆگرامی خوێندن هەیە دەربببڕێت، یان لە ڕادیۆ و... کەناڵە تەلەفزیۆنییەکان کە کاتەکەیان لە ناو هاوڵاتیاندا دابەشبووە پێویستە خۆشک قسەی خۆی بکات و ڕای خۆی دەربببڕێت، ئۆگەر یەکێک لە دە هەزار کەس هەستێتە سەرپێ و قسەی فاشیستی یان قسەی ڕێگەزپەرستی و ئیسلامی بڵێت ئەوە دیاردەیەکی جۆگەی بەرگەگرتنە و تەنانەت پێکەنیناویش دەبێت بۆ ئەو کۆمەڵگایە، و زۆر بە جددی وەریناگرن. بەڵام ئۆگەر ڕێکخراوێکی فیدایی ئیسلامی دروست بکەیت و دواتر بچیت خۆریکی بۆمب کێین بیت، چۆک کەبکەیتەوە، بەشەوێکی نایاسایی لیستی ناونیشانی ماڵی خۆشک ئامادەبکەیت و دواتر بچیت بۆ تیرۆرکردنیان، یان بچیتە وەاتێکی تر بۆ چاندنی بۆمب، ئەوا حکومەتی پەیوەندیدار ڕێگە بەم پرسیە نادات، نەک لەبەر ئەوەی کە ئیسلامییە، بەڵکو بەهۆی ئەو شتانەی کە وتم، دڵگرێت و دڵنیات تە مافی ئەوەت نییە ژیانی کەسێک بخەیتە مەترسییەوە، مافی ئەوەت نییە کۆمیدیەک بترسێنیت، هەڵشۆی کوشتن لە کەسێک بکەیت، ژیانی ئارامی کەسێک ناڕەحەت بکەیت. لە ئەنجامدا پێموایە ئازادی ڕادەربڕینیان دەبێت. بەداخەوە هێشتا هەندێک کەس ئەم بیرکردنەوانەیان هەیە. بەڵام پێم وایە لەم جۆرە بارودۆخانەدا کەمتر و کەمتر دەبنەوە. پێم وایە ئازادی باشترین چارەسەرە بۆ نەزانی و گەمژەیی. ئۆگەر کۆمەڵگایەک ئازاد بێت و هەموو کەسێک بتوانێت قسە بکات، بۆ تێپەڕبوونی کات وشکان زیاتر حیسابی تر و قووڵتر و مرۆڤانەتر دەبن.

هەڵک دیکتاتۆرێتێک ئەم زبڵ و خاشاکە لە خۆیدا دەداتە دەرەوە. پێم وایە ئۆگەر کۆمەڵگا ئەوەندە دڵنیا بێت لە خۆی و بەتایبەت ئۆگەر دەسەڵاتی سیاسی لە دەستی خۆشکدا بەاوبێتەوە بە ئەوەی کەس نەتوانێت بە پیلانێک دەسەڵاتی سیاسی لە خۆشک وەربگرێت یان ئۆگەر کەسێک بتوانێت کاریگەری لەسەر ڕێتینی سیاسی ئەوکۆمەڵگا بە کودەتایەک یان بەردومانێک یان تۆندوتیژی و تیرۆر، پاشان باسکردنیان جگە لە هۆشیاری بە کۆمەڵگا هیچی تر ناهێنێت. چونکە دڵکرێت نیشانی منداڵانی قوتابخانە بدرێت و پێی بڵێن کە بە پێچوانەی ئەم قسە ژیرانە، هەندێک کەس هەن وا بیردەکەنەوە و

پەموایە ئەمانە دەبنە بزوتنەوانەی گۆشگیر و گانتجانە. ئەستاش وەک بچووندەک، وەک بیرکردنەوەیەک، ئەمانە گۆشگیرن. لەلایەک دەسەاتی خەیان لەسەر پارە و لەلایەکی تر لەسەر تەقاندن و تیرار و کوشتن پاراستووە. لە لایەکی دیکەوە زەر بەی خەک لە ەژهەاتی ناوەاستدا کەناە استەقینەکانی خەدربەین بەووياندا داخراون. ئەگەر حیزبی مارکسی و سەسیالیستی، سەندیکای کرەکاری و ەکخراوی ژنانتان لە ئەران، سعودیە، میسر، سوریا و عەراق هەبوایە، کەس نەدەچووە ناو ەکخراوەکی ئیسلامییەوە بە ئەوەی ناەزایی خەی لە دەسەاتی دیکتاتەری ئەستا نیشان بدات. جاران مرەڤکان دەبوونە ئەندامی ئەو ەکخراوانەی کە شکە و کەسایەتیان بەرز دەکردەوە. پەم وایە ئازادی وەامکەیە. من لەگە سەرکوتکردن نیم، بەام لەگە ئەوەدام هەرکەسەک بیەوەت ئاسوودەیی و ئاسایش و تەندروستی دەروونی و جەستەیی کەسەک بخاتە مەترسییەوە، دەستگیر بکرەت و دادگایی بکرەت و بگومان ئیسلامییەکانیش لەم بوارەدان. نازانم ەکخراوەکی ئیسلامی دروست دەکەن و یەکسەر دەست بە ترساندنی منداەکانیان ناکەن. پەویستە دامودەزگایەک هەبن کە بەرگری لە مافی هاووەاتیان بکەن بەرامبەریان و ەگری لە ئەنجامدانی کردەوەی نایاسایی بکەن. ئەگەر بیانەوەت لە چوارچەوەی یاسای وەاتەکدا قسە بکەن، پەموایە دەبە ئازاد بن. لەگە هەموو ئەو تاوانانەی کە کەسانی پەش خەیان ئەنجامیان داوە، دواجار دەبە ئازاد بن لە قسەی خەیان. ئەمە مافی لەدایکبوونیانە. هەرکەسەک دەتە دونیا مافی خەیەتی ەای خەی دەربەەت و بەەای من هیچ حکومەتەک ناتوانەت کەس لەو مافە بەبەش بکات.

ەادیەی هەمبەستەگی: ئەران کەمەگایەکی جەمسەرگیرە سەبارەت بە ئیسلام. واتە ئیسلامی و دژە ئیسلامی هەردووکیان چالاکن. دژایەتی ئەم دوو ەوتە چۆن دەبینن؟ پەت وایە ەنەسانسەک لە ئەراندا دەگوزەرەت؟

مەنسور حیکمەت: پەموایە ئەوەی دەگوزەرەت ەقکەی گۆرەی کەمەایەتییە لە ئیسلام، کە بەسەر زەرینەی کەمەگادا سەپێنراوە، و فشارکان ەەژ بە ەەژ زیاتر دەبن و ئەمەش بەم زووانە بەربەستکان دەشکێنەت و زنجیرکان دەپسێنەت و ئەرانێک کە بیست ساە تەختی دەسەاتی کەنەپەرستانەی ئیسلامی بووە خەریکە دەگەەت بە یەکەک لە ناوەندکانی خەبات دژی بزووتنەوەی کەنەپەرستانەی ئیسلام لە ناوچەکەدا. من لەوە دەنیام. پەم وایە ئەو بزووتنەوەیەی کە بە درەژایی مەژوو لە ئەران لە ەووی تەکۆشانی فیکری، مەعنەوی و فەلسەفیەوە نەکراوە، ەەنگە ئەمجارە بە هەی هەلومەرجی سیاسییەوە،

بە کرداری سیاسی خۆک ئەنجام بدرێت. واتە هەرشی دژ ئیسلامی خۆک بەهەی ئەزموونی بیست ساڵ حوکمڕانی کۆنەپەرستانەی ئیسلام لەم وڵاتە و ئەو تاوانانەی کە بەهەمان ناو و بەهەی ئیسلامەوە ئەنجام دراون. ڕق و کینە لە ئیسلام لە مێژووی ئەو وڵاتەدا بە وەنەیە. چونکە سەردەمێک هەیە بە گوتەی ئەو برادەرە، گوێگرەکە مەلا قوئان خوێنە، کاسبکارێکە لە گەشەیەکی دادنیشێت، دێت و پارە دەبات و بانگەشەی بە دەکات و دەڵوات. لە کەمپەینگادا هەڵبژاردنی هەیە، بەڵام کاتێک دێتە پێشەوەی مەیدانەکە و کەمپەینگا بەو شێوەیەی کە بیری لێدەکاتەوە لە قاڵب دەدات، و مەبەستی ناخی خۆی دەکاتە یاسای دەرەکی بە هەمووان، و لە هەموو شوێنێکدا پیسیەکەی دەبینین، ئەوا ناتوانرێت بە تەنیا جەبهەڕەت، بە ئەو بگەڕێتەوە بە شوێنە کۆنەکەی و لە کوونە کۆنەکەیدا. کاتێک شەپۆلەکە دەستی پێکرد و بزووتنەوەی دژ ئیسلامی خۆک دەستی پێکرد، ئەوکات ئیسلام ناتوانێت بگەڕێتەوە بە پێگەی بیست ساڵ لەمەوبەر خۆی. با لە تەکیەو حەوزەو یان مزگەوتەکانیان دابنیشن. ئەگەری زۆری ئەوە هەیە کە خۆک هەموو ئەمانشیان لە بسڕنەوە، بەڵام ئایا دەتوانرێت ئەمە بە هەڵسانس ناوببرێت؟ بە بەوای من لایەنێکی هەهەندەو کەشەی بابەتەکە ئەوەیە کە ئەم ڕق و کینە سیاسی و دەسزانە لە ئیسلام دەبە لەگەڵ شێکی فیکری قووڵدا بێت کە بناغەکانی ئەم ئایینە و بیرکردنەوەی ئایینی بە گشتی بشکێنێت و سیمای کۆنەپەرستانەی ئایین لەگەڵ هەموو ئەو لایەنە وردانەی کە بە نموونە لە هەژهەژاتدا، پیاوسالاری، و لە بەمافی مندااڵدا یان لە هەڵوێستەوەیی هەش پەشی و مردنپەرستی و دوژمنایەتی لەگەڵ خەشی و هیوا لەم وڵاتانەدا خۆی نیشان دەدات. ئەم هەڵخنەیە پەویستە خۆئاگا و نووسراو بێت و لە هەر سەردەمێکدا لە لایەن ئایدەاڵیستەکانی کەمپەینگاوە بەرەو پێشەوە بچێت. ئەمە شاهیدی ئەمە نین. لە ئەنجامدا ئەو بزووتنەوەیەی کە دژی ئیسلام دەبێت، بە پلەی یەکەم بزووتنەوەیەکی جەماوەریی خۆک دژی دەربڕینی بوونی کەمەاڵیەتی-سیاسی ئیسلامە. بە ناو ئەو وەی کە تا چە ند ئە مە ە خنە یە کی قووڵی فیکریی لە گە ڵدا دە بێت کە دە بێتە سە ماید بە نە وە کانی داهاتوو و کەمە ێگاش لە م سە دە می خورافە -ئایینییە تدە پە ێت. دەبێت بزانین بە کردەوە چی ووەدات. ووەنە کە بە بزووتنەوەیەکی شۆڕشگێڕانەوەی دژ بە ئیسلام، بە دنیاییەوە بیرمەندان بەرز دەبنەوە. بەڵام ئەمە ئێستا شاهیدی ئەمە نین. بەپێچەوانەی ئەوەی ئێستا شاهیدی دەبین، جگە لە حیزبی کەمەنیستی کرێکاری و هەندێک کەسی بە نیازپاکی، زۆرینەی ئەوانەی دیانەوێت لە دەستی کەماری ئیسلامی ڕزگاریان بێت، بە خەیاڵی خەیان دیانەوێت"زیرەکی" ەکەیان بەخەرج بدەن، بەڵام ئەم

زیرەکییەکی لادێیە دەڵێن ئەگەر هانی مەلایەکی باش بدەین لە دژی مەلایەکی خراپ ئەوە بە پشکۆوتن دادەنرێت. سبەی مەلایەکی تر دەخەینە بەردەم خاتمی، پاشان سبەی ئاخوندەکی تر، تا ئەژدەک دەتوانین بەم کۆتا ئاخوندە بڵێین، ئیترتە ناتوانی ئاخوند بیت. حاڵەتێکی بەناو سیاسەتکردن و فێکردنە لە مێژوودا، کە هەرگیز لە مێژوودا سەرکەوتوو نەبووە. وە جێگای داخە، چونکە زۆرێک لەو ڕۆشنبیر و شاعیر و نووسەر و سیاسەتمەدارانەی کە مرۆڤ دەیبینێت بەشدارن لەم گەمە گاڵتەجارییە سیاسییەدا و بەڵای منیش بەربەستن لە بەردەم شەفافیەتی خەباتی داهاتوو. پەم وایە هەموو ئەمانە گۆشەگیر دەبن.

هەرکەسەک ئەمڕۆ لەگەڵ هەر گۆشەیەکی ئیسلام یان هەر گۆشەیەکی کەماری ئیسلامی دەستبازی کردبێت، سبەی بە قەرەباغییەکی زۆرەوە ناچار دەبێت وەڵامی پرسیاری خەڵک بداتەوە: تۆ کە باشتر دەزانی، بۆچی قسەی خۆت نەکرد لە کاتێکدا کەس تفەنگێکی دانەنا لەسەر ملت؟ بۆ نەهاتی بە خەڵک بڵێی ئەم ئاینە پیسە؟ ئایا ئایین بە گشتی پیسە؟ کە ئەمانە کەمەڵەک بکوژن، کە هەر ئەم کاک خاتمیەی کە دوێنێ بە ستایشی هەبەرەکەی قسەی کرد، بیست ساڵ یەکەکە لە بەردەکانی بناغەی حکومەتی ئیسلامی لەم وڵاتەدا. ئەو کاتەی لەو وڵاتەدا پلە و پۆگەی هەبوو، لە زیندانەکاندا خەریکی کوشتنی ئازیزانی ئەمەی بوون. ئەستاش کە سەرەکە، ژن بەی نییە بڵێت دەرەوە و بیەنت من چیم دەمەوێت ، ناتوانێت ئەو جلوبەرگانە لەبەر بکات کە خەی دەیەوێت یان ئەو کارە بکات کە خەی دەیەوێت. لەو وڵاتەدا ژنان هیچ مافێکیان نییە و ئەم دەسەاتە هی کاک خاتمییە. بەگومان بە بۆچوونی من ڕۆشنبیران لە ئەراندا ئاماژە بە کەمەڵەک کەس دەکەن کە لە پێش قەراوێی کەمەڵگان. بیرمەندترین و ئازادترین مرۆڤکان دەبە لە نەوەی ململانێدا بگیرێن، کە دەچێت ئەنتەنەی مانگی دەستکرد لەسەربانی ماڵەکەی دادنێت و مەترسیەکە قبوڵ دەکات کە لەوانەیە بڕن و بیبەن و هەوەدەدات بزانێت جیهان چی دەڵێت . ئەو ڕۆشنبیری ڕاستەقینەی ئەو وڵاتەیە. ئەمانە ئەو چەقەکشانەن کە دوکانێکی فیکری بە خەیان دروست دەکەن و زەر بەداخەوە. چونکە ئەمڕۆ جێگای ئەوانەی بانگەوازی تەواوی ڕەگ و ڕیشەی ئیسلام دەکەن بە شەکردن، بەڕاستی خاڵیە بە کەسەک کە دێت بە تەنەکی سادقی هیدایێت وعەلی دەشتی ئابەوی ئەوانە بڵێت. ئەگەر کەسەک ئەمە بکات، بەڕای من، ڕووخساری لە هەموو کەسایەتییەک لە مێژووی فیکریی ئەم وڵاتەدا بە سەدان ساڵی داهاتوو گۆشاوەتر تەمار دەکرێت. کەسەک کە ببێتە ئاڵا هەڵگری خەباتی ڕەحمی و فیکریی خەڵکی ئێران لەدژی ئیسلام و ئیسلامیزم. ئەم شوێنە چۆڵ. لە ئەنجامدا ئەمڕۆ ئەمە تەنها

ململانێکی سیاسیە. جەگای پرسیارە کە هەڵگرانەوەی سیاسی تا چەند دەتوانێت دەستکەوتەکانی خەڵک لە دژی ئیسلامی جەگیر بکات. من پێی ناڵێم هێنناسانس، بەڵام پەموایە ئیسلام لەو وڵاتەدا تووشی شکستێکی بنەڕەتی دەبێت.
ئەم چاوپێکەوتنە لە ١٣ی حوزەیرانی ١٩٩٩ لە لایەن ڕادیۆ هەمبەستەگی لە شاری مالمۆی سوید پەخش کرا.
بەشێکی دیکەی ئەم چاوپێکەوتنە لە هەمبەستەگی ژمارە ٨٧دا بڵاوکراوەتەوە.
لە فایلی pdf دالە ماپەی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی ئێران وەرگێڕاوە تایپ کراوە
ئەو بەیارنامەی ئاماژەی پێکراوە بریتییە لە:
بەیارنامەی پەسەندکراوی کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی ئێران سەبارەت بە...
زەرورەتی چەکردنەوەی خەبات دژی ڕووت و بزووتنەوە ئیسلامییەکان
پەسەندکراوی پلینۆمی نۆیەمی کۆمیتەی ناوەندی حیزب – نۆڤەمبەری ١٩٩٨
بیست ساڵ لەمەوبەر هاتنەسەرکاری ڕژیمی ئیسلامی لە ئێران سەرەتای سەرهەڵدانەوە و هەرشی بێ سنووری حکومەت و بزووتنەوە ئیسلامییەکان بوو بە سەر خەڵک نەک تەنیا لە ئێران و ناوچەکانی ناوەڕاست، بەڵکو لەسەر ئاستی جیهانیدا. لە ماوەی ئەم دوو دەیەدا، حکومەت و ڕووتە نۆگریسە ئیسلامییەکان، لە زیندانەکانی ئێرانەوە، تا شۆڤەکانی جەزائیر، لە سعودیە و ئەفغانستانەوە تا دڵی ئەوروپا، سەدان هەزار کەسیان لەخوێن هەڵکێساوە و زنجیریان کردوون و سەرکوتیان کردوون. قوربانیانی ئەم ئەهریمەنە لە سەدارەدان و تیرەر و سەرکوتی ئیسلامییەکان لە هەموو شوێنێک کۆمۆنیست و ئازادیخوازن، ژنن، خەرخوازن، پارێزەری مافی مەدەنییەکان و بزووتنەوەی ژنان و خەباتکاری نەهێشتنی جیاکارین، گەنج و منداڵن. ئایین، هەر ئایینێک، هەمیشەو لەهەر دەخێکدا کەنەپەرست و دژە ئینسانیە. بەڵام بزووتنەوەی ئیسلامی هەسار بچێو لەم دوو دەیەی ڕابردووەدا، جگە لەوەش، ئەهریمەنێکی سیاسی و هەزێکی هار و لە ڕادەبەدەر مەترسیدارە لە بواری سیاسەت و ململانێی دەسەڵاتدا، و دەبێت تێکبشکێنرێت و لە مەیدان دەربکرێت.
حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی ئێران، حیزبێکی دژە ئایینی و دژە ئیسلامییە. حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری جارێکی دیکە جەخت لەسەر چەکردنەوەی خەبات لەدژی حکومەتکان و بزوتنەوەکان و تەواوی بزووتنەوەی کەنەپەرستانەی ئیسلامی لە ئاستی نەودەوڵەتیدا دەکاتەوە. خەباتی ئەمە بە ڕووخاندنی ڕژیمی ئیسلامی لە ئێران،

بەشێک لەم هەوڵە جیهانییە. حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری درێغی ناکات لە هیچ هەوڵێک بۆ لێقاودان و گۆشەگیرکردن و پاشنانی کۆنەپەرستی ئیسلامی لە ناوەوە و دەرەوەی ئێران و بە هەموو هێزی خۆیەوە پشتیوانی لە ناڕازایەتییەکان و بزووتنەوەی بەرفراوانی دژە ئیسلامی و عەلمانی خەڵک دەکات، لە هەموو شوێنێک. حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری بە توندی بەرەنگاریی هەر جۆرە پشتیوانییەکی حکومەتە لە وڵاتانی جیاجیا بە ئیسلام و بزووتنەوە ئیسلامییەکان و هەر جۆرە شەرعیەتدان و قانونیەت بەخشینێک بە سەپاندنی نەریتی ئیسلامی، وەک حیجابی ئیسلامی، پەروەردەی ئیسلامی، یارمەتیی مزگەوتەکان و گروپ و دەستەوتاقمی ئیسلامی.
حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری بانگەوازی هەموو ئینسان دۆستان و داکۆکیکارانی ئازادی و یەکسانی دەکات کە بە شێوەیەکی یەکلاکەرەوە دژایەتی کۆنەپەرستی ئیسلامی بکەن.

نۆڤەمبەری ۱۹۹۸
hekmat.public-archive.net #1840fa.html

مەرگەسات یادەکە بۆ شنەی هەناوە.. ستار ئەحمەد

زریوەی ئەستێرە دەسرازەی زامە

بەدەنگیەك لە تاریکی عومرما
دیوە ناسکەکانی راستیەکان تۆو دەکا
بازنەك باڵی ئاسۆیە
لە لرفەی بادا شادییەکان دەپێچێتەوە
بەیانیان زریوەی ئەستێرە رادەماڵێ
شەوێك لە زامی خەونەکانا بە دیمکرد
بسکی کەژاوەی کانی
پەنجەکانی لە پەیڤی هەڵەیی
زاری لە ئەنگوستی کەنار
کۆمی لە هەیڤی مات خواستبوو

دیوی دووەمی ڕۆژگارەکانی کردبووە گوارە
بە زمانی شیعرەوە دەگریا
وشە کوانێ دڵی شاعیر بلاوێنێ
شیعرێك نییە کێت نەخاتە گەردنتو
لە دونیای زەبرو زەنگ بڕوانێ
نامێیی کەلاوەی ئاوارەکانە
تەنیایی دەروازەی ڕاستیەکە
لەسەر شانی گۆی مەرگا بەستە دەڵێ
هاوڕێیەتی لە جەرگی شەوا
لانکی بێچارەکان رادەژەنێ
لە زەمەنێکەوە دەرپەڕیوم
شارەکان لە گوللەی وڕێ ئاوسن
لە لانکێکا پەروەردە بوومە
بە دەسرازەی زام مۆژووی دەبەستن
ئێستاش دەگەڕێم لە نزای تەمەنێ
بەرەو خوا رامکێشێ
بە سۆز چاوانم داپۆشێ
نامەوێ گەردی خەم
لە ساتی بینینا هەماڵم
لە ڕەوێ ژان بترازێ
کێ دێم دەناسێو دەبێتە هەڤاڵم.

ستار ئەحمەد

دڕێکم بێ، ئەمشەو.. شیعر/ کاوێ عوسمان عومەر

نزرگۆیەکێ لێ گێ ،
دێ ئەمشەو…
لێ یادی تێ، گەرچی…
تێ لێ ژوری تەنیایی پێ حەسرەتا
چی باکت، بێ ڕەبوارەکی،،

بۆ لانۆ بۆ ئامێزی شۆانێتێ
ببینێ ڕۆح، چۆن..
گوڵەای زەردی لێئێبارێ،،
با بۆس بوۆرم..
بۆ وشۆیەک،،
لەسەر زاری پاک،،
بۆ چرپۆیەک،،
با ئەم چەند ساتێی ماوە،،
چیتر بەسەر نەچێ،،
بۆ وشۆیەک ، هەستەک،
بۆ درۆیەک،،
تەنها درۆیەک ،،
با بۆس بوۆرم،
با چیتر نەوۆرم،،
ئەمشۆو درۆیەکی لێوتم…
پێویستێ،ئازیز..
تێ تێناگەی ، لێ ئازار ،
لێ ووتبوون،،
لێ پەرتبوون،،
تێ تێناگەی،،
کێ ببیتێ پایز،
وەک لێوی مەری گوڵەکی خەکوژ
ژەر نەشتەری خەڕەکی دەرەقبی
لێ وەرزی ووشک و مردووی تێنیایدا
نمێ وشۆی شیعرەکی دەشکاو بی،،…
دڵۆپ دڵۆپ..
ببیتێ خوێنی ئەرخەوانی..و …
بەرسەر گوڵەای ووشکی دابەنا، بوۆری،،
تێ تێناگەی ئازیز..
کێ ڕۆح ببەتێ پایز،
ئەمشۆو ، ئازیز،
درۆیەکی زارتم پێویستێ،،
تێ تێناگەی،،
کێ ببیتێ پایز،،
ببیتێ شیعرپژان،،
ببیتێ ڕۆحپژان،،
وەک هەورەکی تێنیای بیابانەکی ووشک،،

بەسەر کەناری ڕەحی خەتا
بوونەوەرەی
و
بوونەوەرێ
ئەمشەو ، ئازیز،
دڕیەکی زارتم پێویستە،،
تۆ تێناگەی..
کە ببیتە پایز،،
ببیتە شیعرپژان،،
ببیتە ڕەحپژان،،
بوونت ببێتە …
کلۆ کلۆ ی شەختە بەفری غوربەت
لە ژێر دارستانی ئەرخەوانی تەنیایدا
لە حەسرەتا بوەری
.....
وێنەکە کارێکی هونەری فۆتۆگرافەری ئیسپانی
Antonio Lopez
بە سوپاسەوە لە پەیجی فەرمی خۆی وەرگیراوە

چەنیەتی نووسینی چیرۆک بۆ منداڵان.. ڕەزا شوان

چیرۆکی منداڵان، گرنگترین و کاریگەرترین لقە لە لقەکانی ئەدەبی منداڵان. گرنگترین سەرچاوەی ڕەشنبیریی منداڵانە. گرنگترین هەکاری فەرکردن و پەروەردەکردنی منداڵانە. چیرۆک دەرگاکانی ژیان لەسەر منداڵان دەکاتەوە. منداڵان لە ڕێی چیرۆکەوە، فێری کەمەڵەک بەهای جوان و بەرز دەبن. لە کتێبی (ڕەشنبیریی منداڵان) دا، بە دەژی باسم لە گرنگییەکانی چیرۆک بۆ منداڵان کردووە.

کەسانێکی زۆر پێیانوایە، کە نووسینی چیرۆک بۆ منداڵان، کارێکی سووک و ئاسانە. بەڵام لە ڕاستیدا بۆ پێچەوانەی بۆچوونی ئەم

کەسانێیە. نووسینی چیرۆک بۆ منداڵان کارێکی هەستەمە و ئاسان نییە. لە نووسینی چیرۆک بۆ گەورەکان گرانترە. لە زۆر رووەوە، جیاوازی هەیە لەگەڵ نووسینی چیرۆک بۆ گەورەکان. چونکە منداڵان تایبەتمەندی خۆیان هەیە و جیهانی منداڵان لەگەڵ جیهانی گەورەکاندا جیاوازی هەیە.
نووسینی چیرۆکی باش بۆ منداڵان، سەرەڕای بوونی بەهرە و لێهاتوویی و ئارەزوو، پێویستی بە خوێندنەوەکی فراوان هەیە. پێویستە چیرۆکنووسی منداڵان شارەزایەکی باشی لە قۆناغەکانی منداڵیدا هەبێت. شارەزایی زمانی منداڵان بێت، تا بتوانێت بچێتە ناو جیهانی وێنەوشەیی و ئەفسووناوی سەیر و سەمەرەیان، کە پڕە لە هێواش سۆز و لە راز و نیازی پاک و لە خۆزگە و لە خۆشی شیرین. لە زەردەخەنە و لە پێکەنین، جیهانێکە سەرتاپا لە پاکی و بێتاوانی و جوانی. ئەوسا دەتوانێت لە سروشتی ژیانی راستی و لە زمانی شیرین و ساکار و لە تایبەتمەندییەکان و لە سەرچاوە هەستییەکانی منداڵان بە باشی تێبگەیت. چیرۆکنووسی سەرکەوتووی منداڵان، پێویستە نوخوازو و داهێنەربێت و توانای گەیشتنی چەمکە جیاوازەکانی هەبێت، وەکو: چاکە، خراپە، تووندوتیژی، ئاشتی، هاوڕێتی، ..هتد.
پراکتیزەکردنی نووسین لەم جۆرە ئەدەبیاتە، پێویستی بە تێڕامانێکی ورد و درێژخایەن و بە هەڵبژاردنی شێوازێکی ئاسان و بە زمانێکی ناسک و شیرینی دەقەکانی هەیە.
زۆر لەو چیرۆکنووسانەی کە تازە دەچنە ناو جیهانی بەرینی نووسینی چیرۆکی منداڵانەوە، دادەمێنن و ئەوە بە خۆیاندا دێت، کە لە کوێوە دەست پێبکەن؟ ئیلهام لە چییەوە وەربگرن؟.
گەر تە ئارەزووی نووسینی چیرۆکت بۆ منداڵان هەیە و پێویستیت بە هەندە ڕێنمایی پێویست هەیە. پێش ئەوەی دەست بە نووسینی چیرۆک بۆ منداڵان بکەیت، پێویستە ئەم خاڵانە بزانیت و لەبەرچاویان بگریت
١ــ پێویستە ژمارەیەکی زۆری چیرۆکی هەمەچەشنەی منداڵان بخوێنیتەوە. لە شێوازی چیرۆکنووسە ناسراو و بە ئەزموونەکان ئاشنابیت. لەکاتی نووسینی چیرۆکەکانت بۆ منداڵان سوودیان لەوەربگرە. بەڵام ئەمە ئەوە ناگەیەنێت، کە لاسایی بکەیتەوە.
٢ـ ئیلهام بە بیرکەی چیرۆکەکانت، زۆرە و لە هەموو شوێنێکدا هەیە، تەنیا ئەوەی دەوێت کە بزانیت چۆن دەیدۆزیتەوە. دەکرێت

لە رووداوێک یا هەڵوەستەکی منداڵیی خۆت، یا لە بیرەوەرییەکانی رابردووی ژیانت یان لە سەرنجدانی ورد لە رووداو راستییەکانی ژیانی رۆژانەی دەوروبەرتەوە ئیلهام وەربگریت. دەکرێت یەکسەر ئیلهامی بابەتکی داهێنانی تازە بە خۆیاتەدا بێت. یا لە خوێندنەوەی داستانێک یا چیرۆکێکی فۆلکلۆری یا ئەفسانەییەوە ئیلهامێکی باشت بە بەت. ماپێ و مەکەی زەریش هەیە، کە تایبەتن بە یارمەتیدانی نووسەران بە پەرەپێدانی بیرۆکەی نوێ.

٣ـ بە پێکهێنانی بیرۆکەیەکی گشتی سەبارەت بە چیرۆکەکەت. چەندین جار لە هەزرتدا تاووتوێ و گۆڕانکاری بکە، لەگەڵ گەیشتنت بەو بیرۆکەیەی کە بە لاتەوە جوان و پەسەندە، توانای نووسینی ئەم بابەتەت دەبێت.

٤ـ پێش ئەوەی دەست بە نووسینی چیرۆکەکەت بکەیت، پێویستە نەخشەیەک دابڕێژیت کە هەموو مەرجە سەرەکییە پێویستییەکانی نووسینی چیرۆک بە منداڵان لەخۆبگرێت.

٥ـ سەرناوێکی خۆش و ئاسان و سەرنجڕاکێش بە چیرۆکەکەت دابنێ، کە لەگەڵ ناوەڕۆکی چیرۆکەکەتدا بگونجێت.

٦ـ ئەوەش زۆر گرنگە کە بزانیت چیرۆکەکەت بە چی قەناعەکی تەمەنی منداڵی دەنووسیت. بەکاهێنانی شێواز و زمانکی گونجاو و لەبەرچاوگرتنی پێداویستییەکان و تایبەتمەندییەکانی هەر قەناعەکی تەمەنی منداڵی، لە هەموو رووێکەوە بزانە کە چین. تا بتوانیت چیرۆکێکی شایستە بە منداڵانی ئەو قەناغە بنووسیت کە دەتەوێت.

٧ـ دوای دیاریکردنی شێتە سەرەکییەکانی ناو چیرۆکەکە، بە متمانە بەخۆبوون و بە گەشبینییەوە، بە ریزبەندییەکی لۆژیکییەوە بەم شێوەیە دەست بە نووسینی رەشنووسی چیرۆکەکەت بکە: دەستپێکردنی پێشکی چیرۆکەکەت بە دەستەواژەیەک یان بە رستەیەکی سەرنجڕاکێش دەست پێبکە. بە ئەوەی لە سەرتاوە منداڵانی خوێنەر یا گوێگر بە لای خۆیدا رابکێشێت و مەیلی خوێندنەوەی بکەن. ئەوەش بزانە کە چیرۆک پلەت و سەرەتا و ناوەند و کۆتایی هەیە، هەریەکێش لەم بەشانە مەرجی پێویستییان هەیە. فۆرم و ناوەڕۆکیش دوانەن و تەواکەری یەکترین. یا گیانەکن لە دوو جەستەدان، یا هەردوو باڵە چیرۆکن. پێویستە هاوسەنگییەک لە نیوان فۆرم و ناوەڕۆکی چیرۆکی منداڵاندا هەبێت. بەڵام هیچیان مەکە بە قوربانی ئەوی تریان.

٨ـ چیرۆکنووسی منداڵان، بە نووسینی چیرۆک بە منداڵان، پێویستی بە بیرکردنەوەی قووڵ و بە خیاڵکی فراوان هەیە. چونکە خیاڵ

ڕەگەزەکی گرنگە لە چیرۆکدا.
گرنگترین هەنگاوەکانی نووسینی چیرۆک بۆ منداڵان
گرنگترین بنەما و ستراتیژی و پێویستیەکانی نووسینی چیرۆک بۆ منداڵان، بۆ چەی و بۆ کورتی، لەم هەنگاوانەدا باسیان دەکەین:
١ـ دیاریکردنی تەمەنی منداڵان: کاتێک کە چیرۆکنووس بیەوێت چیرۆکێکی گونجاو بۆ منداڵان بنووسێت، پێویستە بۆ تەواوی ئەو تەمەنە منداڵییە دیاری بکات کە کردووەنی بۆ ئامانج و چیرۆکەکیان بۆ دەنووسێت. بۆ نموونە منداڵانی تەمەن نێوان (٣ ـ٧) ساڵان، بۆ تەمەنێکی تایبەتی و بۆ قۆناغێکی خوێندنی منداڵان دادەنرێت. منداڵانی ئەم قۆناغە، بۆ زۆری هەگری چیرۆکی خەیاڵئامێزن. بۆ تایبەتیش ئەو چیرۆکانەی کە پاڵەوان و کارەکتەرەکانیان ئاژەڵ و باڵندە و دار و درەختن. بۆ مەرجەک لە ژینگەیانەوە نزیکبن. بەڵام منداڵانی تەمەن نێوان (٨ ـ١٠) ساڵان، جیاوازن و کەمتر خەیاڵین و بۆ زۆری هەگری ئەو چیرۆکانەن کە راستین یا لە راستییەوە نزیکن. حەز بەو چیرۆکانە دەکەن، کە پاڵەوانە سەرکییەکانیان منداڵانن. کەواتە ئارەزوو و توانای تێگەیشتنی منداڵان لە چیرۆک، بە پێی قۆناغەکانی تەمەنی منداڵان جیاوازە. بۆیە پێویستە نووسەرانی چیرۆکی منداڵان لە سەرەتاوە، لە هەموو رووێکەوە شارەزایان لە ڕەهەندەکانی قۆناغەکانی منداڵی هەبێت. بۆ تایبەتیش لەو تەمەنەی کە چیرۆکەکانیان بۆ دەنووسن.
٢ـ دیاریکردنی بیرۆکە یا ئامانجی سەرکیی چیرۆک: بیرۆکە بەشێکی گرنگ و بنەڕەتییە لە چیرۆک. کە چیرۆکەکە بۆ دەوریدا دەسووڕێتەوە. دەکرێت تەی نووسەر لەسەر هەربابەتێک چیرۆک بۆ منداڵان بنووسیت. ئەو بۆهایە دیاری بکرێت کە دەتەوێت بیکەیت بە ئامانجی چیرۆکەکەت. وەکو، هاوڕێتی، دڵسۆزی، نیشتمان پەروەری، خۆشەویستی، ژینگەپارێزی، قارەمانێتی، هاوکاری، لێبووردن، راستگۆیی، .. هتد. پێویستە بۆ وریاییەوە و لە روانگەی منداڵانەوە رووننی بکەیتەوە. وا باشترە کە لە چیرۆکەکدا، لە یەک بیرۆکە زیاتر نەبێت. تا منداڵان ئاڵۆز نەکات. لە هەڵبژاردنی بیرۆکەی چیرۆکەکەتدا، تایبەتییە دڕووننیەکان و سەرنجڕاکێشی و توانای وەرگرتن و زمان و تێگەیشتن و گۆشەکردنی قۆناغەکانی منداڵیەتی لەبەرچاوبگرە.
٣ـ گرێ و بڵێت لە چیرۆکدا: بریتە لەو کێشە و ئاریشەیە، کە پاڵەوانی چیرۆکەکە دەیەوێت چارەسەری بکات، یان رووبەڕووی بێتەوە و چارەسەری گونجاوی بکات.

٤ـ ئامانج یا بەهای چیرۆک: ئەو بەها یا مەبەست و ئامانجە دیاری بکە کە لەپشت چیرۆکەکەتەوەیە، کە دەتەوێت بیهێنیتەدی. لە میانەی چیرۆکەکەتەوە چی پەیامێکت هەیە، کە دەتەوێت بە منداڵانی بگەیەنیت. واش مەکە چیرۆکێکت لە بەهایەک زیاتر لەخۆبگرێت. چونکە سەرقاڵت دەکات و چیرۆکەکەشت یەکگرتوویی خۆی لەدەست دەدات. بەیەک پابەندی یەک ئامانج بە. ئامانجەکەشت بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ و داهێنەرانە بە منداڵان بگەیەنە. وەک گەورەکانیش لە گەڵ منداڵاندا قسە مەکە. یان بە گەمژەیان تەماگە. بە هەندیان بزانە، چونکە منداڵان هەست بە زۆر شت دەکەن.

٥ـ هەڵبژاردنی پاڵەوانی سەرەکی و کارەکتەرەکان (کەسایەتییەکان): پاڵەوانی چیرۆک، ئەو کارەکتەرە سەرەکییەیە، کە دینامۆی رووداوەکانە و چیرۆکەکە بە دەوریدا دەسووڕێتەوە. بەیەک پێویستە بە باشی هەڵبژێرێت، خەسڵەتی باشی هەبێت. نووسەری چیرۆکی منداڵان دەتوانێت کارەکتەری ڕاسقینەی جیاوازی منداڵان یا بە ساڵاچوان لە هەردوو ڕەگەز کە لە ژیاندان بەکاربهێنێت. مەرجیش نییە پاڵەوان و کارەکتەرەکان مرۆڤ بن، دەکرێت ئاژەڵ یان باڵندە یا دار و درەخت بن. باشتر وایە، کە سیمایەکی تایبەتی بە پاڵەوانی سەرەکی چیرۆکەکەت بدەیت، وەکو: بوونی نیشانەیەک یا خاڵێک لە دەموچاویدا، یا ستایلێکی جیاوازی قژی، یان شێوەیەکی جیاوازی جلوبەرگ لەبەرکردنی، یان جیاوازی لە ڕەفتارکردنی یان جیاوازی لە قسەکردنی، یان جیاوازی لە پێکهێنانی، ..هتد. سەرەڕای هەندە خەسڵەت و تایبەتمەندیی پاڵەوانی سەرەکي چیرۆکەکە، وەک: میهرەبانی، ئازایی، دڵسۆزی، بە ئەمەکی، خەڵاگری، هاوکاری، چاکەخوازی، فریاڕەسی، زیرەکی، ڕووخۆشی،.. هتد. منداڵان هەوەدەن لاسایی ئەو پاڵەوانانە بکەنەوە کە لە چیرۆکەکاندان. پێویستە ناوەکانی پاڵەوانەکان کوردی بن. باشترە کە ناوە تازەکان بخرێنە چیرۆکەوە. ئاسایشە کە کارەکتەرەکان، لە ڕووی قەوارە و ڕەنگ و شێوە جیاوازبن، کچبن یا کوڕبن، سادەبن یا شازادەبن، هەژاربن یا دەوڵەمەندبن. سپی بن یا ئەسمەربن. منداڵان فێری قبووڵکردنی جیاوازییەکان دەبن. ناشبێت چیرۆکنووس کاری لە توانابەدەر و خەیاڵی بداتە پاڵ پاڵەوانی چیرۆکەکەی. تا پاڵەوان نزیک بێت لە ژینگەی منداڵانەوە، کاریگەرییەکی باشتری دەبێت. دەکرێت کارەکتەری بچووک لە کارەکتەری گەورە ببات تەوە. دەنیابە کە پاڵەوانی چیرۆکەکەت خۆی کێشەکانی چارەسەر بکات، وا مەکە کە بە چارەسەری کێشەکانی پشت بە دایک و بە باوکی

ببەستەت. دەنیاشبە کە کەشکانی پاڵەوانی چیرۆکەکەت بە
ڕکەوت چارەسەر ناکرێن. ڕاستەوخۆش بە منداڵەکان مەڵێ: ئاو
بە فیڕۆ مەدەن، یان زبڵ و خاشاک لەسەر ڕێگاکاندا فڕێ
مەدەن. بەڵکو وا لە پاڵەوانەکەت بکە، کە بەشێوەیەکی
ناڕاستەوخۆ ئەم کارانە فەرببەت.
٦ــ نووسینی پێشکێیەکی کورت بۆ چیرۆکەکە: چیرۆکنووس لە
پێشکێیەکەیدا ناوی پاڵەوان و کارەکتەرە سەرەکییەکانی
چیرۆکەکەی بۆ منداڵان دەناسێنێت. کات و ئاو شوێنانەش کە
ڕووداوەکانی تێیدا ڕوودەدەن دیاری دەکات.
٧ــ زمانی چیرۆکی منداڵان: پێویستە ئەی چیرۆکنووسی منداڵان،
شارەزایەکی باشت لە زمان و لە ڕەزمانی کوردی و لە فەرهەنگی
وشەکانی منداڵان هەبێت. سەرنج وردیت لەسەر زمانی نووسین بۆ
منداڵان بۆ پێی قەناغەکانی تەمەنی منداڵی هەبێت، تا وشە و
ڕستەی گونجاو بەکاربهێنیت. وشەکانت ئاسان و ڕستەکانت
کورتبن. بۆ گرێ و گۆبن و گران و ئاڵۆزنەبن. زۆر گرنگە لە
گۆڕانەوەی چیرۆک بۆ منداڵان، زمانی هەستی بەکاربهێنیت. لەگەڵ
ڕوونکردنەوەی وردەکارییەکان بۆ منداڵانی خوێنەر، بۆ جارێک کە
وا هەست بکەن، کە ئاو پاڵەوان و کارەکتەرانەی لە
چیرۆکەکەتدا باستکردوون، ڕاستەقینەن. لە میانەی
وردبوونەوەیان لەو کارانەی دەیانبینن و گوێیان لێیان
دەبێت و هەستیان پێدەکەن و چێژیان لەوەردەگرن.
٨ــ بەکارهێنانی دیالۆگ و قسەکردن و میتافۆرم لە
چیرۆکەکاندا: دیالۆگ لە نێوان ئەکتەرەکاندا بەشێکی
گرنگە لە چیرۆکدا. لە نووسینی دیالۆگدا، پێویستە ڕچاوی
قەناغەکانی ئاو تەمەنە منداڵییە بکەیت کە چیرۆکەکەیان بۆ
دەنووسیت.
باشترین دیالۆگ لە نێوان پاڵەوانەکاندا، ئاوەیە کە
دیالۆگێکی سادە بێت. چونکە وشەکانی منداڵان سنووردان. لە
قسەی بێ تۆکە و تەرز و واتا شاراوە تێناگەن.
٩ــ بەکارهێنانی وێنەی فەتۆگرافی و وێنەی کێشراوی
ڕەنگاوڕەنگ (گرافیک): وێنەی جوان و ڕەنگاوڕەنگ هەر ئاوە
نییە، کە سەرنجی منداڵان ڕادەکێشێت و چیرۆک دڵڕەنێتەوە،
بەڵکو تەواکەری چیرۆکە، هەیەکی گرنگە بۆ ئاوەی کە منداڵان
باشتر لە چیرۆک تێبگەن و چێژێکی زیاتری لێوەربگرن. زیاتریش
خۆیان لە چیرۆکە وێنەدارکان دەکێنەوە. زۆر جار ئاو پەیامەی
کە چیرۆکنووسانی منداڵان ناتوانن بە جوانی و بە دروستی بە وشە
و بە ڕستە گوزارشتی لێبکەن، وێنەکێش بە ئاسانی بە وێنەی جوانی

ڕەنگاوڕەنگ گوزارشتی لێدەکات.
١٠ــ مەلەلانێ لە چیرۆکدا: مەلەلانێ بەرەمایەکی گرنگی چیرۆکە. بەڵام پێویستە جیاوازی لەسەر سەرکەوتنی: چاک بەسەر خراپدا، ئاشتی بەسەر شەڕدا، ئازایەتی بەسەر ترسدا، خۆشەویستی بەسەر رقدا، یەکێتی بەسەر دووبەرەکیدا، دڵسۆزی بەسەر ناپاکیدا، ئازادی بەسەر دیلێتیدا،.. هتد. بکرێت.
١١ــ خاڵبەندی لە چیرۆکدا: چەند هەمایەکی خاڵبەندی لە چیرۆکەکەتدا لە شوێنی ڕاستدا بەکاربهێنە. وەک، مەنووس: لەناکاو شەرۆکە نەماندی!!! بەکو، بنووس: لەناکاو شەرۆکە نەماندی! . مەنووس: جوان بە چی پەکەنی؟؟ بنووس: جوان بە چی پەکەنی؟ بەکارهێنانی خاڵبەندییەکی زۆر، ڕستەکان لاواز دەکات.
١٢ــ کات و شوێن لە چیرۆکدا: پێویستە تەی نووسەری چیرۆک بە مندااڵان، پابەندبێت بەو کاتەی کە چیرۆکەکەت تێیدا دەست پێکردووە. ئایا چیرۆکەکەت لە ڕابردوودا گەڕاوتەوە؟ یان لە کاتی کاتی ئێستادا؟ یا دەربارەی داهاتوو نووسیوتە. بە درێژایی چیرۆکەکەت پابەندبە بەکاتەوە. هەروەها ئەو شوێنانەش دیاری بکە کە ڕووداوەکانی چیرۆکەکەت تێیاندا ڕوویان داوە. ماڵەوە، پەڵە، قوتابخانەیە، یاریگایە، گوندە، شارە،.. هتد. باشتر وایە ئەو شوێنانەبن لە مندااڵنەوە نزیکن.
١٣ــ دووبارەکردنەوەی وشە و ڕستە: دووبارەکردنەوەی هەندە وشە و ڕستە لە چیرۆکدا، بە ئەوەیە کە لە مەشکی مندااڵندا جێگیربن و لەبیریان نەچنەوە. بە نموونە، وشەیەک یا ڕستەیەک هەیە، کە پاڵەوان یا کارەکتەری سەرەکی چیرۆکەکە هەرکاتێک ڕووبەڕووی دڕخێکی دیاریکراو دەبێتەوە، دووبارەی دەکاتەوە.
١٤ــ دوورکەوتنەوە لە شەوازی تەقلیدین ئاسایی و بانگشەوپێندەری و وتاربێژی و فرمان پێکردن و لە ڕێنمایی ڕاستەوخۆ، لە نووسینی چیرۆکی مندااڵندا. ئەو هەڵەیەی کە هەندێ لە نووسەرانی چیرۆکی مندااڵن تێیکەوتوون، ئەوەیە کە ڕاستەوخۆ بە ئامۆژگاری و بە پێندەری و بە ڕێنمایی دەستیان بە نووسینی چیرۆکەکانیان کردوون.
١٥ــ کۆتایی چیرۆک: دیاریکردنی کۆتایی چیرۆکەکەت، لە میانەی ئاشکراکردنی ئەوەی کە پاڵەوانەکە، بە ئامانجەکەی گەیشتووە یا نەگەیشتووە. هەوەبدە کۆتاییەکی دڕخشکەر و هیوابەخش بنووسیت، کە جێی ڕزامەندیی مندااڵن بێت. لە

چیرکدا کۆتاییکان بە هەمان شێوەی سەرەتاییکان گرنگن.
١٦ــ پێداچوونەوە بەچیرکەکەت: کە ڕەشنووسی چیرکەکەت تەواکرد، کاتی ئەوە دێت کە دووبارە و سێبارە، بە وردی و بە چاوێکی ڕەخنەگرانەوە، چیرکەکەت تاووتوێ بکەیت و لە هەموو ڕوویەکەوە هەڵیبسەنگێنیت، هەوڵبکانت بژاربکەی، ئەو وشە و ڕستانەی کە زیادن بیان سڕەوە، دەکرێت دەستکاری بکەیت و وشە و ڕستەی تری بە زیاد بکەیت. دڵنیاشبە لەوەی کە چیرکەکەت کورت و پوختە و زیادەڕۆیت تێیدا نەکردووە. چونکە چیرکی درێژ منداڵان بێزار دەکات.
١٧ــ شەرم و شوورەیش نییە، گەر چیرکەکەت پێشانی یەک دوو چیرکنووسی پیشەیی خاوەن ئەزموون لە بواری چیرکنووسین بە منداڵان بدەیت و بیخوێننەوە. سوود لە بیروڕاو و لە بۆچوونەکانیان وەربگرە. ڕەخنەکانیشیان قبووڵ بکە.
١٨ــ دەکرێت بە دەنگێکی بەرز و بە شێوازێکی شیرین و فانتازی، چیرکەکەت بە کەمێک لە منداڵان بخوێنیتەوە. بزانە کاردانەوەیان دەربارەی چیرکەکەت چین؟
لە کۆتاییدا دەڵین، نووسینی چیرک بە منداڵان، یەکێکە لە گرنگترین جۆرەکانی نووسینی ئەدەبی، کە پێویستی بەوە هەیە، گەشە بکات و بە شێوەیەکی جیاواز دەربکەوێت و داهێنانی تێدا بکرێت. چونکە چیرک فاکتەرێکی بەهێزی مەستکردنی پێداویستییە سایکۆلۆژییەکانی منداڵانە. هەکارێکی ئاسان و گرنگی فێرکردن و پەروەردەکردن و ڕەشنبیریکردن و ڕاهێنانی منداڵانە. ئەوەی بە چیرک دەکرێت، زۆر لە لەقکانی تری ئەدەب پێیان ناکرێت. چونکە ژیان لە منداڵییەوە بە چیرک دەست پێدەکات، چیرکەکانی ژیانیش کۆتاییان نایات.

ڕەزا شوان
نەرویج: ٢٠٢٢

هەینی.. هەنراوە: عەلی حەمەشید

هەی هەی ئەمە هەینیە
قوتابخانەمان نییە
دایەی شیرین دایە گیان
ناچمە دەر بە کەسان
دەبێ ئەمە بمشاری
جل و بەرگم بگەی
نینۆکم درێژ بووە
چەک و پیسی تێ چووە
دەبێ نینۆکم بکەم
دانیشم پاک و بێ خەم
چونکە بێ رێژی شەمە
هەرچەندە پاک بم کەمە
مامۆستا ئیزمان دەکات
سەیری هەموومان دەکات
هەر کەس پاک و خاوێن بێت
چەپۆ و باشە وەر دەگرێت

١٩٩٤/١٢/١٨

دووبەرەکی و ناتەفاقی نێوماڵی کوردی وێران کرد… جبار

عبدالله مهاجر

هەر لەو کاتەی کورد دەستی کرد بە سیاسەت دووبارەکی و دژە خەبات دەستی پێکرد، سیاسەتی کورد لە سەردەمی میرنشینە کوردیەکانەوە دەستی پێکرد، کاتێک دەین لاپەڕەکانی مێژوو هەڵدەدینەوە لەووی سیاسەتەوە کورد تاکو ئەمڕۆش فەری ئەو دیموکراسیە نەبووە کە سیاسەتی حزب یاخود سیاسەتی حکومەانی لەبەرژەوەندی هاوڵاتیان بووبێت، میرە کوردەکان کوردستانیان کردبووە مەیدانی شەڕی داگیرکەران، دژبە یەکتری کاریان دەکرد ئەمڕۆش بە دەسگرتن بوو بەسەر ناوچەیەکی فراوان و دەسهەڵاتێکی تاکەوی، هیچیان لەبەرژەوەندی خاک و نەتەوە کاریان نەکردووە، ئەو دووبارەکی و دژبەیەکیەی کورد وای لە هات ئەمڕۆی بەرهەم هێناە، ئیستاش ئەو دووبارەکیە زیان بە زەقی دیارەو کورد تێری ئاو دووبارەکیەنابێت و چەندان دەسهەڵاتی تریش بۆن و بەرن کورد هەر ئەو جۆرە سیاسەتە پەیڕەو دەکات، پەندێکی کوردی هەیە دەڵێ خەخێری بێگانە پەرست ئەو پەندە تایبەتە بەکورد هیچ نەتەوەیەکی تر لە جیهان ئەو پەندە شمولیان ناکات، هەموومان ئەوە دەزانین شکاندنی یەکتری لەسەر ئاساسی فراوانکردنی دەسهەڵاتکانی خیانن و هیچ گوە بە مافی هاوڵاتیان و کوردستانیان نادەن، لەسایەی حزبە کوردستانیەکان خەریکە هەمان سیناریۆی سیاسەتی میرنشینە کوردیەکان دوبارە دەبێتەوە لە ناوچەکە بە تەسلیمکردنی خاکی کوردستان بە دوژمنانی کورد، مێژووی دژایەتی ئەو دوژمنانە دەگێڕێتەوە بە سەردەمی سیاسەتی دەوڵەتی عوسمانی و سەفەوی، کاتێک لەژێر سەبەری دەسهەڵاتی میرنشینەکان کوردستانیان دابەشکردوو ئاوانیش چەپەڵیان بە لەدەدا و دەسخۆشیان لە دەکرد، ئەو سیناریۆیە ئیستا لە دەسپێکێکی سەرەتایی دایە بەئاگارەکی زۆرەوە لەژانی داهاتوو خراپتریش دەبینین، لە ئاگاری زیاتر بەزاندنی سنورەکانی کوردستان لەلایەن ئێران و تورکیا دەخێکی مەترسیدار روو لە هەرەمی کوردستان دەکات کورد دەگەڕێنەتەوە خاڵی سەرەتا، هەموو ئەم دەخە مەترسیدارانە کە لەی بەرپرسیارە؟ بەگومان حزبە کوردیەکان هەر یەک بەگوریی قەبارەی خۆی تیادا تاوانبارە، دوژمنان بەردەوام لە بەو ئارەزوەن کە کورد لەدەخێکدا بێت دژایەتی یەکتری بکەن و یەکتری تاوانبار بکەن، ئاگاڕ کورد بزانێت چەن سەرکەوتوو بەهێز دەبێت ئەوە هەرگیز بیر لە دووبارەکی و دوژمنایەتی یەکتری ناکەنەوە،